

Eesti Konjunkturiinstituut
Estonian Institute of Economic Research

Sigade Aafrika katku mõju

Eesti sealiha sektorile

Tallinn

November 2015

Tellija: Maaeluministeerium

Projektgrupi koosseis: Marje Josing, Piret Hein, Maris Viileberg, Aet Vanamölder, Pille Vahtramäe, Lia Lepane, Mati Reiman, Bruno Pulver, Ingrid Niklus, Viivika Savina, Eva Priedenthal

Eesti Konjunktuuriinstituut

Rävala 6 19080 Tallinn

Tel 668 1242

Fax 668 1240

E-post: eki@ki.ee

<http://www.ki.ee>

Copyright © Eesti Konjunktuuriinstituut

Sisukord

Mõisted, lühendid, metoodika	4
Sissejuhatus	5
1. Sealihaturg ELis 2013–2015	6
2. Sigade arv Eestis 2012–2015	8
3. Sealiha tootmine ja kokkuost Eestis 2012–2015	12
4. Sealihasektori väliskaubandus Eestis 2013–2015	17
5. Eesti seakasvatusevõtete majanduslik iseloomustus	21
6. Eesti lihatööstussektori majandustulemused.....	26
7. Seakasvatajate küsitlus	28
8. Sigade Aafrika katku mõjud riigile ja Eesti majandusele ning lihaturu arengustsenaariumid.....	62
Kokkuvõte, järelused	68
Lisad	72

Mõisted, lühendid, metoodika

Sigade kokkuost	- Põllumajandussaaduste ost töötlemise, osalise töötlemise ja/või edasimüümise eesmärgil.
Sigade kokkuostukogus ja -hind (Statistikaameti andmed)	- Andmed on kogutud igakuise statistilise aruandega "Loomade ja lindude kokkuost". Kasutatakse kõikset vaatlust, st andmeesitajad on kõik ettevõtted, kelle põhitegevusala on liha ja lihatoodete tootmine, töötlemine ja säilitamine. Arvesse võetakse Eesti põllumajandustootjatelt kokkuostetud loomad. Kokkuostetud loomade ja lindude maksumus antakse kokkuostuhinnas ilma käibemaksuta.
Sealiha	- Tapetud sea jahtunud lihakeha mass pärast veretustamist ning harjaste, siseelundite (sh neerud, neeru- ja siserasv), suguelundite, keele, pea- ja seljaaju, diafragma, pea (eraldatud kuklaluu ja esimese kaelalüli vahelt), esijalgade (eraldatud randmeliigesest), sõrgade ja saba (eraldatud viimase ristluulüli ja esimese sabalüli vahelt) eemaldamist.
S, E, U, R, O, P ja SEUROP sigade kokkuostuhind	- Jahutatud lihakeha kaalutud keskmine hind km-ta. Hindu on korrigeeritud ELi hindadega võrreldavaks (lihakeha koos pea, esijalgade ja sabaga), mistõttu on Eestis makstav sooja lihakeha kokkuostuhind tapakaalus ligikaudu 5% kõrgem siintoodud korrigeeritud hinnast. Hinnad kogutakse iganädalaselt ettevõtetest: AS HKScan Estonia, Atria Eesti AS ja OÜ Saaremaa Lihatööstus.
VTA	Veterinaar- ja Toiduamet
PRIA	Põllumajanduse Registrite ja Informatsiooni Amet
MES	Maaelu Edendamise Sihtasutus
EKI	Eesti Konjunkturiinstituut
SA	Statistikaamet
EL	Euroopa Liit

Sissejuhatus

Eesti sealihasektor on viimastel aastatel pidanud kohanema mitmete nendest otseselt sõltumatute teguritega, mis on oluliselt muutnud turuolukorda. 2014.aasta augustist katkes Venemaa piirangute tõttu liha ja lihatoodete eksport Venemaale. 2015. aasta 21. juulil avastati Eestis esmakordselt sigade Aafrika katk kodusigadel, millega kaasnes haigestunud loomadega farmide sulgemine ja haigukollete ümbruses III tsooni kehtestamine. III tsoonist pärit sigadele ja lihale kehtestati kitsendused ekspordile ELi siseselt ning töötlemiskitsendused lihasaaduste valmistamisel.

Käesolevas uuringu eesmärgiks on analüüsida Eestis puhkenud sigade Aafrika katku mõju Eesti sealiha sektorile ja laiemalt Eesti majandusele ning ühiskonnale.

Uuringu ülesandeks on:

1. Analüüsida uuringus statistika alusel järgnevaid aspekte:
  - olukord maailma ja Euroopa sealihaturul ja selle mõju Eestile;
  - sealiha ja sealihatoodete eksport-import Eestis aastatel 2013-2015;
  - Eesti sealiha kokkuost aastatel 2013-2015 (hinnatrendid, hinnad);
  - sektori majandusnäitajad (FADN andmete põhjal);
  - sigade Aafrika katku mõju hinnang sektorile ja laiemalt ühiskonnale.
2. Viia läbi sealiha tootjate intervjuud/küsitlused kahes lõikes:
  - väiksemad tootjad (alla 1000 sea);
  - suurtootjad (1000 siga või enam).
3. Koguda intervjuude/küsitluste abil järgnevat informatsiooni:
  1. tootjatel senini katku mõjul tekkinud probleemid (kulude tõus, müügipiirangud, müügihindade muutus, raskused pangalaenudega jne);
  2. tootjate lähikuude ja pikemaajalised probleemid ning plaanid (tootmise säilitamine, vähendamine, turgude muutus, investeringuvajadus, tootmise lõpetamine, seotus sisendite tootjatega, töökohtade kadu, maksude maksmine jne);
  3. tootjate nägemus Eestis sealiha tootmisest 1, 3 ja 5 aasta perspektiivis;
  4. ootused riigile.
4. Koostada kogutud informatsiooni alusel Eesti sealiha turu arengutsenaariumid 1-3 aasta perspektiivis ja arvutada välja võimaliku kaasneva mõju ülejäänud majandusele.

1. Sealiha turg ELis 2013–2015.a

Kõrged söödakulud ning kohustus rakendada uued tiinete emiste pidamise heaolu eeskirjad kahan-
das **2013. aastal** ELis sigade arvukust, mis läbi kahanes ka liha tootmine. Samal ajal kehtestasid Ve-
nema ja Hiina piirangud sealiha impordile USAst, mis tekitas soodsa turuolukorra sealiha ekspordiks
EList. Hoolimata vähenenud pakkumisest kasvasid kolmandatesse riikidesse lähetatud kogused ELis
aastaga 2,5% ning ulatusid 2,2 miljoni tonnini tapakaalus. Eksport Venemaale kasvas 10% ning Hiinas-
se ja Hongkongi kokku 26%. ELi sealiha ekspordikogusest 49% läks 2013. aastal nendesse kahte piir-
konda. Kahanenud pakkumine ning suur nõudlus maailmaturul hoidsid 2013. aastal sealiha kokkuos-
tuhinna ELis keskmiselt 2,9% kõrgemal kui 2012. aastal.

2014. aastal hakkas sealiha tootmine ELis taastuma. Turu elavnemist toetasid nii madalad söödahin-
nad kui ka põrsaste suurenev sündimus, kari suurenes. 2014. aasta alguses avastati sigade Aafrika
katk Poolas, kus sellele vaatamata sealiha toodang kasvas 9%.

2014. aasta veebruaris keelustas Venemaa sigade Aafrika katku levikule viidates sealiha sisseveo
EList. Vaatamata alternatiivsete turgude leidmisele kahandas Vene turu kaotus ELi sealiha ekspordi
2014. aastal ligi 13%. Sisseveokeelu tõttu läks Venemaale 2014. aastal vaid 3% kogu ELi sealiha eks-
pordist. Võrdluseks 2013. aastal oli Venemaa osakaal ELi sealiha ekspordis 33%. Kuid suur nõudlus
sealiha järele Aasia turgudel ei kompenseerinud täielikult varasemalt Venemaale müüdud koguseid.
Järsk sealiha ekspordi langus ning kasvanud pakkumine siseturul kukutas sealiha hinna ELis 2007-
2011. aastate keskmisest allapoole. 2014. aasta 24. veebruaril kuulutas Euroopa Komisjon avatuks
sealiha eraladustamise meetme, et stabiliseerida hinda ning tagada tootjatele vajalik marginaal.

2015. aastal andsid madalamad söödahinnad ning veidi suurem tõuemiste arv ELis lootust, et pärast
seitset langusaastat võiks sealiha tootmises järgneda uus kasv. Hoolimata aasta alguses valitsenud
madalast hinnatasemest (2015. a jaanuaris olid hinnad 18% madalamad viimase viie aasta keskmisest)
oli tapmiste arv 2015. aasta I kvartalis aasta varasemast 5,6% suurem. Kuigi sööda hind oli soodne, ei
katnud liha hinnad alati kasvatajate poolt sealiha tootmiseks tehtud kulutusi, mistõttu sagesid
juhused, kus seakasvatajad sattusid rahalistesse raskustesse. Seetõttu oodatakse EL tasemel 2015.
aasta teises pooles sealiha tootmise kasvu aeglustumist. Prognooside kohaselt peaks sealiha tootmi-
se kasv ELis jääma 2015. aastal 2,7% ning 2016. aastal 0,5% juurde.

Tootmise kasv, madalamad hinnad, nõrgem euro ning suur nõudlus Aasias on toeks sealiha ekspordi-
vatele ettevõtjatele ning prognoositakse, et ELi sealiha ekspord peaks 2015. aastal olema suurem kui
2014. aastal. 2015. aasta esimese 6 kuuga kasvas see ligi 15% võrreldes aastatagusega ning selle põh-
juseks olid suurenenud tarded Filipiinidele, Hiinasse, Gruusiasse ja Lõuna-Koreasse. Lõuna-Koreas,
kus puhkesid mitmed taudid ning sealiha tootmine vähenes, kasvas impordinõudlus 2015. aasta jaa-
nuarist maini 30%. Jaapanisse sealiha sissevedu mõnevõrra vähenes, mis viitab sellele, et nende endi
tootmine on pärast taudipuhanguid taastumas ning kasvamas on taas ka sissevedu USAst.

Märkimist väärib, et ELi sealiha ekspordi 7,5%-line kasv on enam kui oleks vajalik kompenseerimaks
ekspordi äralangemist Venemaale. Venemaa püüab jätkuvalt kasvatada kodumaist tootmist ning
impordib sealiha praegu põhiliselt Brasiiliast. ELi sealiha import peatati algselt sigade Aafrika katku
leviku tõttu, mis pärast pole praegu tõenäoline ekspordi taastumine selles suunas ka juhul, kui 2014.

aasta augustis kehtestatud impordikeeld tühistatakse. Maailmaturu suurenev nõudlus, nõrgem euro USA dollari suhtes ning oodatust väiksem pakkumine Brasiilias kasvatavad jätkuvalt ELi sealiha ekspordi. 2015. aastal peaks eksport kasvama 2014. aastaga võrreldes 144 tuh tonni võrra (7,5%) ning ületama 2 miljoni tonni piiri. Ajendatuna tootmise kasvust, kasvavast nõudlusest maailmaturul ning suhteliselt stabiilsest tarbimisest maailmas peaks 2016. aastal sealiha ekspordi kasv EList jätkuma, kuid prognooside järgi aeglasemalt kui 2015. aastal.

Kuigi 2015. aasta märtsis avanenud eraladustamise meetmega kõrvaldati turult väikesed kogused sealiha (64 tuh tonni ehk 0,5% ELi toodangust), aitas see kaasa hindade stabiliseerumisele. 56% eraladustamise lepingutest sõlmiti Taanis, Poolas ja Hispaanias. Eestis sõlmiti eraladustamise lepinguid 573 tonnile sealihale.

Järgides sesoonset trendi, sealiha kokkuostuhinnad 2015. aasta alguses langesid, kevade lähenedes tasapisi tõusid, mais langesid, kuid juunis tõusid uuesti. Septembris tõusid hinnad augustiga võrreldes 3%. Kõigele vaatamata on sigade kokkuostuhind 2015. aastal olnud 4% viimase viie aasta keskmisest allpool.

Tabel 1.1. ELi sealihaturu bilanss aastatel 2011-2015 (tuhat tonni)

	2011	2012	2013	2014	2015*
Kogutoodang	23058	22554	22385	22834	23441
sh EL-15	19609	19336	19278	19554	20010
EL-13 (uued liikmesriigid)	3449	3218	3107	3290	3431
Elusloomade import	0	0	0	0	0
Elusloomade eksport	62	36	26	36	23
Puhastoodang (tapakaalus)	22995	22519	22359	22799	23418
sh EL-15	19438	19127	19055	19334	19846
EL-13 (uued liikmesriigid)	3558	3391	3304	3465	3572
Liha import	18	19	16	15	15
Liha eksport	2151	2154	2201	1918	2062
Tarbimine	20862	20384	20173	20895	21371
sh EL-15	16306	16091	16063	16419	16790
EL-13 (uued liikmesriigid)	4556	4294	4110	4476	4581
Tarbimine inimese kohta (kg)**	32,2	31,4	31,0	32,0	32,7
sh EL-15	31,8	31,3	31,2	31,7	32,3
EL-13 (uued liikmesriigid)	33,5	31,7	30,4	33,2	34,0
Isevarustus (%)	111	111	111	109	110
sh EL-15	120	120	120	119	119
EL-13 (uued liikmesriigid)	76	75	76	74	75

* Prognoos

**Jaekaubanduses müüdava sealiha kaalus. Tapakaalu teisendamisel jaekaubanduslikule kaalule on kasutatud koefitsienti 0,78.

Allikas: Euroopa Komisjon

2. Sigade arv Eestis 2012–2015.a

Olukord Eesti sealihasektoris kujunes keeruliseks juba 2012. aastal, mil Venemaa keelustas märtsikuus elussigade sisseveo EList sigade Aafrika katku leviku tõttu. Statistikaameti andmetel oli 2012. aasta alguseks Eestis 365,7 tuhat siga (2011.a 371,7 tuh siga). 2012. ja 2013. aastal pörsaste sündivus langes. Põhikarja emiste arv vähenes 2012. aastal 1,3 tuhande võrra ning 2013. aastal 1,1 tuhande võrra. Pörsaid sündis 2012. aastal 6,5 tuhande võrra vähem kui 2011. aastal ja 2013. aastal 25 tuhande võrra vähem kui eelmisel aastal. 2012. aasta lõpuks kasvas sigade arv 2,6%, mille üheks põhjuseks olid probleemid elussigade ekspordil. Kuna kiiret lahendust Venemaale elussigade ekspordi taastamisele ei tulnud, siis 2013. aastal vähenes sigade arv ning pörsaste sündivus Eestis märkimisväärselt. Venemaa turg on püsinud alates 2012. aasta märtsist tänaseni ELi riikidest pärit elussigadele suletuna. Eesti elussigadele leiti küll uus turgusid Lätis, Leedus ja Poolas, ent uutesse piirkondadesse eksporditud kogused jäid varem Venemaale viidust väiksemaks. Elussigade ekspordi keelustamise järel kasvas sealiha eksport Venemaale enam kui 4 korda. Samas elussigadele leitud uus turg ning Venemaale eksporditud sealiha koguste kasv ei katnud keelueelse elussigade väljaveo mahtu Venemaale. 2014. aasta veebruaris kehtestas Venemaa impordikeelu ELi sealihale, mis tõkestas elusloomade kõrval ka sealiha ekspordi Venemaale. 2014. aasta jooksul pörsaste sündivus suurenes ning sigade arvukuse vähenemine Eestis praktiliselt peatus. 2014. aasta augustis keelustas Venemaa rea põllumajandustoodete, sh ka EList tuleva toodangu impordikeelu, mistõttu polnud enam võimalik Venemaale eksportida ka teisi lihaliike ja lihatooteid. Lisaks eeltoodule diagnoositi 2014. aasta septembris sigade Aafrika katk esmakordselt ka Eestis leitud metsseal. Turuolukord pingestus aasta viimasel viiel kuul uuesti, hakati jälle vähendama karjasid. 2015. aasta alguseks oli Statistikaameti andmetel Eestis 357,9 tuhat siga ehk 800 siga (0,2%) vähem kui aasta tagasi.

Eesti sealihaturgu mõjutanud olulisemad poliitikamuutused ning loomahaigused 2012-2015:

- 20. märts 2012 – Venemaa keelustas elussigade impordi EList sigade Aafrika katku tõttu
- veebr 2014 – Venemaa keelustas sealiha impordi EList sigade Aafrika katku tõttu
- 7. aug 2014 – Venemaa kehtestas impordikeelu paljudele põllumajandustoodetele paljudest piirkondadest, sh ELi sealihale ja lihatoodetele
- 8. sept 2014 – diagnoositi Eestis esimene sigade Aafrika katku juhtum metsseal
- okt 2014 – Euroopa Komisjon kehtestas sigade Aafrika katkuga seoses 3 tsooni kitsendustega
- 21. juuli 2015 – diagnoositi Eestis esimene sigade Aafrika katku juhtum koduseal ja Eesti osades piirkondades kehtestati III tsoon, millega kaasnesid kitsendused III tsoonist pärit sigade ekspordile ka ELi sisesele ning töötlemiskitsendused lihasaaduste valmistamisel

Sigade Aafrika katku eelselt (2015.a I poolaastal) oli pörsaste sündivus Eestis 2,3% ehk 8,6 tuhande pörsa võrra väiksem kui aasta tagasi. 9 kuuga vähenes pörsaste sündivus juba 31,7 tuhande pörsa võrra ehk 5,4% võrreldes aastatagusega. Seoses sigade Aafrika katku leidudega hukati Eestis Veterinaar- ja Toiduameti andmetel 21. juulist kuni 22. septembrini (seisuga 17.11.2015) 22 115 kodusiga, mis on enam-vähem samas suurusjärgus 2-3 nädala sigade tapmisega lihakäitlemisettevõtetes. 2015. aasta 27. augusti seisuga oli PRIA loomade registris 345,2 tuhat siga ehk ligikaudu 1 kuuga vähenes sigade arv registris 4,3% ehk 16,6 tuh sea võrra. Selleks ajaks järele jäänud sigadest olid Veterinaar- ja Toiduameti (VTA) andmetel:

- I tsoonis 80,3 tuhat (osakaal kogu sigade arvus 23,3%);
- II tsoonis 140,5 tuhat (40,7%);
- III tsoonis 95,4 tuhat (27,6%);
- tsoonivaba 29,0 tuhat (8,4%).

2015. aasta 17. novembri seisuga oli PRIA loomade registris 340,4 tuhat siga, mida on 20,4 tuhande sea võrra ehk 5,7% vähem kui sigade Aafrika katku eelselt. Tegelik sigade arv 2015. aasta novembris oli kindlasti väiksem, kuna registri andmed ei kajasta jooksvalt loomade tapmisi lihaks realiseerimise kaudu.

Jõudluskontrollis olevate aktiivsete vanaemiste arv 2015. aasta 31. juuli seisuga oli 8042, 2015. aasta 23. novembri seisuga oli 7739 ehk 3,7% väiksem juuli lõpu seisust. Samas tuleb arvestada, et andmed jõuavad jõudluskontrolli andmebaasi ligikaudu 1-kuulise hilinemisega ja ei kajasta kogu Eesti emiste arvu, vaid ainult jõudluskontrollis olevate loomade arvu.

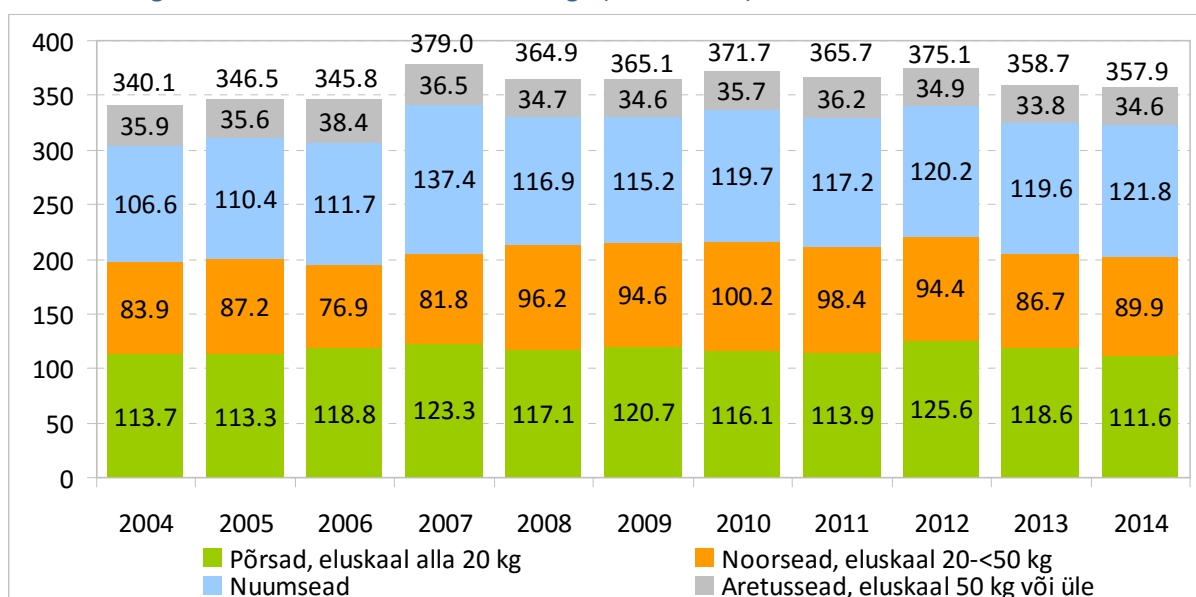
2015. aasta lõpuks võib Eestis sigade arv jääda prognooside kohaselt 300 tuhande pea kanti, seega aastaga võib sigade arv väheneda ligikaudu 15%. 2016. aastal võib sigade arv prognooside järgi kahaneda koguni kuni 30% võrreldes 2014. aasta tasemega. Sellega väheneb Eesti isevarustatus sealiha (toorainena) ligikaudu 90%-lt 60-65%-le.

Tabel 2.1. Sigade arv Eestis 31. detsembri seisuga (tuhandetes)

	2011	2012	2013	2014	Muutus, 2014/13	
					+/- tuh	+/- %
Sead kokku	365,7	375,1	358,7	357,9	-0,8	-0,2
sh põrsad, eluskaal alla 20 kg	113,9	125,6	118,6	111,6	-7,0	-5,9
noorsead, eluskaal 20...50 kg	98,4	94,4	86,7	89,9	+3,2	3,7
nuumsead	117,2	120,2	119,6	121,8	+2,2	1,8
aretussead, eluskaal ≥50 kg	36,2	34,9	33,8	34,6	+0,8	2,4

Allikas: Statistikaamet

Joonis 2.1. Sigade arv Eestis 31. detsembri seisuga (tuhandetes)

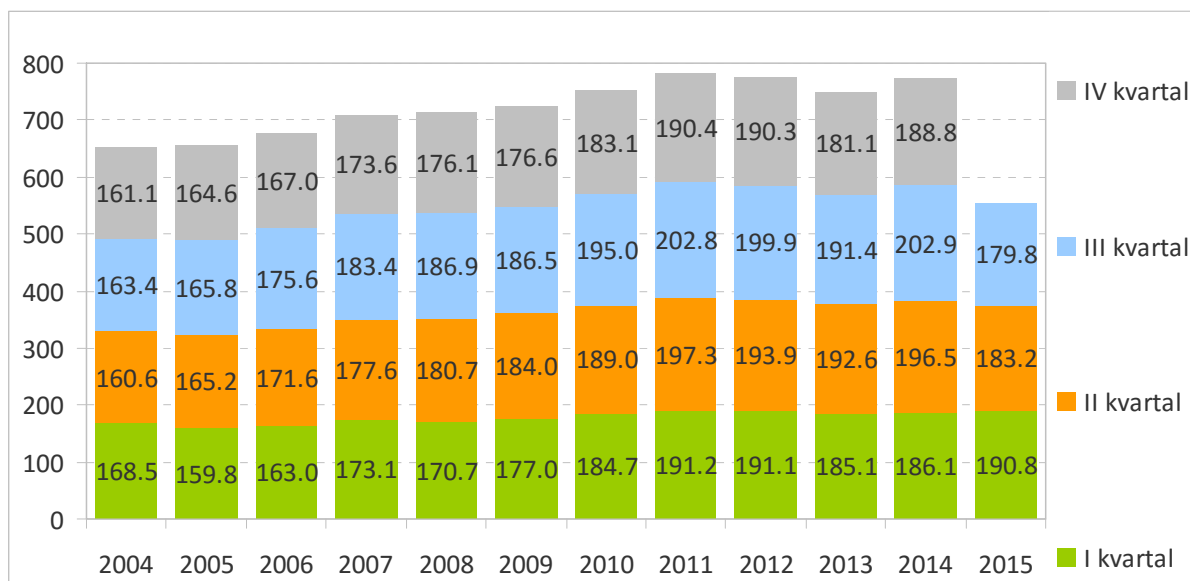
Allikas: Statistikaamet

Tabel 2.2. Pörsaste sündivus Eestis (tuhandetes)

	I kvartal	II kvartal	III kvartal	IV kvartal	Kokku 9 kuuga	Kokku aastas
2011	191,2	197,3	202,8	190,4	591,3	781,7
2012	191,1	193,9	199,9	190,3	584,9	775,2
2013	185,1	192,6	191,4	181,1	569,1	750,2
2014	186,1	196,5	202,9	188,8	585,5	774,3
2015	190,8	183,2	179,8	...	553,8	...

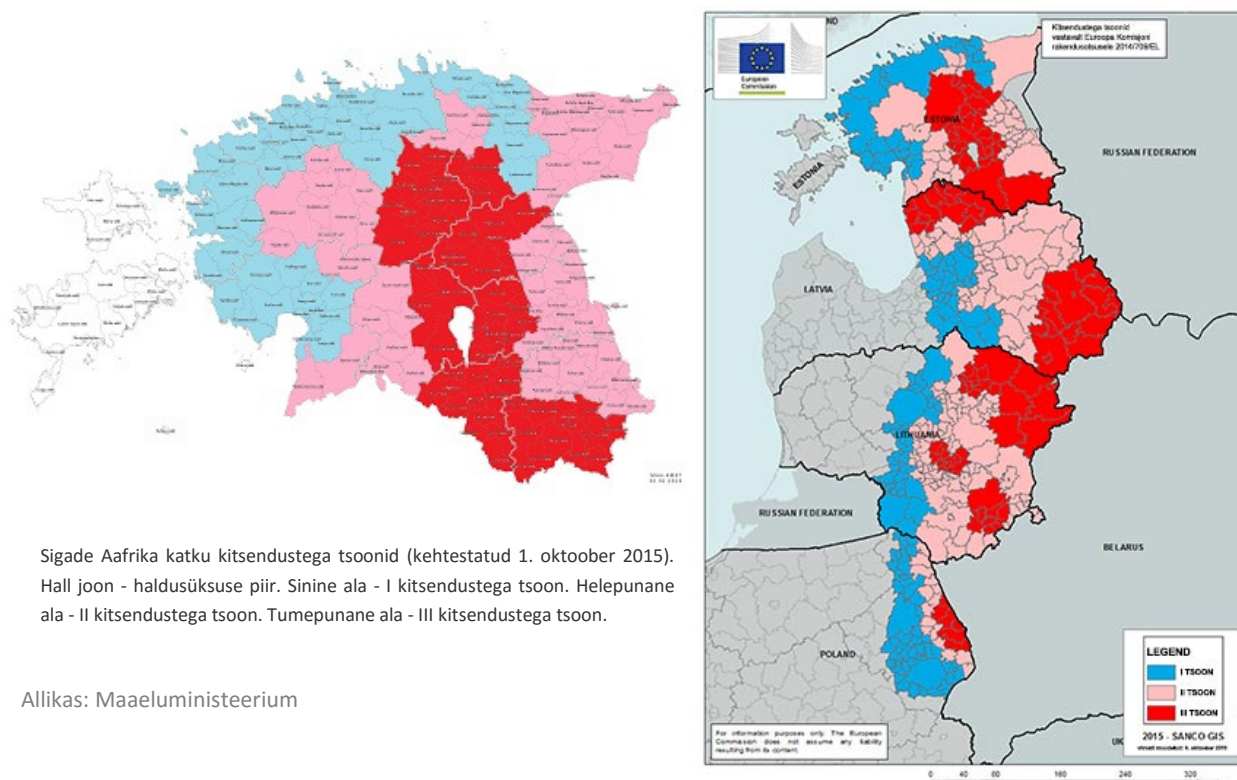
Allikas: Statistikaamet

Joonis 2.2. Pörsaste sündivus Eestis 2004-2014.a (tuhandetes)

Allikas: Statistikaamet

Joonis 2.3. Sigade Aafrika katku kitsendustega tsoonid Eestis ja ELis seisuga 17. nov 2015.a

Allikas: Maaeluministerium

Euroopa Komisjon on kehtestanud Eestis kitsendustega tsoonid, millega on seotud loomadega ja loomsete saadustega kauplemise piirangud. Tsoone on kolm – I tsoon (puhverala), II tsoon (seakatku on diagnoositud metssigadel) ja III tsoon (seakatku on diagnoositud ka kodusigadel).

III tsooni kitsendused:

- Eestist välja III tsoonist pärit elussigu viia ei tohi.
- Eesti piires võib elussigu viia
  - tapamajja III tsoonis või
  - tapamajja muus Eesti tsoonis, kui III tsoonis ei ole piisavat tapavõimsust, juhul kui
    - sead on olnud farmis vähemalt 30 päeva või sünnist saadik,
    - vähemalt 30 päeva enne transporti ei ole farmi toodud teistest kitsendustega tsoonidest pärit sigu,
    - sigade Aafrika katku suhtes on negatiivsed
      - 15 päeva enne transporti tehtud laboriuuringud ja
      - transpordi päeval tehtud kliiniline läbivaatus
- ning
- farm täidab Veterinaar- ja Toiduameti nõutud bioohutusmeetmeid (väikesed seakasvatused) või
- farmile on vähemalt 2 korda aastas vähemalt 4-kuuse vahega tehtud ülevaatus koos kliinilise ja laboratoorse uuringuga (suured seakasvatused).

Lisaks peavad olema täidetud järgmised tingimused:

- Tapamaja on selliste sigade käitlemiseks eraldi tunnustatud.
- Tapamaja järelevalveasutust on tegevusest ette teavitatud.
- Loomadega on kaasas veterinaartõend 9-T.
- Veoteekonna marsruut on enne kokku lepitud.
- Teel vahepeatusi ei tehta.
- Tapamajja jõudes hukatakse sead kohe.
- Sigu hoitakse tapamajas muudest sigadest eraldi.
- Sead tapetakse muudest sigadest eraldi päeval.

II tsooni kitsendused:

- Lubatud on elussigade liikumine Eesti piires (tõend 9-T), kui on tehtud uuringud.
- Seakasvatuseettevõtted on intensiivse veterinaarjärelevalve all ja neile on kehtestatud täiendavad bioohutusmeetmed.
- Lubatud on uuritud sigadelt või karjadest pärineva sealiha ja -toodete liikumine Eesti piires, kauplemine ja eksportimine.
- Kauplemise ja ekspordi puhul on tootega kaasas määruse (EÜ) nr 599/2004 lisas sätestatud veterinaarsertifikaat, mille II osa täiendatakse viitega rakendusotsusele 2014/709/EL (art 13 punkt c).
- Loomsete kõrvalsaadustega kauplemine (vastav märke sertifikaadil) ja eksport on lubatud pärast töötlemist kitsendusteta.

Allikas: Maaeluministerium, www.seakatk.ee

3. Sealiha tootmine ja kokkuost Eestis 2012–2015.a

2012. aastal, kui tekkisid probleemid elussigade ekspordil Venemaale, suurenes Eestis lihakäitlemise-ettevõtetes tapetud sigade arv 38 tuhande sea võrra ehk 9,1% (sh teenustööna). See oli ühtlasi suurem kui eelnenud neljal aastal - üle 10% suurem kui 2008-2011. aastatel keskmine tapetud sigade arv. Järgnevatel aastatel sama trend jätkus. Seakasvatavad reageerisid keerulisemaks muutunud turuolukorrale karjade vähendamisega ja sigade arv oli 2013. aastal aastatagusest väiksem ning tapetud sigade arv lihakäitlemisettevõtetes veidi ületas eelmise aasta taset. Seda tingis asjaolu, et osa varem elussigadena eksporditud sigadest tapeti nüüd kohalikes ettevõtetes. 2014. aastal tapeti Eesti lihakäitlemisettevõtetes juba 510,6 tuhat siga ning saadi 40,5 tuhat tonni liha, seda oli 10% rohkem kui 2013. aastal. Eriti märgatav oli tapetud sigade arvu kasv 2014. aasta teises pooles.

2015. aastal tapeti 7 kuuga (jaan-aug) ehk enne sigade Aafrika katku leidu Eesti kodusigadel ja III tsooni kehtestamist 312,9 tuhat siga, mida oli 20,8 tuhande sea võrra (7,1%) rohkem kui aasta tagasi samal perioodil. Uus suur šokk Eesti sealihaturul toimus 2015. aasta juuli lõpus, kui Eesti koduseal leidis kinnitust sigade Aafrika katku nakatumine, mistõttu suures piirkonnas kehtestati III tsoon, mis omakorda tõi kaasa olulisi kitsendusi sigade müügil ning sealiha töötlemisel. Seoses sigade Aafrika katku esimeste leidudega kodusigade farmides langes tapetud sigade arv augustis ligi 13% juuliga võrreldes. Varasematel aastatel nii suurt langust sigade tapmises augustis võrreldes juuliga toimunud ei ole. Kui enamasti algab septembris sesoonne sigade tapmise vähenemine, siis 2015. aasta septembris langust ei olnud, vaid tapeti 1,9 tuhat siga (4,8%) enam kui augustis. Selle põhjuseks võib pidada seda, et enam ei saanud elussigu III tsoonist müüa ka teistesse ELi riikidesse ning sellesse tsoonis sattunud tootjatel tekkis raskes turuolukorras soov ja vajadus oma seakarja vähendada sigade lihana realiseerimise kaudu.

2015. aastal tapeti 9 kuuga (jaan-sept) Eestis 394,6 tuhat siga, mida oli 18 tuhat ehk 4,8% enam kui aasta varem samal perioodil.

Tabel 3.1. Eestis tegevusloaga lihakäitlemisettevõtetes tapetud sigade arv ja saadud liha

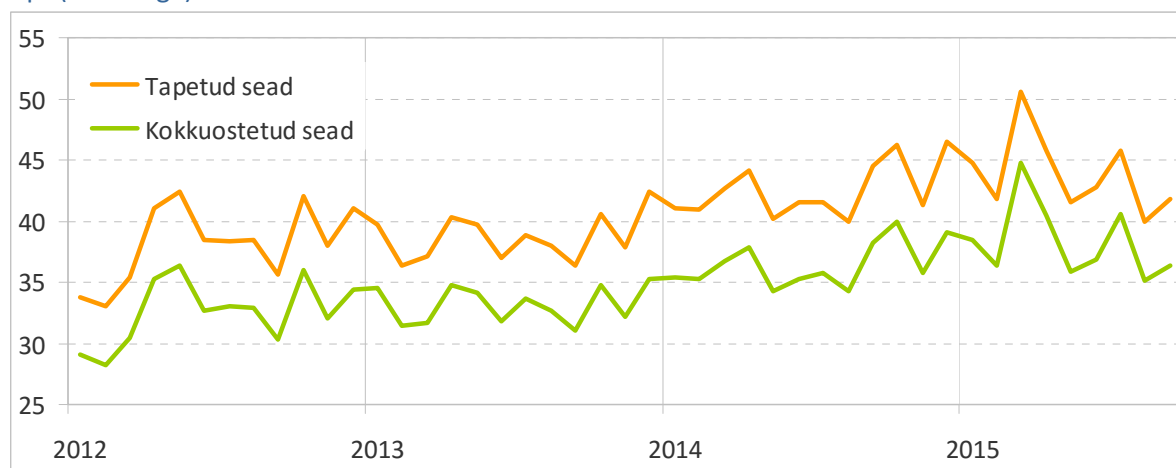
	2011	2012	2013	2014	2014 9 kuud	2015 9 kuud	Muutus 2015 9k/ 2014 9k, +/-%
Tapetud sead (arv, tuh)	419,5	457,5	464,1	510,6	376,6	394,6	4,8
Saadud liha (tonni)	33 044	36 172	36 903	40 545	29 857	31 221	4,6

Allikas: Statistikaamet

Läbi aastate on lihatöötlemisettevõtete poolt kokkuostetud sead moodustanud 85% Eestis tapetud sigadest. Ülejäänud on kas teenustööna tapetud või tootjate oma tapapunktides tapetud ja seejärel lihana müüdud sead. Koos tapetud sigade arvu kasvuga on Eestis pidevalt suurenenud ka lihatöötlemisettevõtete poolt kokkuostetud sigade arv. Sealiha impordikogused on aga aasta-aastalt vähenenud. Nii tapetud kui ka kokkuostetud sigade arv kasvas järsult 2012. aasta aprillis pärast sama aasta märtsis elussigade sisseveo keelustamist Venemaale. Alternatiivsete müügivõimaluste vähenemisega on Eesti seakasvatavad suurendanud müüki kohalikele lihatööstusettevõtetele, motivatsiooni selleks

suurendas ka kokkuostuhindade tõus. Sigade kokkuostuhind hakkas tõusma 2011. aasta viimastel kuudel. 2012. aastal iseloomustas kokkuostuhinna kujunemist tõusutrend. Aasta keskmiseks hinnaks kujunes 1776 €/tonn, mis oli 7,6% kõrgem kui 2011. aasta keskmine. 2012. aasta aprillis oli sigade kokkuostukogus märtsiga võrreldes 15,8% suurem, 2011. aasta aprilliga võrreldes oli kasv isegi 21,3%. Sellele tasemele jäi kokkuost nii 2013. aastal kui ka 2014. aasta jaanuarist augustini. Sigade kokkuostu hinnatõus 2013. aastal jätkus, ent 2012. aastaga võrreldes oluliselt aeglasemalt. 2013. aasta 9 kuu jooksul liikus kokkuostuhind aasta varasemaga võrreldes keskmiselt 3% kõrgemal tasemel. Viimases kvartalis aga hakkas hind langema. Oktoobrist alates liikus kokkuostuhind juba allpool 2012. aasta taset. Lõhe 2012 ja 2013. aasta viimaste kuude kokkuostuhindade vahel kuudega järjest süvenes. Sellele vaatamata oli 2013. aasta aastakeskmine kokkuostuhind Eestis 1804 €/tonn, mis oli 1,6% kõrgem aasta varasemast. 2014. aastal sigade pakkumise kasv jätkus ning sellega ka surve hinnale, mistõttu kokkuostuhinna langus jätkus. 2014.

Joonis 3.1. Sigade töötlemine lihakäitlemisettevõtetes 2012-2015. aastal kuude kaupa seisuga 2015.a sept (tuhat siga)

Allikas: Statistikaamet

Tabel 3.2. Sigade kokkuost Eestis aastatel 2012-2015

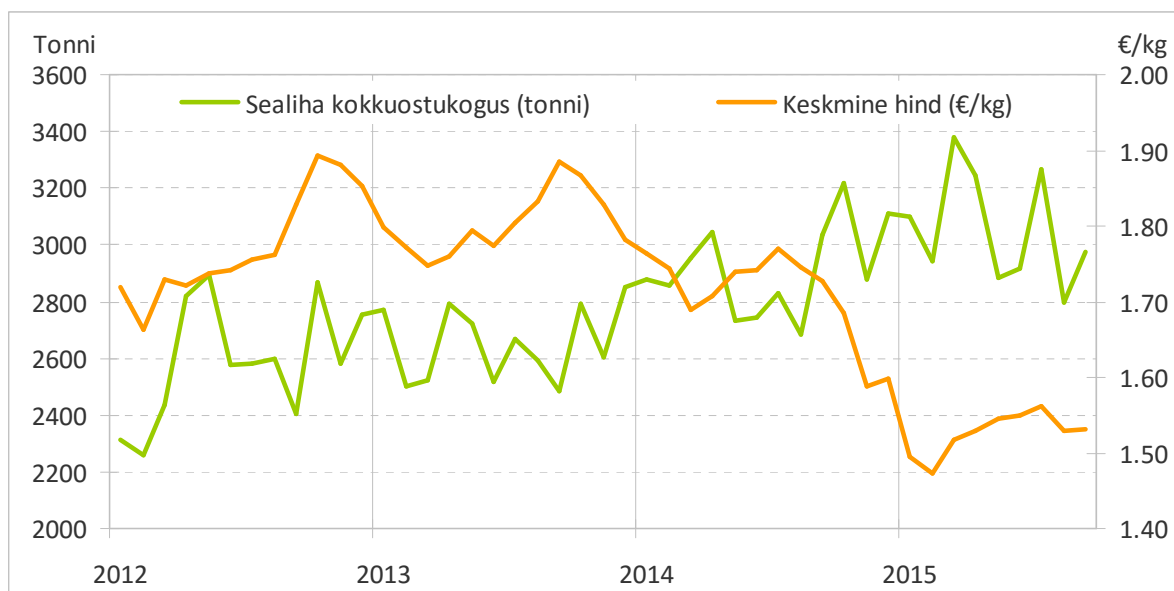
	Sigade arv (tuh siga)				Sealiha (tonni)			
	2012	2013	2014	2015	2012	2013	2014	2015
Kokku	390.5	397.4	437.7	344.8	31081	31818	34969	24526
Jaanuar	29.1	34.5	35.4	38.5	2315	2772	2880	3100
Veebruar	28.2	31.4	35.3	36.4	2256	2499	2855	2944
Märts	30.4	31.7	36.7	44.8	2436	2524	2954	3379
Aprill	35.2	34.7	37.8	40.4	2820	2793	3047	3243
Mai	36.4	34.1	34.3	35.9	2892	2723	2734	2882
Juuni	32.6	31.8	35.2	36.9	2574	2515	2745	2918
Juuli	33.0	33.6	35.8	40.5	2582	2666	2830	3264
August	32.9	32.6	34.2	35.1	2596	2592	2682	2796
September	30.3	31.0	38.2	36.3	2406	2486	3037	2977
Oktoober	36.0	34.7	39.9	..	2870	2794	3220	..
November	32.0	32.1	35.8	..	2581	2601	2876	..
Detsember	34.4	35.2	39.1	..	2753	2853	3109	..

Allikas: Statistikaamet

Aasta esimese seitsme kuu jooksul liikus hind keskmiselt 2% 2013. aasta tasemest allpool. Järsult langes sigade kokkuostuhind aga 2014. aasta augustist alates ja seda ka ELi teistes riikides, mil hakkasid kehtima Venemaa poolt kehtestatud piirangud toidukaupade impordile ELis. Siit alates langes kokkuostuhind kiiresti kuni 2015. aasta veebruarini. 2014. aasta detsembris oli kokkuostuhind juba 10% madalam kui 2013. aasta detsembris ning 14% madalam kui 2012. aasta detsembris.

Venemaa poolsete impordipiirangute kehtestamise järgselt ELi põllumajandustoodetele 2014. aasta augustis suurenes sealiha kokkuostukogus Eestis 2014. aasta septembris märgatavalt. Kokkuostetud sigade arv kasvas septembris augustiga võrreldes 11,7%, 2013. aasta septembriga võrreldes oli kasv 23,2%. Kokkuostukogused püsisid uuel kõrgemal tasemel kuni 2015. aasta augustini, mil juuli lõpus registreeriti esimene sigade Aafrika katku juhtum Eesti kodusigadel. Kuid vaatamata sellele, et 2015. aasta märtsist alates pööras sigade kokkuostuhind Eestis ELi hinnatõusu mõjul taas väiksele tõusule, on sigade kokkuostuhind 2015. aastal liikunud keskmiselt 12% madalamal tasemel kui 2014. aastal ning 15% 2013. aasta hinnatasemest allpool.

Joonis 3.2. Sealiha kokkuost ja keskmine kokkuostuhind Eestis 2012-2015.a kuude kaupa seisuga 2015.a sept

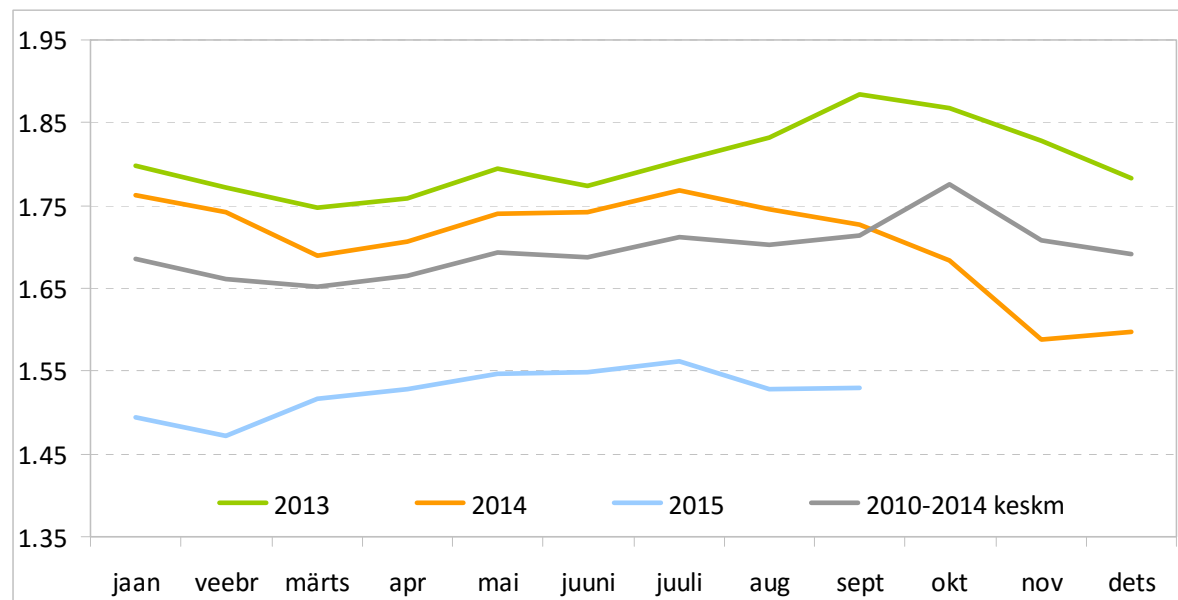

Allikas: Statistikaamet

Peale sigade Aafrika katku avastamist Eesti kodusigadel 2015. aasta juuli lõpus vähenes kokkuostetud sigade arv augustis juuliga võrreldes 13,3% (-468 t, -5,4 tuh siga). Septembris sigade kokkuost augustiga võrreldes kasvas 3,4% (+181 t, +1,2 tuh siga), kuid augustis toimunud langust see ei kompenseerinud. 2014. aastaga võrreldes osteti 2015. aasta augustis-septembris 1000 siga vähem kokku kui mullu samal ajal. Realiseerimisprobleemid tekkisid eelkõige neil, kel polnud lepingulisi suhteid kodumaiste tapamajadega ja kes olid sattunud III tsooni. Seetõttu polnud neil enam võimalik eksportida ei elusloomi ega liha. Kohalikud lihatööstusettevõtetele kuuluvad tapamajad polnud samuti huvitatud III tsoonist sigu varasemast rohkem kokku ostma, kuna see tõi kaasa lisanõuded töötlemisele. Vaid tapamajade lepingupartnerite sigade kokkuostus suuri muutusi ei toimunud. Järsku tekkinud ülepakkumine III tsoonis, sealt pärit sealiha töötlemisele erinõuete kehtimine ja ekspordikeeld III tsooni lihale tekitasid olukorra, kus III tsoonist pärit sealiha kokkuostuhind langes paari nädalaga enam kui 2

korda madalamaks turu keskmisest kokkuostuhinnast. Alates septembri viimasest nädalast on III tsoonist pärit sigade kokkuostuhind olnud turu keskmisest sigade kokkuostuhinnast valdavalt 1,6-1,9 korda madalam.

Joonis 3.3. Sigade keskmine kokkuostuhind Eestis 2013-2015. aastal (€/kg)

Allikas: Statistikaamet

Tabel 3.3. III tsooni vabaturu* sealiha (nuumikud) kokkuostukogus ja –hind** ning keskmine sigade kokkuostuhind** Eestis (NB! Jälgige selgitavaid märkusi tabeli all)

2015.aasta	Sigade kokkuostukogus III tsooni vabaturult* (kg)	Keskmine sigade kokkuostuhind** III tsoonist* (€/kg)	Eesti keskmine SEUROP sigade kokkuostuhind** (€/kg)
32. nädal	17 663	1.13	1.46
33. nädal	8 914	0.85	1.48
34. nädal	21 943	0.53	1.48
35. nädal	79 075	0.69	1.40
36. nädal	64 389	0.68	1.42
37. nädal	59 919	0.67	1.39
38. nädal	25 447	0.67	1.42
39. nädal	36 269	0.78	1.43
40. nädal	59 609	0.86	1.39
41. nädal	52 399	0.67	1.45
42. nädal	48 556	0.71	1.44
43. nädal	46 221	0.74	1.38
44. nädal	71 920	0.75	1.45
45. nädal	62 491	0.80	1.44
46. nädal	52 383	0.82	1.45
47. nädal	78 389	0.78	1.42

* välja arvatud töötajatega seotud ettevõtted ja need III tsoonis asuvad tapamajad, kes tapsid ainult oma sigu

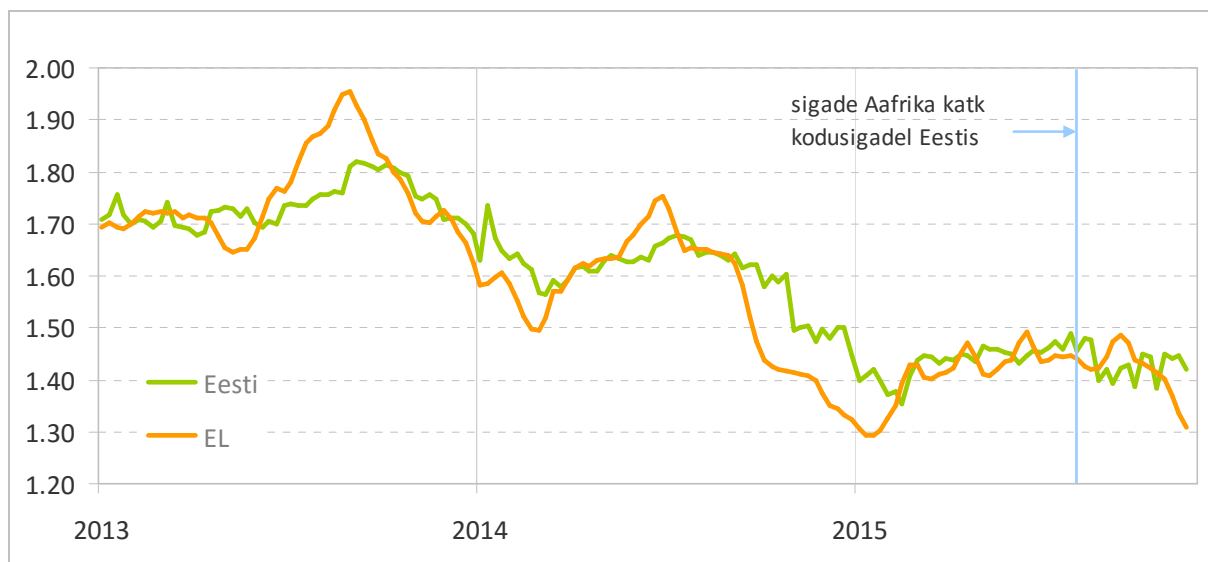
**jahutatud lihakeha kaalutud keskmine hind, hindu on korrigeeritud ELi hindadega võrreldavaks (lihakeha koos pea, esijalgade ja sabaga), mistõttu on Eestis makstav sooja lihakeha kokkuostuhind tapakaalus ligikaudu 5% kõrgem siintoodud korrigeeritud hinnast

Allikad: EKI, EMOR

Turu hinnast madalamat hinda nõ vabaturul (v.a seotud ettevõtetele) maksti sigade eest ka I ja II tsoonis olevatele seakasvatajatele. I tsoonist pärit sigade hind oli hinnanguliselt 5% ja II tsoonist 10% madalam kui keskmine turuhind.

Võrreldes ELi keskmise sigade kokkuostuhinnaga on hind Eestis liikunud praktiliselt sama trendi pidi, lihtsalt hinnatõusud ja –langused on Eestis olnud mõnevõrra väiksemad ja toimuvad mõningase hili-nemisega.

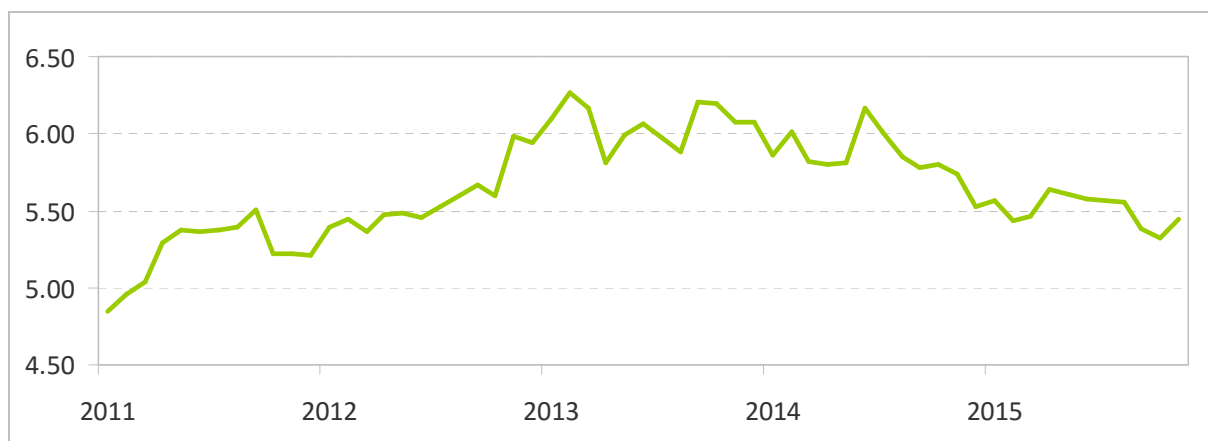
Joonis 3.4. E-kategooria sigade kokkuostuhind ELis ja Eestis 2013-2015.a nädalate kaupa seisuga 2015.a 47.nädal (€/kg)

Allikad: Euroopa Komisjon, EMOR

Sealiha jaehind liikus Eestis tõusutrendil 2011. aastast 2013. aastani ning jäi siis enam-vähem stabiilseks kõikides 6 €/kg ringis kuni 2014. aasta augustini. Siit alates hakkas sealiha odavnema ka kauplustes. Sealiha aastakeskmine jaehind oli kõrgeim 2013. aastal, olles 6.08 €/kg. Uue tõuke langusele andis 2015. aasta juuli lõpus sigade Aafrika katku jõudmine Eesti farmidesse. 2015. aasta 11 kuu keskmiseks jaehinnaks kujunes 5.50 €/kg, mis on 5,7% madalam 2014. aasta keskmisest ning 9,5% madalam 2013. aasta keskmisest hinnast.

Joonis 3.5. Sealiha keskmine jaehind Eesti tavakaupluses seisuga 2015.a nov (€/kg km-ga)

Allikas: EKI

4. Sealihasektori väliskaubandus Eestis 2012–2015.a

2012. aasta märtsist sulgus sigade Aafrika katku leviku tõttu Venemaa turg elussigadele (KN 0103), mis senini oli suurim ja ühtlasi ka lähim piirkond, kuhu Eestist elussigu veeti. Eesti elussigadele leiti küll uued turustuspiirkonnad Läti, Leedu ja Poola näol, ent endises mahus uutele turgudele ekspordida ei olnud võimalik. Kui 2011. aastal veeti Venemaale (see oligi sel ajal ainus elussigade ekspordi sihtriik) sigu eluskaalus 22,2 tuhat tonni, siis 2012. aastal idaturu kadudes langes elussigade eksport 14,5 tuhandele tonnile. 2013. aastal kasvas elussigade eksport eelneva aastaga võrreldes 13,7%, kuna suurenes eksport Leetu ja Poola. Kui 2014. aasta augustis sulges Venemaa oma turu ELi põllumajandustoodetele, pingestus kogu ELi sealihaturg. See kajastus ka Eesti elussigade ekspordis, mis vähenes küll läbi terve 2014. aasta, ent eriti järsult just aasta viimastel kuudel. 2014. aastal eksporditi Eestist 10,7 tuhat tonni elussigu, mida oli 34,6% vähem kui 2013. aastal. 2015. aastal elussigade ekspordi kahanemine jätkus. 7 kuuga vähenes elussigade eksport aasta varasema sama perioodiga võrreldes 29,6%, ulatudes vaid 4,8 tuhande tonnini. Sigade Aafrika katku levik farmidesse kahandas elussigade

Tabel 4.1. Elussigade ja sealiha eksport ja import Eestis

	2011	2012	2013	2014	2015 9 kuud
Ekspordikogus, tonni					
Elussead (eluskaalus)	22198,6	14462,8	16440,5	10747,0	5504,0
sh Venemaale	22198,6	5445,4	0	0	0
EL riikidesse	0	9017,4	16440,5	10747,0	5277,6
Elussead (tapakaalus)	15960,8	10398,8	11820,7	7727,1	3957,4
Sealiha	9715,5	12894,4	12384,5	7964,0	7309,9
sh Venemaale	632,0	2208,3	1298,3	71,2	2,1
EL riikidesse	8880,1	10493,5	10798,8	7701,8	7186,7
Ekspordikäive, mln eur					
Elussead	29,1	19,2	21,1	12,5	5,7
sh Venemaale	29,1	7,2	0	0	0
EL riikidesse	0	12,0	21,1	12,5	5,7
Sealiha	22,4	29,8	29,6	18,5	14,8
sh Venemaale	1,6	4,8	3,8	0,2	0,008
EL riikidesse	20,7	24,8	25,6	18,2	14,5
Ekspordihind, eur/t					
Elussead	1309	1331	1282	1161	1041
sh Venemaale	1309	1327	0	0	0
EL riikidesse	0	1333	1282	1161	1041
Sealiha	2303	2310	2391	2325	2021
sh Venemaale	2454	2179	2942	3003	3065
EL riikidesse	2329	2364	2372	2360	2022
Impordikogus, tonni					
Sealiha	26084,5	24432,1	25465,7	20722,7	17529,0
Impordikäive, mln eur					
Sealiha	50,0	53,3	56,3	44,0	32,3
Impordihind, eur/t					
Sealiha	1918	2181	2212	2125	1844

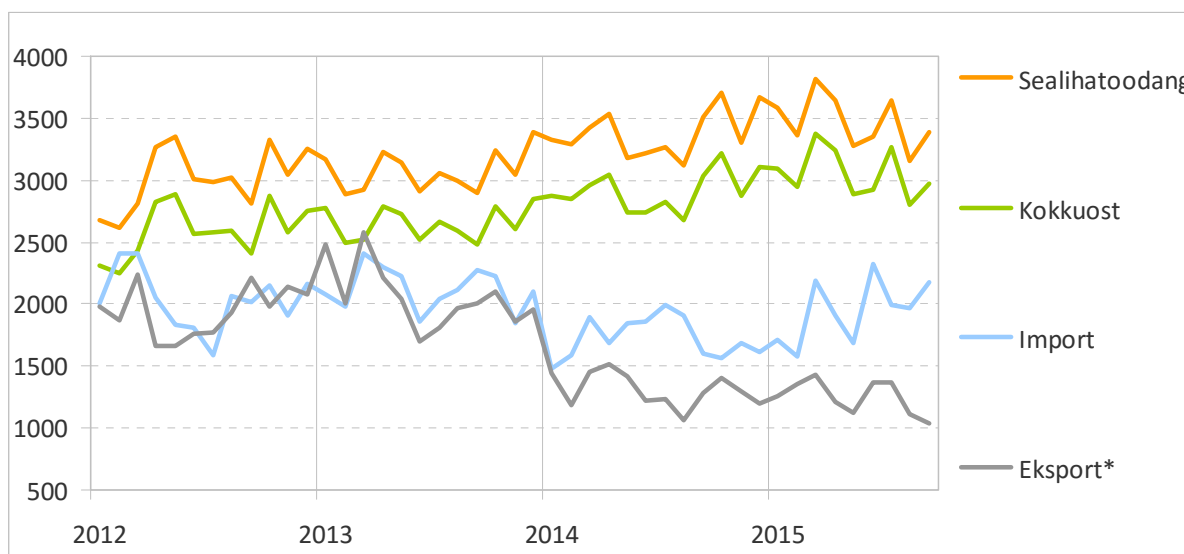
Allikas: Statistikaamet

eksporti veelgi. Kui augustikuine eksport jäi 37%, siis septembris juba 65% väiksemaks kui 2014. aasta samadel kuudel.

Elussigade ekspordil ei ole ainsaks probleemiks olnud järjest kahanevad mahud, vaid ka järjest alanev hind. Kui 2012. aastal saadi veel eluskaalu tonni eest 1331 €, siis 2013. aastal 1282 € - hind langes aastaga 3,7%. 2014. aastal langes hind veel täiendavalt 9,4%, aastakeskmiseks ekspordihinnaks oli 1161 €/tonn. 2015. aastal elussigade ekspordihinna langus jätkus ning 9 kuu keskmiseks hinnaks kujunes 1041 €/tonn.

Elussigade kõrval on oluliseks eksporditavaks olnud ka sealiha (KN 0203). Aastatel 2012-2013 veeti Eestist välja pea 13 tuhat tonni sealiha keskmise hinnaga 2300-2400 €/tonn. Põhilised partnerriigid olid Läti, Leedu, Soome, Rootsi ja Venemaa. Seejuures pea pool eksporditud sealiha läks nendel aastatel Lähti. Soome, Venemaale ja Leetu viidi igapäevasele 10-15% ning Rootsi 4% sealiha ekspordist. 2014. aasta veebruaris keelustas Venemaa sigade Aafrika katku levikule viidates elusloomade kõrval ka sealiha sisseveo ELi. Sealiha eksporditi Eestist 2014. aastal 8,0 tuhat tonni, mida oli 2013. aastaga võrreldes 36% vähem. Venemaa turu kaotusele lisandus ka ekspordi 44%-line vähenemine Läti suunal. Kui 2014. aasta augustis kehtestas Venemaa veel täiendavad impordipiirangud ELi põllumajandustoodetele, siis andis see kinnitust, et idaturg jääb Eesti sealiha jaoks suletuks. Kujunenud olukorras oli uute turgude leidmine raske, kuid sellega tegeleti aktiivselt. 2014. aastal lisandusid juba varem mainitud sealiha ekspordi sihtriikide hulka Taani ja Horvaatia. 2015. aasta 7 kuuga kasvas sealiha eksport Eestist 2014. aasta 7 kuuga võrreldes 24%, tõustes 5,7 tuhande tonnini. Lisandus veel uusi sihtriike – Prantsusmaa, Gruusia, Norra, Holland, Hispaania. Ent keskmine ekspordihind oli 2015. aasta 7 kuuga 2021 €/tonn, mis oli 16,3% madalam aastatagusest. Seda mõjutas peamiselt madal ELi sealiha kokkuostuhind 2015. aastal.

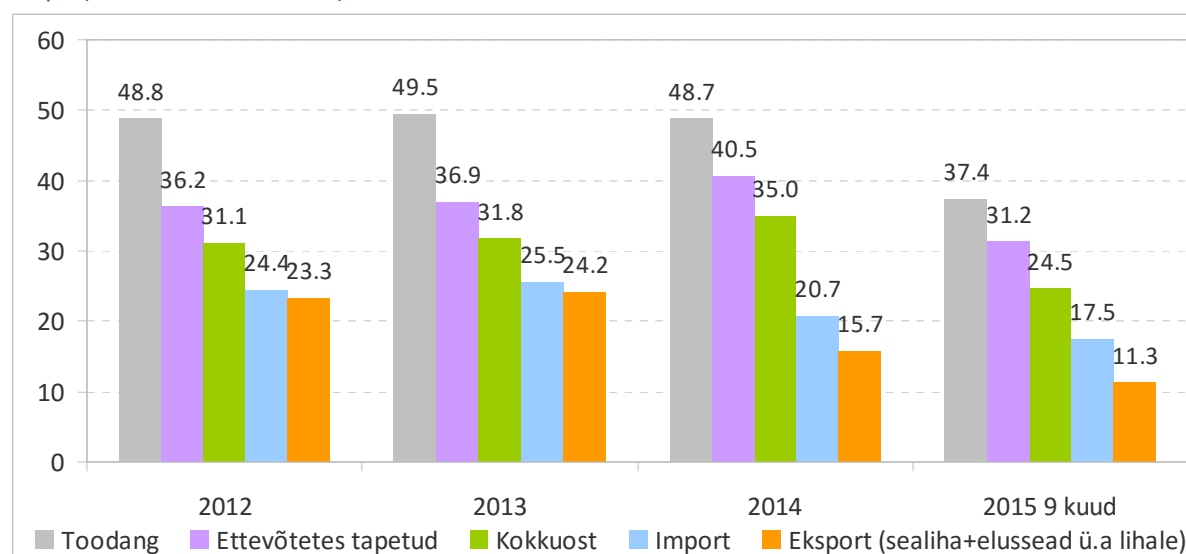
Joonis 4.1. Sigade ja sealiha toodang, kokkuost, eksport* ja import Eestis aastatel 2012-2015 kuude kaupa (tonnides)

* sealiha + elussead ümberarvutatud lihaks

Allikas: Statistikaamet

Joonis 4.2. Sigade ja sealiha toodang, kokkuost, eksport ja import Eestis aastatel 2012-2015 aastate kaupa (tuhandetes tonnides)

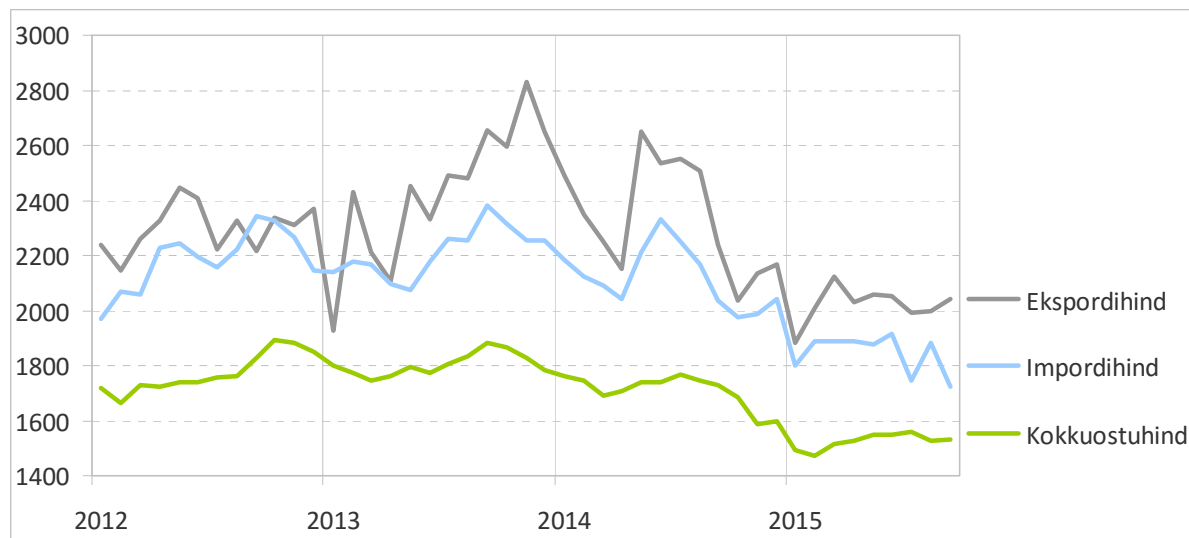
Allikas: Statistikaamet

Seega kodusigadel sigade Aafrika katku avastamise eelselt oli sealiha eksport Eestis jõudsalt uuel kasvuteel. Seejuures 2015. aasta suurim kogus veeti sealiha välja just juulis, olles 62% suurem kui aasta tagasi, ent ekspordihind langes juulis 1991 €/tonn. Augustis sealiha ekspordikogus juuliga võrreldes vähenes 14,5%, kuid ekspordihind püsis juulikuisel tasemel 1995 €/tonn. Septembrikuine sealiha eksport oli taas 5% suurem kui augustis, ent juulikuisest jäi siiski 10% väiksemaks. Eksporditud liha keskmine hind tõusis septembris 2043 €/tonn.

Kokku olid elussigade (tapakaaluks arvestatuna) ja sealiha ekspordikogused 2015. aasta 7 esimesel kuul summeeritult ligi 4% väiksemad kui aasta tagasi, 9 kuu andmetel juba ligi 5% väiksemad.

2012-2013. aastal imporditi Eestisse 24-25 tuhat tonni sealiha (KN 0203) keskmise hinnaga 2200 €/tonn, mis oli sama perioodi ekspordihinnast 8% madalam ja kokkuostuhinnast 23% kõrgem. Suuremad partnerid olid Taani, Soome ja Saksamaa (iga riigi osakaal kogu sealiha impordis oli 14%) ning Poola (12%) ja Belgia (10%). 2014. aastal vähenes sealiha import pea 19%, langedes 20,7 tuhandele tonnile 2014. aastal. Impordihind alanes samal ajal 4%. 2014. aasta sealiha aastakeskmiseks impordihinnaks oli 2125 €/tonn, mis oli võrreldes Eesti kokkuostuhinnaga 25% kõrgem (keskmine kokkuostuhind 2014. aastal Eestis 1706 €/tonn). 20% kogu sealiha impordist 2014. aastal tuli Taanist, kust toodud liha aastakeskmiseks hinnaks kujunes 2117 €/tonn. Saksamaa osakaal sealiha impordis oli 2014. aastal 15% ning sealt toodud liha aastakeskmise hind oli 2062 €/tonn. Poolast imporditi 14% kogu sissetoodavast sealihast aastakeskmise hinnaga 2476 €/tonn. Märkimisväärselt kõrge hinnaga imporditi sealiha veel Hispaaniast, kust toodu osakaal oli küll 4%, ent aastakeskmise hind 2663 €/tonn. Oluline äripartner sealihaturul oli Eestile Soome, kust toodi 15% kogu imporditavast sealihast, ent aastakeskmise hind oli seal eelpool mainitud riikidest oluliselt madalam – 1535 €/tonn.

Joonis 4.3. Sealiha kokkuostu-, ekspordi- ja impordihind Eestis aastatel 2012-2015 (€/tonn)

Allikas: Statistikaamet

2015. aasta 7 kuuga sealiha import kasvas aasta varasemaga võrreldes 8%, ent hind oli tehingutel 15% madalam kui aasta tagasi ehk 1859 €/tonn. Keskmine kokkuostuhind Eestis samal ajal oli 1524 €/tonn. Augustis oli sealiha import nii aasta varasemaga kui ka juuliga võrreldes samal tasemel. Impordihind augustis aga oli aastatagusega võrreldes 13,5% madalam, olles 1880 €/tonn. Sealiha kokkuostuhind Eestis oli augustis 1529 €/tonn. Septembris kasvas sealiha import nii augustiga (kasv 11%) kui ka aastatagusega (kasv 36%) võrreldes. Impordihind oli septembris 1721 €/tonn, mis oli 8,5% madalam kui augustis ning 15,5% madalam kui 2014. aasta septembris. Kokkuostuhind Eestis oli samal ajal 1531 €/tonn. Sealiha keskmine impordihind on Eestis kokkuostuhinnast pidevalt kõrgem seetõttu, et lisaks rümpadele imporditakse ka erinevaid sealiha tükkide, mille kilohind on keskmisest kõrgem. Nt 2015. aasta 10 kuu sealiha impordikäibest moodustasid kondita liha tükid üle 60%, rümpade aga vaid 11%. Sama kehtib ekspordihindade kohta – keskmine ekspordihind sisaldab nii rümpade kui erinevate sealiha tükkide hinda, mistõttu see on kokkuostuhinnast kõrgem. Nt 2015. aasta 10 kuu sealiha ekspordikäibest andis üle 50% kondita sealiha väljavedu, rümpade osakaal oli vaid 20%.

5. Eesti seakasvatuseettevõtete majanduslik iseloomustus

2014. aastal oli seakasvatavaid FADNi (*Farm Accountancy Data Network* - Põllumajandusliku raamatupidamise andmebaas) valimis 21. Nende andmete järgi oli Eesti seakasvatuseettevõttele keskmiselt põllumajanduslikku maad keskmiselt 134 ha, millest 52% oli renditud. Põllumajanduslikust maast 88 hektaril (66%) kasvatati teravilja, 32 hektaril (24 ha) kasvatati muid põllukultuure, 13 ha (10%) oli tootmisest kõrvale jäetud maa, millest 59% oli kesa ning 41% toetusõiguslik püsirohumaad. Seakasvatuseettevõttele oli keskmiselt 5 ha metsamaad.

Ettevõttes kasvatati sigu keskmiselt 700 loomühikut. Kogutoodangu väärtus oli keskmiselt 602,2 tuhat eurot ettevõtte kohta. Toetusi (va investeeringutoetused) saadi keskmiselt 47,4 tuhat eurot ettevõtte kohta. Kõige suurema osakaaluga oli seakasvatuse eritoetus, mida saadi 19,8 tuhat eurot, ja ühtne pindalatoetus, mida saadi 17,5 tuhat eurot ühe seakasvatuseettevõtte kohta keskmiselt. Keskonnasõbraliku majandamise toetust sai keskmine seakasvatuseettevõtte 2014. aastal keskmiselt 8 tuhat eurot ning ebasoodsamate piirkondade toetust 1,5 tuhat eurot. Mainitutele lisandus veel praktikatoetus, NATURA 2000 toetus põllumajandusmaale ning nõuandesüsteemide ja –teenuste toetus, kuid nende toetuste summad olid väikesed, jäädes igaüks 100-200 euro piiridesse. Võrreldes 2013. aastaga oli seakasvatuseettevõtte kogutoodangu väärtus koos toetustega (va investeeringuteks) vähenenud 26%. Seejuures taimekasvatustoodangu väärtus kasvas 6,5% ning toetused suurenesid enam kui kahekordseks. Vähenesid aga muud sissetulekud (-78%) ning loomakasvatustoodangu väärtus (-28%). Loomakasvatustoodangu väärtuse languse põhjuseks oli sealiha madal kokkuostuhind.

Keskmise seakasvatuseettevõtte kogutoodangust andis 77% loomakasvatustoodang ehk seakasvatus, 13% taimekasvatustoodang (peamiselt teravilja-, õli- ja valgukultuuride kasvatus), 3% muud sissetulekud ning 7% toetused. Loomakasvatustoodangu väärtus kasvatatavate sigade loomühiku kohta oli 715 €/LÜ. 2013. aastaga võrreldes on kasvanud taimekasvatustoodangu osakaal kogutoodangus (+4%-punkti). Toetuste osakaal on kasvanud 3%-lt 2013. aastal 7%-le 2014. aastal - selle põhjuseks oli seakasvatuse eritoetus, mida saadi keskmiselt 19,8 tuhat eurot ettevõtte kohta.

Kogukulud olid 2014. aastal keskmiselt 648,2 tuhat eurot ettevõtte kohta. Erikulude osa kogukuludes oli 66% ning üldkulude osatähtsus 13%. Kogukulud vähenesid 2013. aastaga võrreldes keskmiselt 25%, sealjuures erikulud vähenesid 24%, üldkulud 46%, kulum 9% ja tööjõukulud 7%.

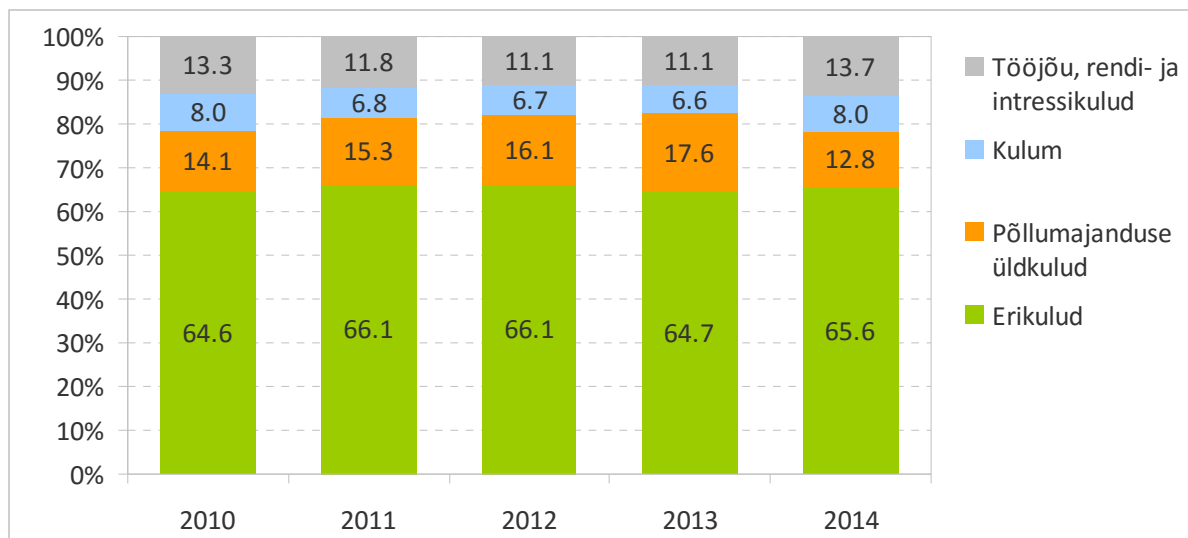
Loomakasvatuse erikulud olid 563 €/LÜ, mis jäid 73 €/LÜ väiksemaks kui 2013. aastal. Söödakulud sigadele olid 2014. aastal keskmiselt 521 €/LÜ, millest 13% kattis oma toodetud sööt.

Kogutoodangu suhe kogukuludes näitab, mitme euro eest kogutoodangut tootis iga tootmisse suunatud euro. 2014. aastal oli see suhe 0,93 ehk kogutoodang kattis 93% ulatuses ettevõttes tehtud kulud. 2010. aastast alates oli see näitaja 2014. aastal madalaim. Vaadeldaval perioodil on see kahel aastal (2010 ja 2013) olnud ka 1,0. Kui aga lisada 2014. aasta kogutoodangu väärtusele ka toetused (va investeeringuteks), siis oli suhe 1,0, mis näitab, et toetuste abil tulid seakasvatavad 2014. aastal ots-otsaga kokku.

Tööjõudu kasutati seakasvatuseettevõttes keskmiselt 5,94 aastaühikut, mis 93% ulatuses oli tasustatud. Töötasu tasustatud tööjõule oli 6.30 eurot tunnis.

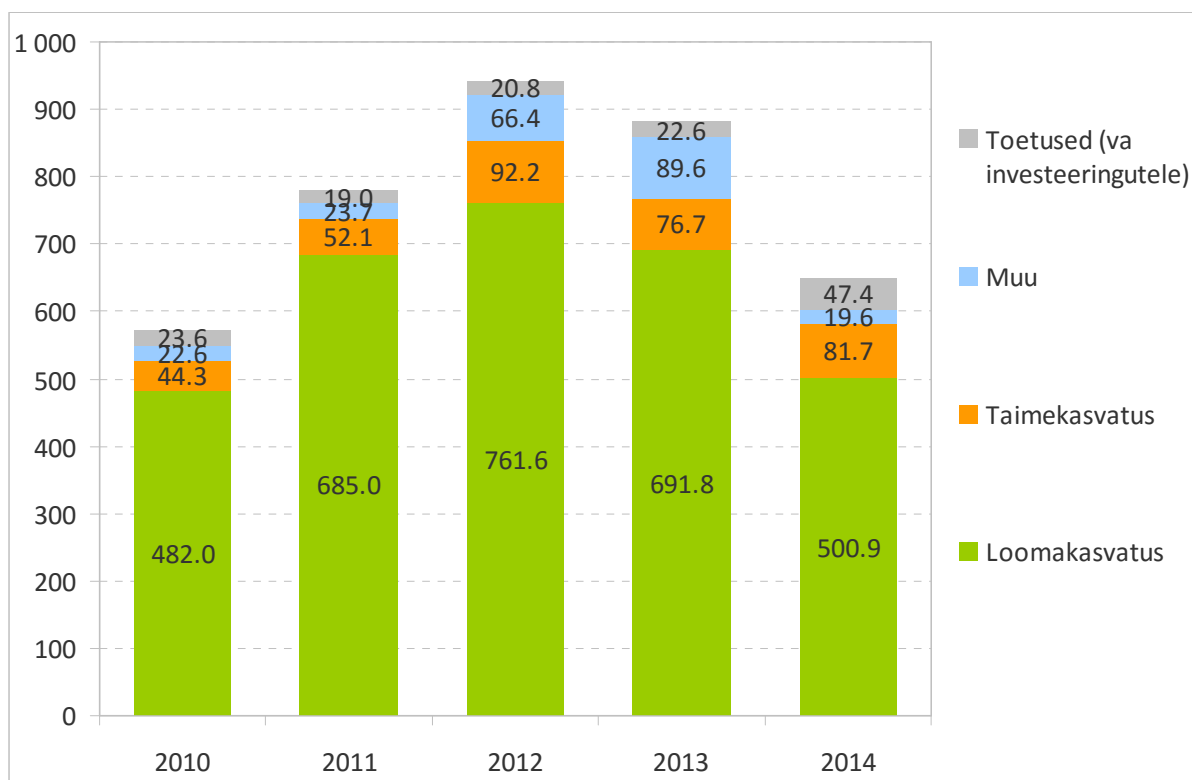
Netolisandväärtus tööjõu aastaühiku kohta oli 14,9 tuhat eurot, mis on 7% vähem kui 2013. aastal.

Joonis 5.1. Kogukulude struktuur Eesti seakasvatuses aastatel 2010-2012 (%)

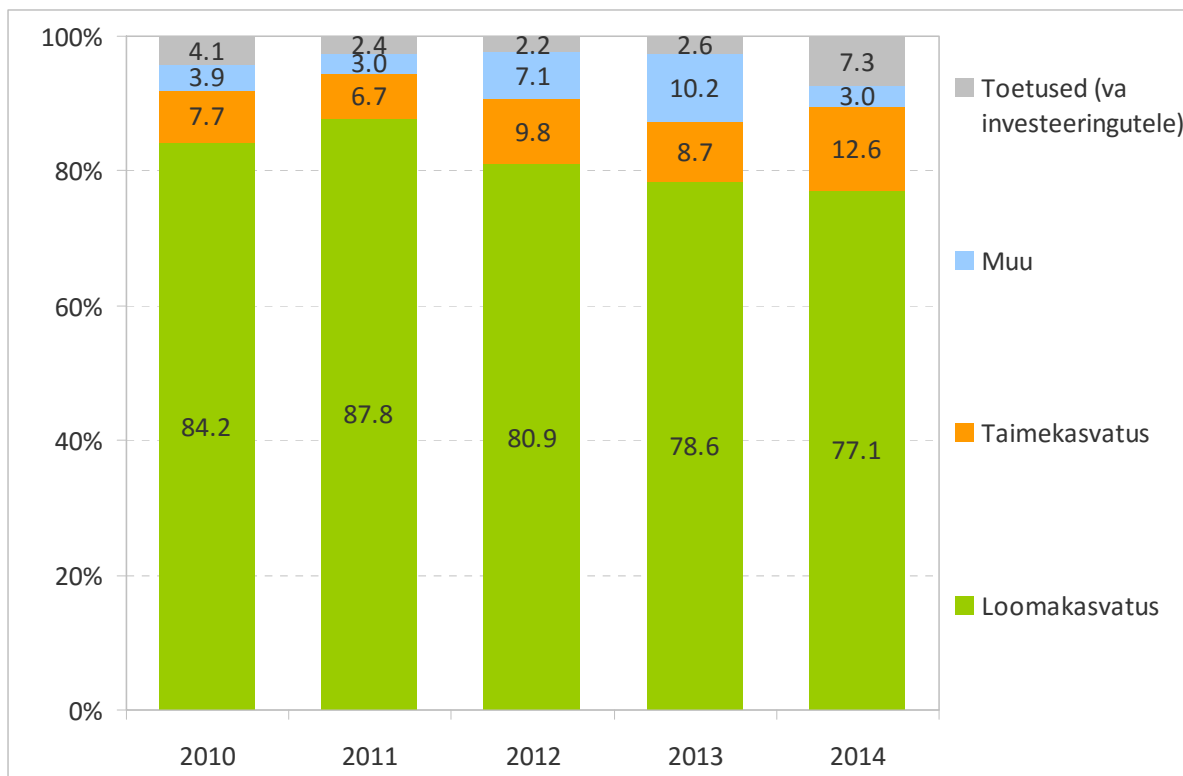
Allikas: Maamajanduse Infokeskus

Joonis 5.2. Kogutoodang ja toetused (va investeeringuteks) Eesti seakasvatusevõttes aastatel 2010-2014 (tuh € keskmiselt ettevõtte kohta)

Allikas: Maamajanduse Infokeskus

Joonis 5.3. Eesti keskmise seakasvatusevõtte kogutoodangu struktuur aastatel 2010-2014 (%)

Allikas: Maamajanduse Infokeskus

Joonis 5.4. Kogutoodang ja kogukulud Eesti seakasvatusevõttes aastatel 2010-2014 (tuh € keskmiselt ettevõtte kohta)

Allikas: Maamajanduse Infokeskus

Tabel 5.1. Eesti keskmise seakasvatustevõtete majandusnäitajad aastatel 2010-2014

		2010	2011	2012	2013	2014
Esindatud põllumajandustootjad		72	58	64	64	58
Testettevõtted		22	25	20	23	21
MAAKASUTUS						
Kasutatav põllumajandusmaa	ha	116,16	115,29	132,74	123,91	133,52
sh renditud	ha	84,56	80,40	89,72	76,60	68,87
Teravilja kasvupind	ha	68,96	76,67	87,76	80,59	88,42
Teiste põllukultuuride kasvupind	ha	25,92	19,34	28,77	27,74	31,72
Tootmisest välja jäetud põllumajandusmaa	ha	0,00	18,25	14,01	11,31	12,68
sh kesad	ha	0,15	10,50	0,00	1,47	7,42
toetusõiguslik kasutamata püsirohuma	ha	0,00	7,75	14,01	9,85	5,26
Metsamaa	ha	2,73	2,21	3,53	3,12	4,68
LOOMAD						
Kokku loomühikuid	LÜ	752,00	901,74	1112,99	824,92	700,27
sh sead	LÜ	752,00	901,74	1109,92	824,73	700,21
TÖÖJÕUD						
Tööjõud kokku		7,07	7,98	7,98	7,06	5,94
sh tasustatud		6,17	7,54	7,62	6,46	5,54
Tasustatud tööjõukulu	tundi	13575	16589	16762	14213	12222
Töötasu (ka sots.maks) tasustatud tööjõule aastas	€	10255	10980	11530	12702	13883
Töötasu (ka sots.maks) tasustatud tööjõule tunnis	€	4,66	4,99	5,24	5,78	6,30
Tasustatud tööjõu töötunnid aastas	tundi	2201	2199	2200	2199	2205
TOODANG JA TOETUSED						
Kogutoodang	tuh €	548,9	760,7	920,2	858,1	602,2
sh taimekasvatustoodang	tuh €	44,3	52,1	92,2	76,7	81,7
loomakasvatustoodang	tuh €	482,0	685,0	761,6	691,8	500,9
sh sealiha	tuh €	481,7	673,3	758,2	691,3	500,8
Loomade väärtuse muutus	tuh €	15,4	-8,5	-34,0	-15,6	7,3
Muud sissetulekud	tuh €	22,6	23,7	66,4	89,6	19,6
Toetused, v.a investeeringutele	tuh €	23,6	19,0	20,8	22,6	47,4
Taimekasvatustoodang kasutatud põllumajandusmaa kohta	€/ha	381	537	777	681	676
Loomakasvatustoodang	€/LÜ	641	760	684	839	715
KULUD						
Kulud kokku	tuh €	549,3	786,3	943,8	862,1	648,2
sh erikulud	tuh €	354,6	519,5	623,5	558,0	425,3
sh sööt sigadele ja lindudele	tuh €	303,1	461,0	544,1	484,5	365,1
muud loomakasvat. erikulud	tuh €	31,7	35,1	43,6	39,8	29,0
üldkulud	tuh €	77,4	120,7	152,1	151,9	82,7
kulum	tuh €	43,9	53,3	63,5	56,6	51,7
tööjõukulud, rent, intressid	tuh €	73,3	92,8	104,7	95,6	88,6
sh töötasu	tuh €	63,3	82,8	87,8	82,1	77,0
TÖÖJÕUD						
Tööjõud kokku	aastaühik	7,07	7,98	7,98	7,06	5,94
sh tasustatud	aastaühik	6,17	7,54	7,62	6,46	5,54
Tasustatud tööjõukulu	tundi	13575	16589	16762	14213	12222

		2010	2011	2012	2013	2014
Töötasu (k.a sots.maks) tasustatud tööjõule aastas	€	10255	10980	11530	12702	13883
Töötasu (k.a sots.maks) tasustatud tööjõule tunnis	€	4,66	4,99	5,24	5,78	6,30
Tasustatud tööjõu töötunnid aastas	tundi	2201	2199	2200	2199	2205
BILANSS						
Varad kokku	tuh €	789,3	997,6	1354,1	1188,5	1057,5
Põhivara	tuh €	526,8	665,2	905,0	768,2	708,1
Käibevara	tuh €	262,4	332,4	449,2	420,3	349,4
Kohustused	tuh €	311,2	400,4	596,3	549,3	368,3
Omakapital	tuh €	478,0	597,2	757,8	639,1	689,2
Keskmine varade maksumus (v.a maa)	tuh €	743,0	973,3	1289,8	1100,4	1020,5
Brutoinvesteering	tuh €	75,4	50,6	94,3	141,7	23,0
Investeeringutoetused	tuh €	15,9	15,4	21,4	23,3	3,2
Brutolisandväärtus	tuh €	140,0	138,8	164,3	170,1	140,5
Netolisandväärtus	tuh €	96,1	85,5	100,8	113,5	88,8
Netolisandväärtus tööjõu aastaühi- ku kohta	tuh €	13,6	10,7	12,6	16,1	14,9
Ettevõtjatulu	tuh €	38,7	8,1	17,6	41,1	3,4
Taimekasvatustoodangu müük	tuh €	20,3	29,8	56,3	24,7	27,8
Loomakasvatustoodangu müük	tuh €	581,7	822,0	1036,0	823,1	581,2
Kogutoodangu suhe kogukuludesse		1,0	0,97	0,97	1,00	0,93
FINANTSNÄITAJAD						
Brutolisandväärtus	tuh €	140,0	138,8	164,3	170,1	140,5
Netolisandväärtus	tuh €	96,1	85,5	100,8	113,5	88,8
Ettevõtjatulu	tuh €	38,7	8,1	17,6	41,1	3,4
Taimekasvatustoodangu müük	tuh €	20,3	30,0	56,3	24,7	27,8
Loomakasvatustoodangu müük	tuh €	581,7	822,0	1036,0	823,1	581,2
Kogutoodangu suhe kogukuludesse		1,00	0,97	0,97	1,00	0,93

Allikas: Maamajanduse Infokeskus

Põllumajanduslikku toodangut realiseeris ettevõtte keskmiselt 608,9 tuhande euro eest, millest 581,2 tuhat eurot ehk 95% saadi loomakasvatustoodangu müügist. Seega seakasvatus on Eestis vägagi spetsialiseerunud ning selles valdkonnas tegutsevate ettevõtete majandustulemused sõltuvad suuresti lihaturu olukorrast Euroopas ja maailmas.

6. Eesti lihatööstussektori majandustulemused

2015. aasta 9 kuuga tapeti Eestis tegevusloaga lihatöötlemisettevõtetes 394,6 tuhat siga, kellest toodeti 31,2 tuhat tonni liha. Aasta varasemaga võrreldes kasvas tapetud sigade arv 18 tuhande võrra (4,8%) ning lihatoodang 1,4 tuhat tonni võrra ehk 4,6%. Lihatoöstusettevõtete poolt kokkuostetud sigade 2015. aasta 9 kuu keskmine hind oli 1.52 €/kg, mis oli 12,1% madalam kui 2014. aasta 9 kuu keskmine (1.74 €/kg).

2015. aasta 9 kuuga oli lihatööstusettevõtete müügi käive 229,2 miljonit eurot, mis on 3,0 miljonit eurot väiksem kui 2014. aasta samal perioodil. Kogukulud olid samal ajal 215,6 miljonit eurot, kulud vähenesid aastaga 3,8 miljoni euro võrra (1,7%). Kogukasum (=müügi käive-kulud kokku) oli 2015. aasta 9 kuul 13,6 miljonit eurot, mis oli 0,8 miljoni euro võrra enam kui 2014. aasta 9 kuuga. Eesti lihatööstusettevõtted on tegutsenud kasumlikult vähemalt viimased 10 aastat, erandiks oli vaid 2009. aasta, mil sektor oli kahjumis.

Tabel 6.1. Eesti lihatööstusettevõtete majandusnäitajad (lühiajastatistika alusel, mln €)

	2013.a I pa	2014.a I pa	2015.a I pa	2013 9 kuud	2014 9 kuud	2015 9 kuud	Muutus 2015 9k/ 2014 9k; +/- mln € %	
Müügi käive	145,4	148,2	150,1	223,0	232,2	229,2	-3,0	-1,3
Kogukulud	140,2	143,2	141,8	214,7	219,4	215,6	-3,8	-1,7
sh tööjõukulud	16,3	18,1	21,6	24,6	28,6	32,5	+3,9	13,6
Tööjõukulude osakaal kogukuludes (%)	11,6	12,6	15,2	11,5	13,0	15,1		2,1
Kogukasum (-kahjum)	5,2	5,0	8,3	8,3	12,8	13,6	+0,8	6,3
Puhas lisandväärtus	21,4	23,1	29,9	32,9	41,4	46,1	+4,7	11,4
Tööga hõivatute arv	2714	2752	2958	2722	2858	2970	+112	3,9
Keskmine brutopalk kuus (€)	748	822	913	753	832	912	+80.37	9,7
Tööviljakus hõivatute kohta puhta lisandväärtuse alusel (tuh €)	7,9	8,3	10,1	12,1	14,3	15,5	+1,2	8,4

Allikas: Statistikaamet

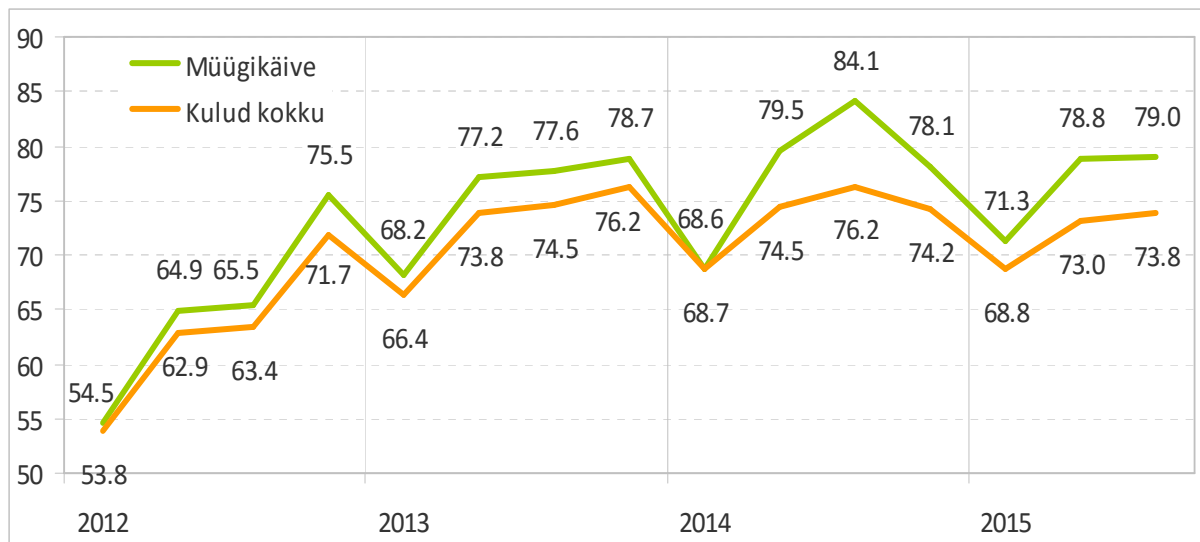
Lihatööstusettevõtete puhas lisandväärtus (=müügi käive-kulud kokku+tööjõukulud) oli 2015. aasta 9 kuul 46,1 miljonit eurot. Aastaga suurenes see 4,7 miljoni euro võrra ehk 11,4%. Tööviljakus tööga hõivatute kohta puhta lisandväärtuse alusel oli 15,5 tuhat eurot. Aastatagusega võrreldes oli see 8,4% ehk 1,2 tuhande euro võrra suurem.

Statistikaameti andmetel oli 2015. aasta 9 kuuga lihatööstusettevõtetes tööga hõivatud 2970 inimest, mis oli 112 inimest enam kui 2014. aasta samal perioodil. Keskmine brutopalk kuus oli 912 eurot, mis oli 9,7% (80.37 €) kõrgem kui 2014. aasta 9 kuu keskmine. Tööjõukulud olid sektoris 2015. aasta 9 kuul 32,5 miljonit eurot, olles 13,6% suuremad kui 2014. aastal samal perioodil. Tööjõukulu osakaal kogukuludes oli 2015. aastal 15,1%, mis oli 2,1%-punkti enam kui 2014. aastal.

Venemaa poolt kehtestatud impordipiirangud on tekitanud sealihaturul ülepakkumise ning langetanud sealiha kokkuostuhinda nii Eestis kui terves Euroopa Liidus. See omakorda on ilmselgelt kaasa aidanud lihakäitlemisettevõtete majandustulemuste paranemisele. Sigade Aafrika katku mõjul on

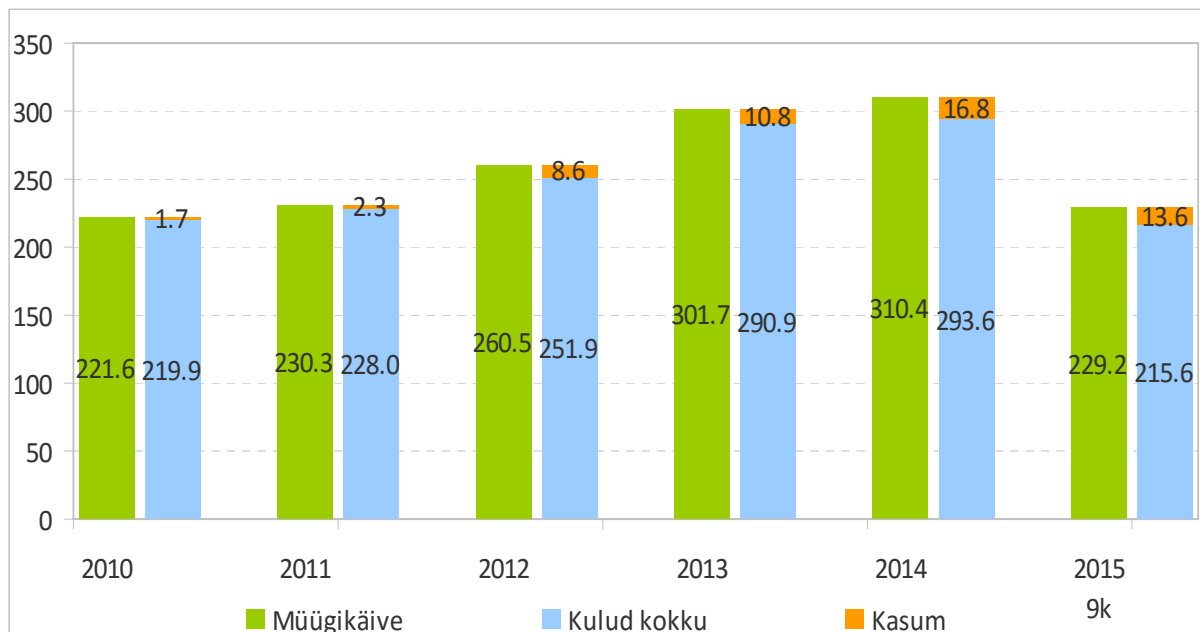
langenud sealiha kokkuostuhind, mida peegeldab lihatööstuse kogukulude märkimisväärne vähenemine 2015. aasta III kvartalis. Teisalt on liha ja lihatoodete jaehinna langus kahandanud samal ajal ka lihatööstuste müügi käivet. Ent kokkuostuhindade languse ennaktempo jaehindadega võrreldes on kasvatanud lihatööstuse kasumit ka 2015. aasta III kvartalis.

Joonis 6.1. Eesti lihatööstusettevõtete käive ja kulud kvartalite lõikes aastatel 2012-2015 (mln €)

Allikas: Statistikaamet

Joonis 6.2. Eesti lihatööstusettevõtete müügi käive, kulud ja kasum aastatel 2012-2015 (mln €)

Allikas: Statistikaamet

7. Seakasvatajate küsitlus

7.1. Küsitlusmeetod, valim ja vastanute iseloomustus

Töö ülesande täitmiseks koostati veebiankeet seakasvatajatele (vt küsimustik), mis kooskõlastati Maaeluministeriumiga. Küsitluse abil koguti ettevõtjatelt järgnevat informatsiooni:

- sigade Aafrika katku mõjul tekkinud probleemid (kulude tõus, müügipiirangud, müügihindade muutus, raskused pangalaenudega jms);
- tootjate lähikuude ja pikemaajalised probleemid ja plaanid (tootmise säilitamine, vähendamine, turgude muutus, investeringuvajadus, tootmise lõpetamine, seotus sisendite tootjatega, töökohtade kadu, maksude maksmine jms);
- tootjate nägemus sealiha tootmisest Eestis 1, 3 ja 5 aasta perspektiivis.

Uuringu ülesande kohaselt oli vaja küsitleda nii väiketootjaid, kelle sigade arv jääb alla 1000, kui suuri tootjaid, kelle hoole all on enam kui 1000 siga. Küsitletavate valimi koostamisel lähtuti Veterinaar- ja Toiduameti päringust PRIA sigade ehitiste andmebaasi kohta 27. augusti 2015 seisuga. PRIA andmetel oli Eestis augusti lõpul 736 ehitist sigade koguarvuga 345 187. Valimi koostamisel võeti arvesse, et üks seakasvataja võis olla ka mitme ehitise omanik ning seakasvatajal pidi olema kehtiv e-posti aadress. Sigade Aafrika katku seakasvatajate küsitlus oli korraldatud internetipõhiselt. Küsitluse valimi moodustasid 192 seakasvatajat üle kogu Eesti, kellele saadeti kutse uuringus osalemiseks koos personaalse ankeedi lingiga. Küsitlemine toimus 26. oktoobrist kuni 9. novembrini 2015. Peale esimest küsitlusnädalat saadeti mittevastanutele meeldetuletus koos ankeedi lingiga ja helistati üle.

Vastamiseks antud perioodi jooksul laekus 86 ankeeti, mis moodustas 45% valimist. Väiketootjad moodustasid küsitlusele vastanutest 71% ja suured 29%. Vaadates uuringus osalenud tootjate sigade üldarvu 2015. aasta augusti lõpu seisuga, selgub et väiketootjate (alla 1000 sea, v.a lemmikloomade kasvatajad) hoole all oli 3% ja suurte (üle 1000 sea) hoole all 97% sigadest (tabel 7.1).

Tabel 7.1. Küsitlusele vastanute osakaal valimist seakasvatuse suuruse lõikes

	Valim			Vastanud ettevõtjad			Vastamise (%)
	sigade arv 27.08.2015 seisuga	sea- kasvatajate arv	osakaal (%)	sigade arv 27.08.2015 seisuga	vastanute arv	osakaal (%)	
Väikesed (alla 1000 sea)	6 693	144	75	2 486	61	71	42
Suured (1000 ja enam siga)	154 092	48	25	80 156	25	29	52
Kokku	160 785	192	100	82 642	86	100	45

Allikas: PRIA, Veterinaar- ja Toiduamet, EKI

Sigade Aafrika katku leviku tõttu kehtivad Eestis Euroopa Komisjoni poolt 9. oktoobril 2014 kehtestatud kitsendustega tsoonid, mis on seotud loomadega ja loomsete saadustega kauplemise piirangutega. Kitsendustega tsoone on kolm – I tsoon, II tsoon ja III tsoon. I tsoon on puhvertsoon, II tsoonis on sigade Aafrika katku diagnoositud metssigadel ja III tsoonis ka kodusigadel. Küsitluse andmetöötleses

on tsoonide määratlemisel kasutatud Veterinaar- ja Toiduameti sigade ehitiste andmeid seostatuna tsoonidega 15. septembri 2015 seisuga (viimati muudeti tsoone Euroopa Komisjoni otsusega 1. oktoobril 2015¹). I tsooni kuulusid septembri alguses Harjumaa, Läänemaa, osa Jõgevamaast, osa Lääne-Virumaast, osa Pärnumaast ja osa Tartumaast. II tsooni kuulusid osa Lääne-Virumaast, osa Pärnumaast, osa Viljandimaast, Raplamaa, Põlvamaa ja Ida-Virumaa. III tsooni kuulusid osa Viljandimaast, Võrumaa, Valgamaa, osa Tartumaast, osa Lääne-Virumaast, Järvamaa ja osa Jõgevamaast. Käesolevas uuringus kuulus I tsooni 25%, II tsooni 23%, III tsooni 44% ja kitsendusteta taudivabasse piirkonda 8% küsitlusele vastanutest (tabel 7.2).

Tabel 7.2. Küsitlusele vastanute osakaal valimist kitsendustsoonide (aug 2015 seisuga) lõikes

	Valim			Vastanud ettevõtjad			Vastamise (%)
	sigade arv 27.08.2015 seisuga	sea- kasvata- jate arv	osakaal (%)	sigade arv 27.08.2015 seisuga	vastanute arv	osakaal (%)	
I tsoon	54176	43	22	40230	21	25	49
II tsoon	40832	47	25	14582	20	23	43
III tsoon	51341	89	46	16170	38	44	43
Kitsendustevaba piirkond	14436	13	7	11660	7	8	54
Kokku	160785	192	100	82642	86	100	45

Allikas: PRIA, Veterinaar- ja Toiduamet, EKI

Tabelites 7.3 ja 7.4 on toodud ülevaade küsitluses osalenud tootjate töötajate arvu ja sigade (emiste, kesikute ja nuumikute, põrsaste) arvu, kasutatava põllumajandusmaa suuruse ja seakasvatuse müügitulu kohta. Muutuste väljaselgitamiseks märgiti töötajate ja sigade arv nii küsitluse hetke (oktoobri viimane-novembri esimene nädal) kui tagasiulatuvalt 1. juuli 2015 seisuga.

Töötajaid oli seakasvatustes küsitluse hetke seisuga keskmiselt 8, väikestel tootjatel keskmiselt 1 ja suurtes keskmiselt 24. Seakasvatuse töötajate arv vähenes nelja kuu jooksul 5%. Kitsendustsoonides muutus keskmine töötajate arv erinevalt, I tsoonis töötajate arv suurenes 2%, samas kui II ja III tsoonis vähenes töötajate arv vastavalt 6% ja 7%. Töötajate arv ei muutunud taudivabas piirkonnas ehk saartel.

Perioodil juulist-novembri alguseni vähenes küsitletud seakasvatustes emiste arv 18%, kesikute ja nuumikute arv 19% ja põrsaste arv 7%. Vähenemisel on arvesse võetud ka sundhukatud loomad. Väikesed seakasvatused ning II ja III tsoonis asuvad seakasvatused vähendasid sigade arvu oluliselt enam võrreldes suurte seakasvatuste, I tsooni ja kitsendustevaba piirkonnaga. Väikestes seakasvatustes vähenes emiste arv juulist novembrini 51%, põrsaste arv 32% ja kesikute, nuumikute arv 16%. Suurtes seakasvatustes vähenes keskmine emiste arv 11%, põrsaste arv 3% ja kesikute, nuumikute arv 5%. III tsoonis asuvad seakasvatused on vähendanud loomade arvu kõige enam, emiste arv on vähenenud 28%, kesikute ja nuumikute arv 31% ja põrsaste arv 14%.

¹ Euroopa Komisjoni rakendusotsus (EL) 2015/1783; <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/?uri=CELEX:32015D1783>

Tabel 7.3. Vastanute iseloomustus – töötajate arv; emiste, kesikute ja nuumikute ning põrsaste arv; kasutatava põllumajandusmaa suurus; seakasvatuse müügitulu – sigade Aafrika katku piirangutsoonide lõikes, keskmised ja muutus (+/- %)

	KÕIK	sh piirangutsoonides			kitsendusteta
		I tsoon	II tsoon	III tsoon	
Keskmine töötajate arv 01.07.2015	8,8	8,7	2,3	12,1	7,8
Keskmine töötajate arv küsitluse hetkel	8,4	8,8	2,2	11,3	7,8
muutus (+/- %)	-5	+2	-6	-7	0
Keskmine emiste arv seisuga 01.07.2015	432	454	77	649	311
Keskmine emiste arv küsitluse hetkel	352	425	67	469	309
muutus (+/- %)	-18	-7	-13	-28	-1
Keskmine kesikute, nuumikute arv seisuga 01.07.2015	1246	1882	722	651	2836
Keskmine kesikute, nuumikute arv küsitluse hetkel	1015	1819	555	450	2670
muutus (+/- %)	-19	-3	-23	-31	-6
Keskmine põrsaste arv seisuga 01.07.2015	822	1929	207	361	1270
Keskmine põrsaste arv küsitluse hetkel	761	1902	194	312	1250
muutus (+/- %)	-7	-1	-6	-14	-2
Keskmine kasutatava põllumajandusmaa hektarite arv	237	306	153	273	39
Keskmine seakasvatuse müügitulu 2014. aastal (€)	671594	907740	367860	383201	1786667

Tabel 7.4. Vastanute iseloomustus – töötajate arv; emiste, kesikute ja nuumikute ning põrsaste arv; kasutatava põllumajandusmaa suurus; seakasvatuse müügitulu – suuruse lõikes, keskmised ja muutus (+/- %)

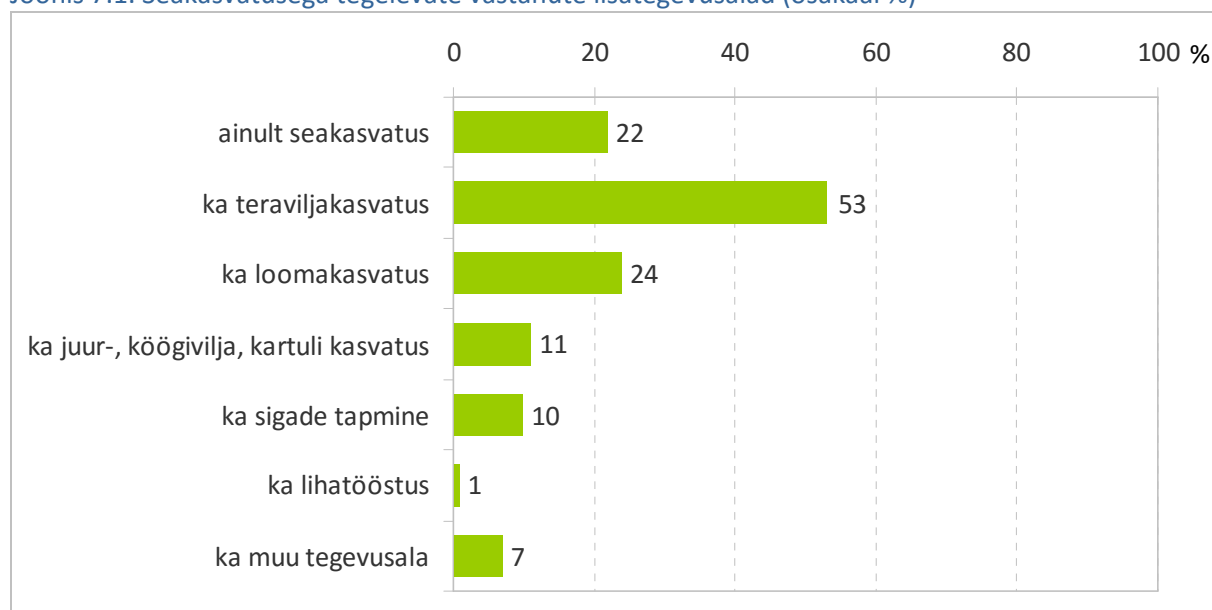
	KÕIK	väikesed (alla 1000 sea)	suured (üle 1000 sea)
Keskmine töötajate arv küsitluse hetkel	8,4	1,1	23,6
muutus (+/- %)	-5	-1	-3
Keskmine emiste arv seisuga 01.07.2015	432	8	1079
Keskmine emiste arv küsitluse hetkel	352	4	958
muutus (+/- %)	-18	-51	-11
Keskmine kesikute, nuumikute arv seisuga 01.07.2015	1246	31	3572
Keskmine kesikute, nuumikute arv küsitluse hetkel	1015	26	3397
muutus (+/- %)	-19	-16	-5
Keskmine põrsaste arv seisuga 01.07.2015	822	14	2343
Keskmine põrsaste arv küsitluse hetkel	761	9	2263
muutus (+/- %)	-7	-32	-3
Keskmine kasutatava põllumajandusmaa hektarite arv	237	88	656
Keskmine seakasvatuse müügitulu 2014. aastal (€)	671594	12663	1 198738

Uuringus osalenute müügitulu(käive) seakasvatustest oli 2014. aastal keskmiselt 671 594 €, väikestel keskmiselt 12 663 € ja suurtel keskmiselt 1 198 738 €.

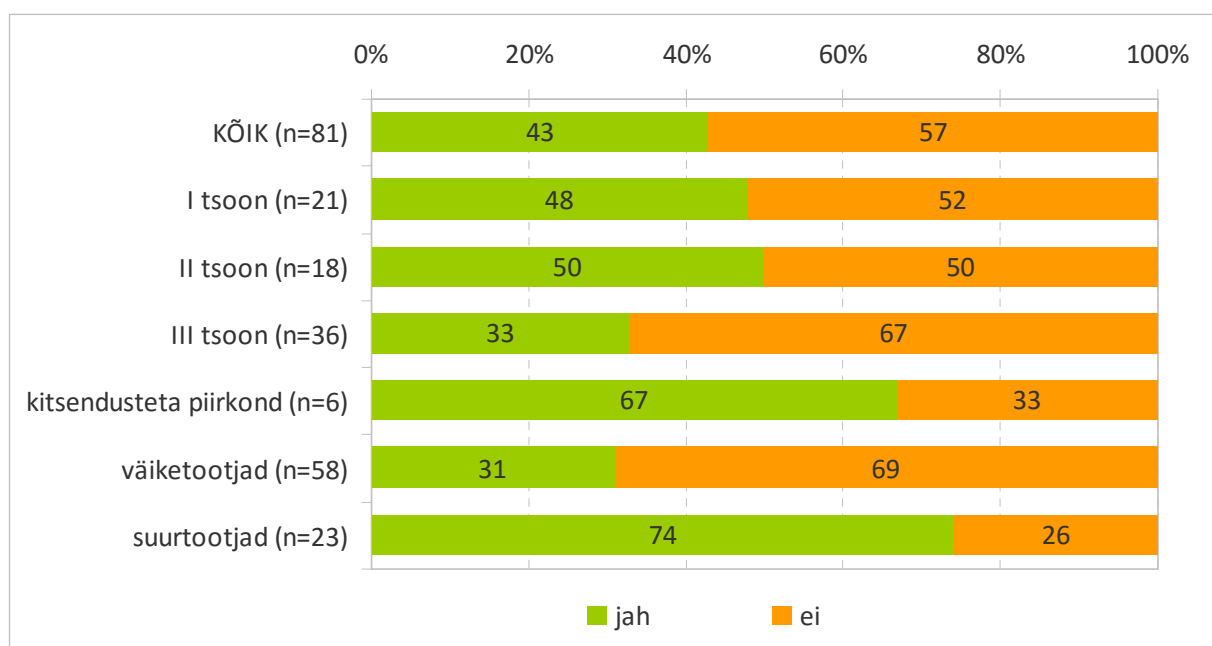
Iga viies küsitletu (22%) tegeles ainult seakasvatusega, ülejäänutel (78%) oli lisaks seakasvatusele ka muid tegevusvaldkondi. Iga teine seakasvataja (53%) tegeles ka teraviljakasvatusega, iga neljas (24%) loomakasvatusega, iga kümnes juur- ja köögivilja ning kartulikasvatuse ning igal kümnendal oli ka tapapunkt. Lisategevusaladena märgiti veel lihatööstust, majutust, metsamajandust, maitsetaimede kasvatust ning puuviljade ja marjade kasvatust (joonis 7.1).

Suured seakasvatajad olid vähem haaratud lisategevusaladega, 52% neist pidas ainult sigu, 48% tegeles lisaks teraviljakasvatusega, omas tapamaja või lihatööstust.

Joonis 7.1. Seakasvatusega tegelevate vastanute lisategevusalad (osakaal %)

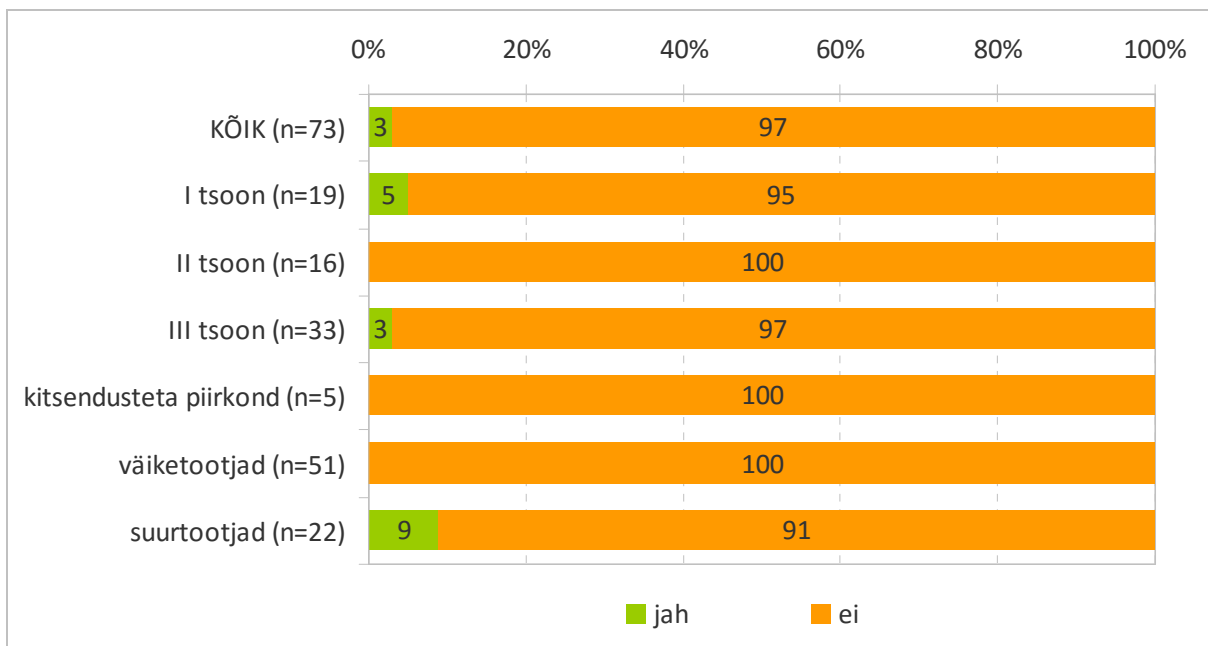

Joonis 7.2. Pangalaenu omamine (kitsendustsoonide ja seakasvatuse suuruse lõikes (% vastanutest))

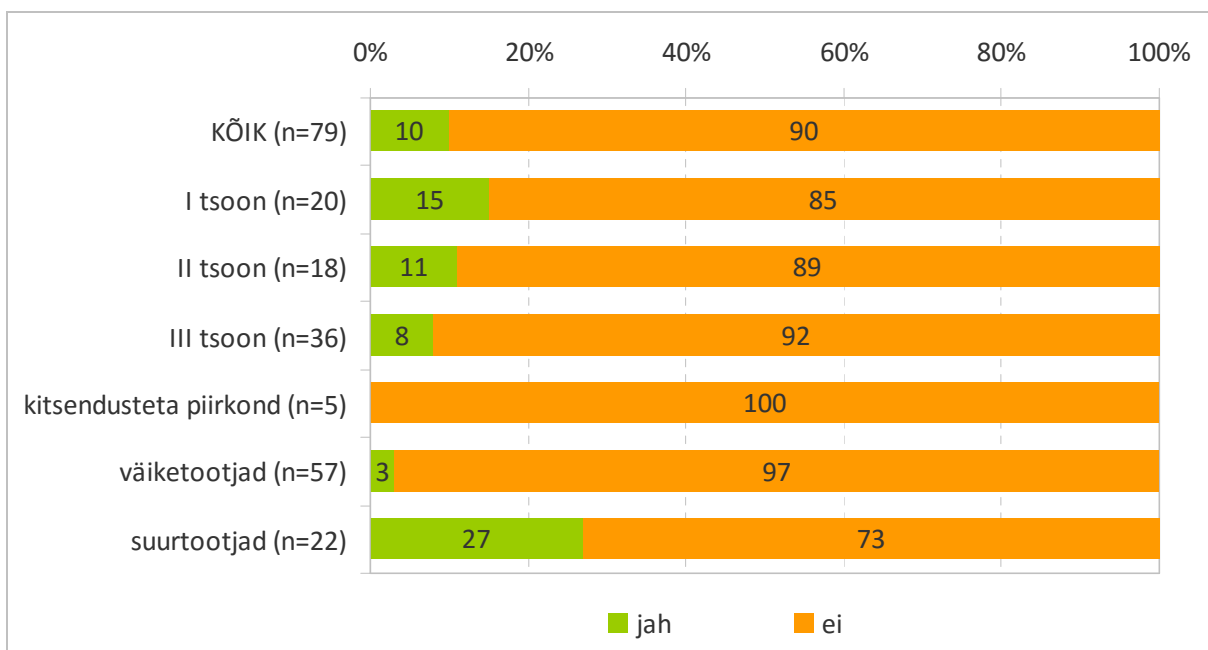

Küsitluses osalenud seakasvatajatest omas küsitluse hetkel pangalaenu 43% ja 57% mitte. Väikesed seakasvatajad olid võrreldes suurtega vähem koormatud pangalaenudega, pangalaen oli kolmandikul (31%) väikestest ja kolmveerandil (74%) suurtest ettevõtetest. Enamasti on seakasvatuse ettevõtted iseseisvad, vaid 3% küsitletud ettevõtetest kuulus lihatööstustele, kusjuures mitte ükski väike seakasvatus (joonis 7.2 ja 7.3).

Joonis 7.3. Kuuluvus lihatööstusele kitsendustsoonide ja seakasvatuse suuruse lõikes (% vastanutest)

Joonis 7.4. Sigade/sealiha realiseerimine tootjate ühistu kaudu (kitsendustsoonide ja seakasvatuse suuruse lõikes (% vastanutest))

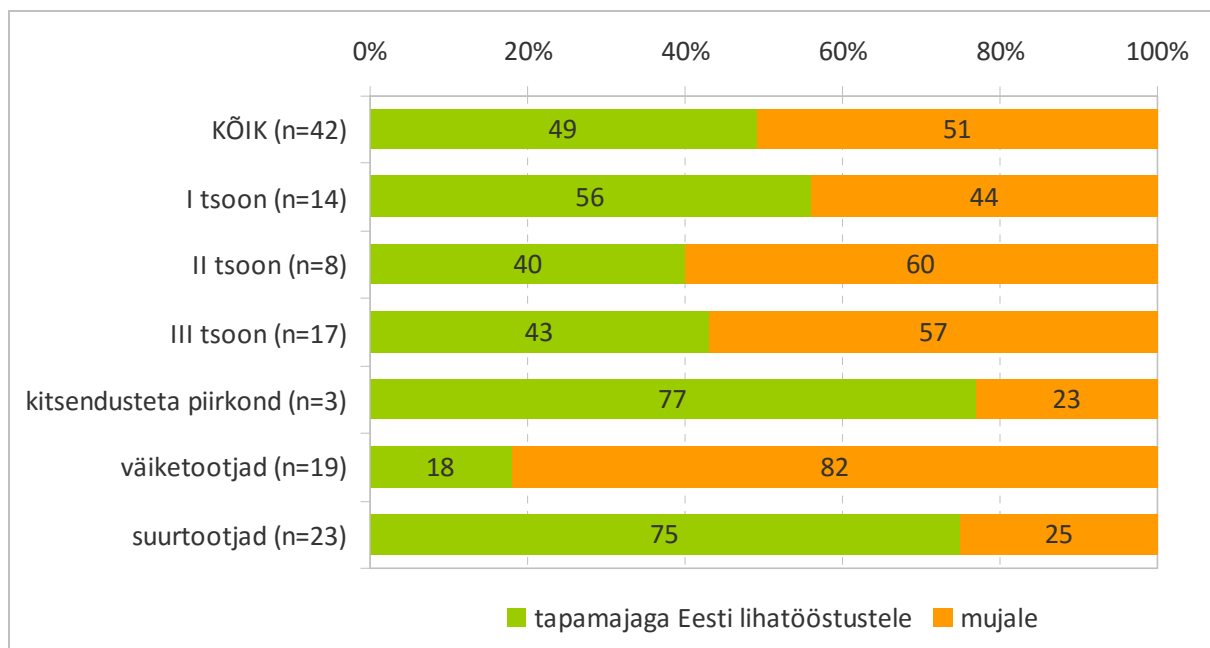

Üks seakasvataja kümnest (10%) realiseeris sigu ja/või sealiha tootjate ühistu kaudu. Ühistu kaudu tegutsemine on enam levinud suurte seakasvatajate hulgas (27%), väikestest kasutab seda võimalust vaid 3%. Tsoonide vahel ei ole erinevused märkimisväärsed (joonis 7.4).

Väikeste seakasvatajate poolt aasta esimese seitsme kuu jooksul realiseeritud sigadest läks 18% oma tapamajaga Eesti lihatööstustele ja 82% mujale, suurtel seakasvatajatel vastavalt 75% sigadest oma tapamajaga Eesti lihatööstustele ja 25% mujale (joonis 7.5).

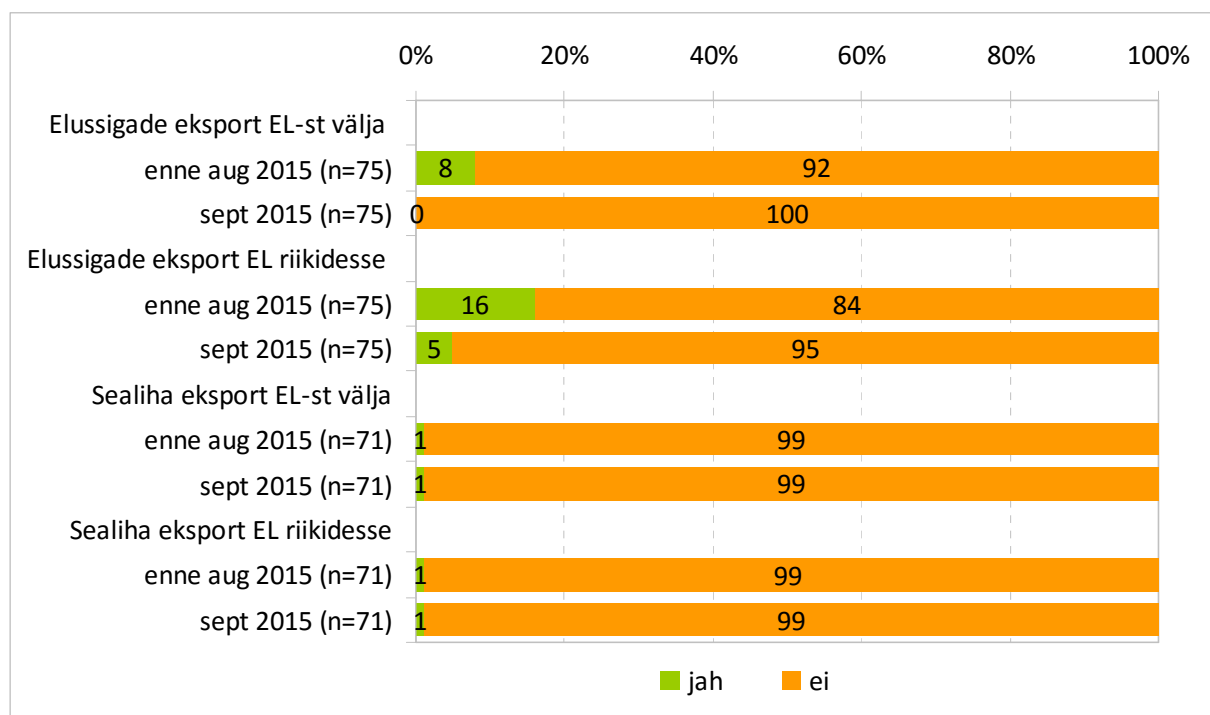
Joonis 7.5. Sigade realiseerimine oma tapamajaga lihatööstustele või mujale (kitsendustsoonide ja seakasvatuse suuruse lõikes, % vastanutest)

Elussigade eksport Euroopa Liidust välja on peale sigade Aafrika katku avastamist kodusigadel augustis 2015 katkenud. Kui enne 2015. aasta augustit eksportis elussigu Euroopa Liidust välja 8% vastanutest, siis septembris 2015 sellised seakasvatajaid polnud. Elussigade eksport Euroopa Liidu riikidesse on kahanenud. Kui enne 2015. aasta augustit eksportis elussigu Euroopa Liidu riikidesse 16% vastanutest, siis septembris 2015 vaid 5% (joonis 7.6).

Sealiha eksportis Euroopa Liidust välja ja Euroopa Liidu riikidesse 1% küsimusele vastanud seakasvatajatest. Sealiha eksportijate osakaal ei ole peale sigade Aafrika katku avastamist kodusigadel muutunud.

Joonis 7.6. Sigade/sealiha eksport Euroopa Liidus ja Euroopa Liidust välja enne sigade Aafrika katku diagnoosimist Eesti kodusigadel (augustis 2015) ja septembris 2015 (% vastanutest)

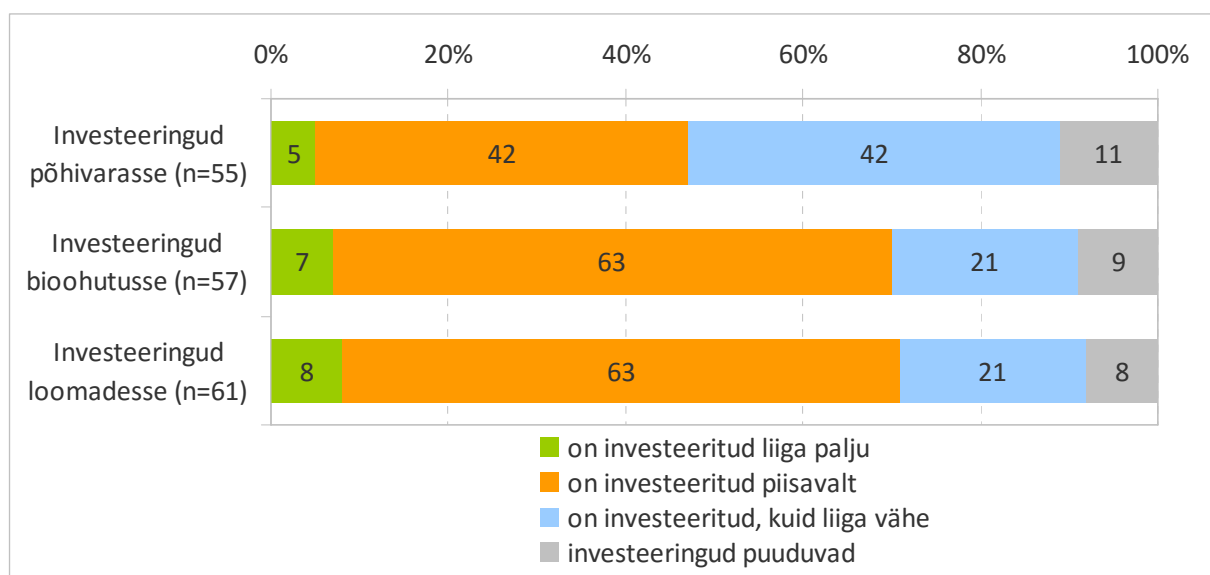

7.2. Hinnangud investeeringutele

Ettevõtte seakasvatuse praegust seisust ja tehtud investeeringuid hinnates oldi peamiselt seisukohal, et on piisavalt investeeritud nii loomadesse kui bioohutusse. Enim ei olnud küsitluse hetkel sigu omanud seakasvatajad rahul investeeringutega põhivarasse (ehitistesse ja seadmetesse), sest investeeritud oli liiga vähe (joonis 7.7).

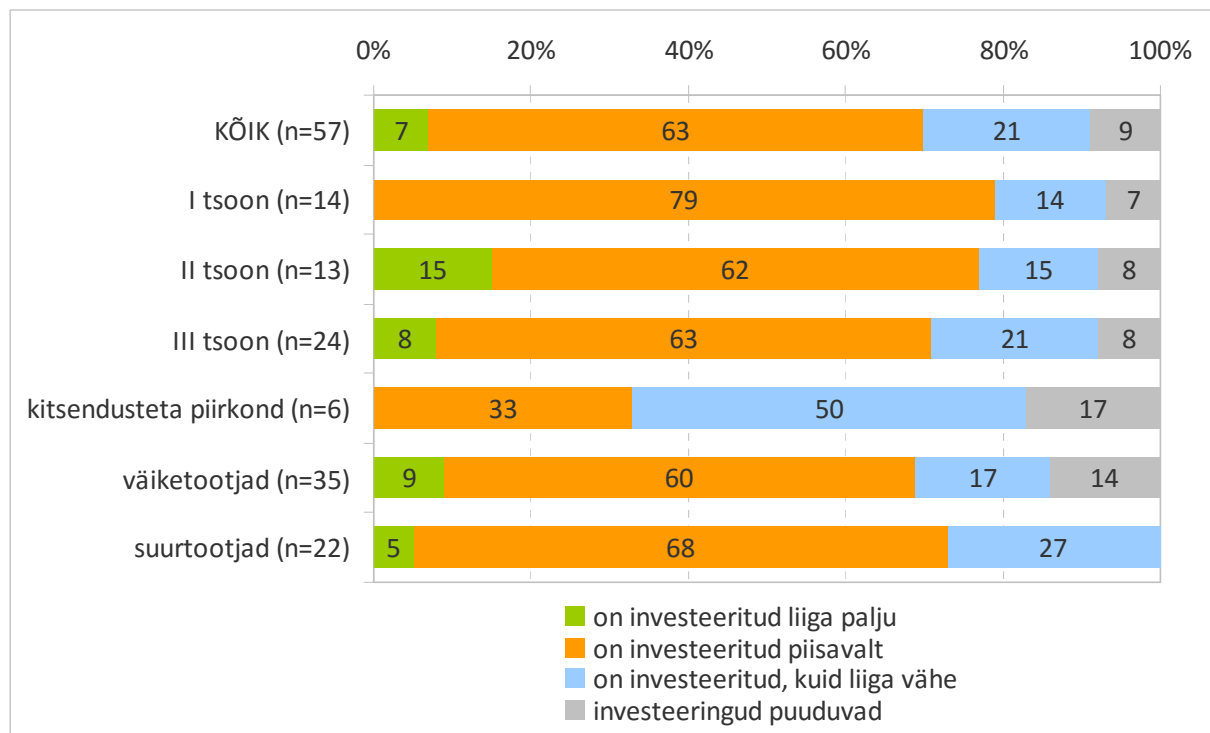
42% seakasvatajatest, kellel küsitluse hetkel olid olemas sead, olid rahul investeeringutega põhivarasse ja 58% mitte. 42% seakasvatajatest hindas tehtud investeeringuid seadmetesse ja ehitistesse piisavaks, 42% arvates oli investeeritud liiga vähe, 11% vastanutest investeeringud puudusid ja 5% oli investeeritud liiga palju. Investeeringuid bioohutusse hindas 63% seakasvatajatest piisavaks, 21% pidas investeeringuid liiga väheseks, 7% oli investeeritud üle ja 9% investeeringud puudusid. Samuti hindas 63% seakasvatajatest investeeringuid loomadesse piisavaks, 21% hinnangul oli investeeritud liiga vähe, 8% hinnangul liiga palju ja 8% märkis, et investeeringud loomadesse puuduvad.

Joonis 7.7. Hinnangud investeeringutele põhivarasse, bioohutusse ja loomadesse (% vastanutest)

Bioohutus on sigade Aafrika katku tõkestamisel üks olulisemaid tegureid ja suurteil seakasvatustel on taudiga seoses suuremad riskid. 63% küsitluse hetkel sigu omanud seakasvatajatest hindas investeeringuid bioohutusse piisavaks, 7% oli investeeritud liigagi palju, kuid 21% vajaks lisainvesteeringuid ja investeeringud bioohutusse puudusid 9% küsitluse hetkel sigu omanud seakasvatustest (eranditult väikesed). Piisavaks hindas investeeringuid bioohutusse 60% väike- ja 68% suurtootjatest, üle on investeeritud 9% väike- ja 5% suurtootjatest, liiga väheseks hindas tehtud investeeringuid 17% väike- ja 27% suurtootjatest. Olukorras, kus sigade Aafrika katku nakatumise oht ei ole Eestis möödas, on kõik suured seakasvatused investeeritud bioohutusse, kuid igal seitsmendal (14%) väikesel seakasvatustel vastavad investeeringud puuduvad (joonis 7.8).

Joonis 7.8. Hinnangud investeeringutele bioohutusse kitsendustsoonide ja seakasvatuse suuruse lõikes (% vastanustest)

7.3. Seakasvatajate probleemid seoses sigade Aafrika katkuga

Kõigil uuringus osalenutel paluti hinnata, millist mõju on avaldanud nende ettevõttele sigade Aafrika katku avastamine Eesti kodusigadel. 14-le etteantud valdkonnale hinnangu andmiseks võis valida ühe järgmistest vastusvariantidest: *väga suur probleem*, *mõnevõrra probleem*, *pole probleem* või *ei oska öelda*, *pole kokkupuudet*. Lisaks vastuste protsentjaotustele arvutati hinnangute põhjal (1 pall – väga suur probleem, 2 palli – mõnevõrra probleem, 3 palli – pole probleem) hinnangute keskmised, mida väiksem keskmine, seda pakilisem on probleem seakasvatajale. Tulemused on toodud vastuste protsentjaotustena ja keskmiste hindepallidena joonistel 7.9 – 7.13.

Pea kõigil seakasvatajatel on tulnud kokku puutuda stressi ja psühholoogiliste probleemidega ning kanda lisakulusid, mis tingitud rangematest bioohutusnõuetest. Tõsiseid probleeme on tekitanud sigade müügihindade langus (probleem 60%-le tootjatest). Pangalaenu tagasimaksmine, maksevõime vähenemine ja makseraskused tarnijatele või maksuametile on igale viiendale seakasvatajale väga suureks probleemiks (vastavalt 22% ja 20%). Ettevõtte varaga laenu garanteerimine, kulude kasv seoses loomsete kõrvalsaaduste nõude täitmisega ning varem saadud investeeringutoetuse tingimuste täitmine valmistab väga suuri probleeme igale 6–7-ndale seakasvatajale (14%-16). III tsoonis asuvad seakasvatajad märkisid suuremate probleemidena eriti III tsooni sealiha müügipiiranguid, tootmise ajutist sulgemist, stressi ja psühholoogilise probleeme, sigade müügihinna langust ning II ja III tsooni elussigade väljaviimise keeldu Eestist.

Väikestele seakasvatajatele (alla 1000 sea) valmistas enim probleeme tootmise ajutine sulgemine, III tsooni sealiha müügipiirangud, lisakulud rangemate bioohutusnõuete täitmisel, stress ja psühholoogilised probleemid ning sigade müügihinna langus.

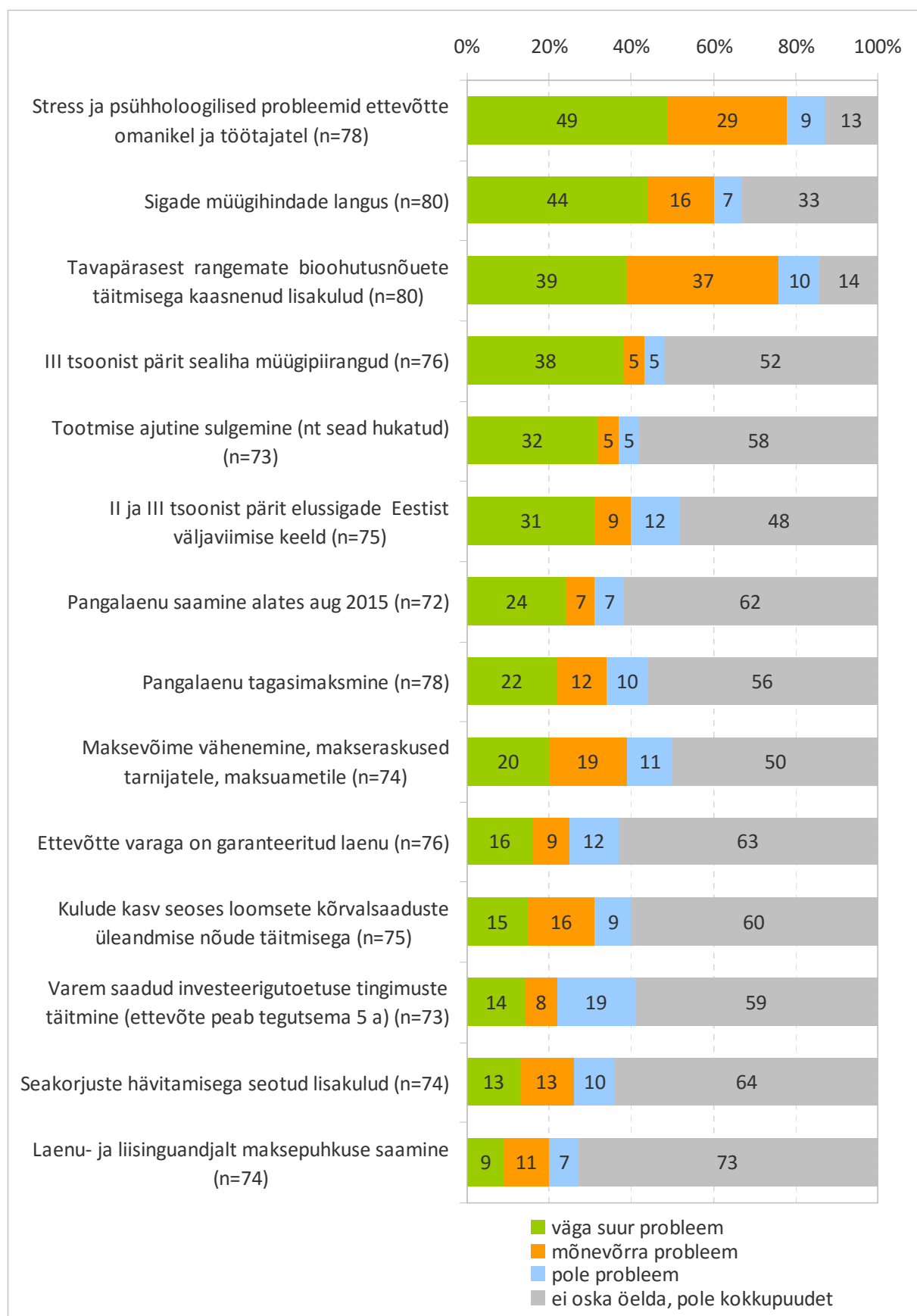
Suurte seakasvatajate (üle 1000 sea) hinnangud erinesid teistest vastajarühmadest suurema probleemaatilisuse ja riskiohu tajumise tõttu – pea kõigis valdkondades nähti probleeme teravamalt. Enim muret valmistasid suurtele seakasvatustele III tsooni sealiha müügipiirangud, sigade müügihinna langus, stress ja psühholoogilised probleemid, pangalaenu saamine, II ja III tsooni elussigade väljavii-mise keeld, pangalaenu tagasimaksimine, maksevõime vähenemine ja makseraskused, tootmise aju-tine sulgemine, ettevõtte varaga laenu garanteerimine, lisakulude katmine rangemate bioohutus-nõuete täitmiseks ning maksepuhkuse saamine laenu ja liisinguandjalt.

Seakasvatajad võisid lisaks etteantud probleemide hindamisele panna vaba vastuse vormis kirja kõige pakilisema probleemi oma ettevõttes seoses sigade Aafrika katkuga.

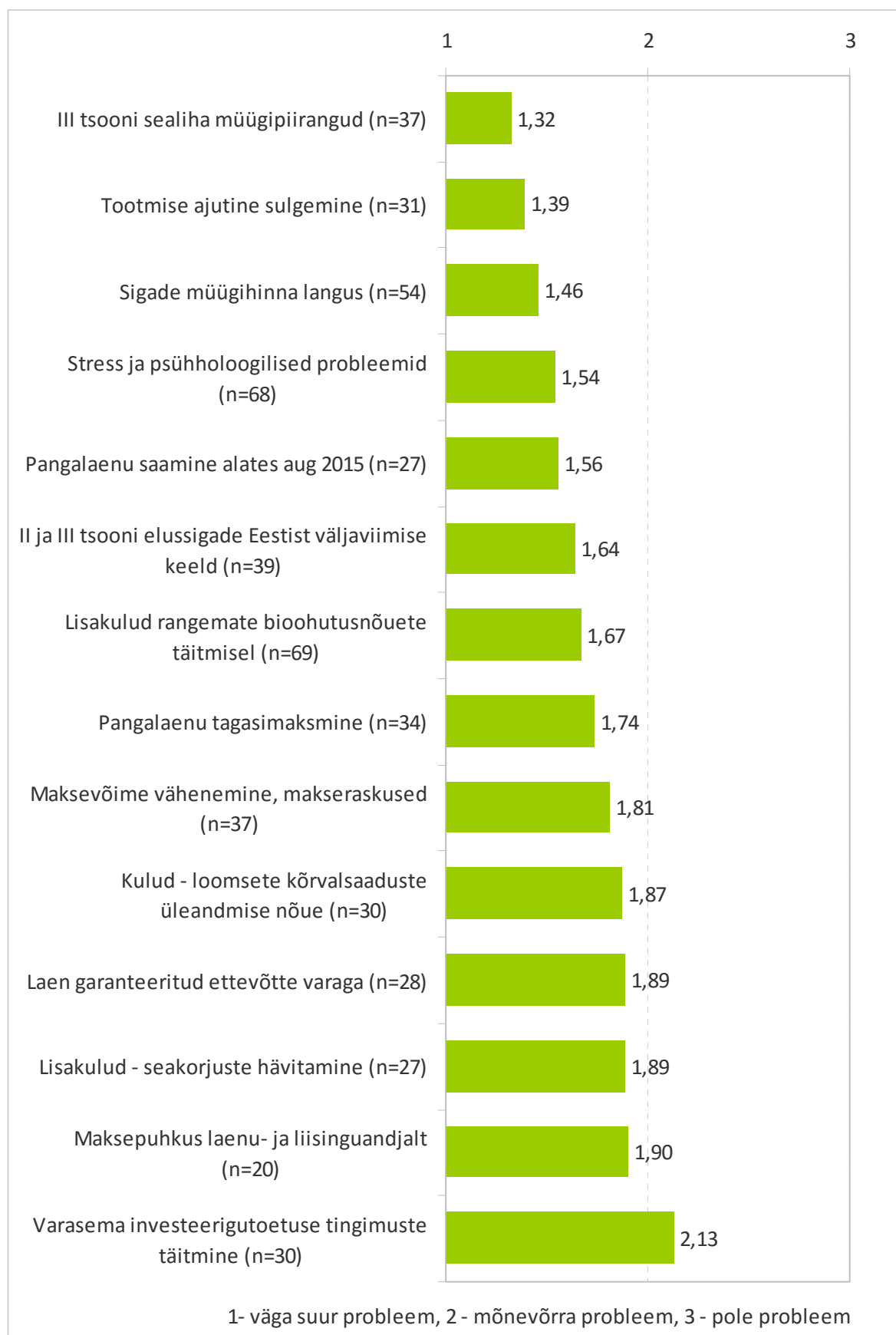
Täiendavat võimalust kasutas 58 vastanut 86-st ehk 67%. Vastused liigitusid sisu alusel 5 rühma:

- bioohutusnõuded (lisakulud, tarastamine, loomade ja lindude eraldamine, sööt)
“... tara ehitamine lauda ümber võiks olla paindlikum oleneda farmi asukohast, farmi suuruselt ja piirkonna ohtlikkusest”.
“Väikese arvuga sigadega ettevõttele on osade nõuete täitmine ebaproportsionaalselt kallis”.
“Liiga ranged bioohutuse nõuded”.
“Kahe nädala jooksul tuli tarastada farm, söödahoidla, sõnnikuhoidla. Koheselt suur kulutus”.
- müügihindade langus (II ja III tsoonis)
“Hindade langus ja turu üleküllus”.
“Asun II tsoonis ja seetõttu realiseerimise hind tugevalt alla omahinna”.
“...hinda hoitakse nimelt madalal, kuigi asume praegu esimeses tsoonis. Sealiha kokkuostu-hind on kukkunud 1.60 kg, 1.22 kg”.
- sigade (põrsaste) müügikeeld III tsoonis
“Sigade realiseerimise raskused”.
“3. tsooni sigala sigade lihale realiseerimispiirangud”.
- vägivaldne III tsooni rakendamine
“Vägivaldne III tsooni rakendamine. Üleöö turgude sulgumine. Söödateravilja kokkuostul kohene tasumine, mis lõi segamini kõik ettevõtte rahavood. Põrsaste müügikeeld, mis tõi kaasa täiendava raha vajaduse põrsaste pidamiseks.”
“Puuduvad tapmise võimalused kolmandas tsoonis.”
- seakasvatuse likvideerimine (sh kaasnev stress)
“Sead hukatud, probleemi ei ole. Raske hinnata mida edasi teha”.
“Seakatku puhkemisel olin sunnitud oma sead likvideerima, vastasel juhul oleks tulnud hakata täitma karmimaid nõudeid farmis, ja hetkel ei plaani ka uusi sigu soetada, sest see tooks kaasa lisakulud”.
“Just momendil on käsil põrsaste hävitamine (ülehomme) ja sellega seotud asjaajamised - tapmine oma tarbeks, kuna pole võimalik täita kõiki bioohutusnõudeid. On juba seoses käimasoleva protsessiga (telefonikõned ametnikelt - ähvardused kohtutäituriga, kõned seatap-jale) mõjunud laastavalt talupidaja närvisüsteemile, kuna sead on küll terved, aga bioohutu-se nõuetele mittevastamise tõttu tuleb sead hävitada ennetähtaegselt.”.

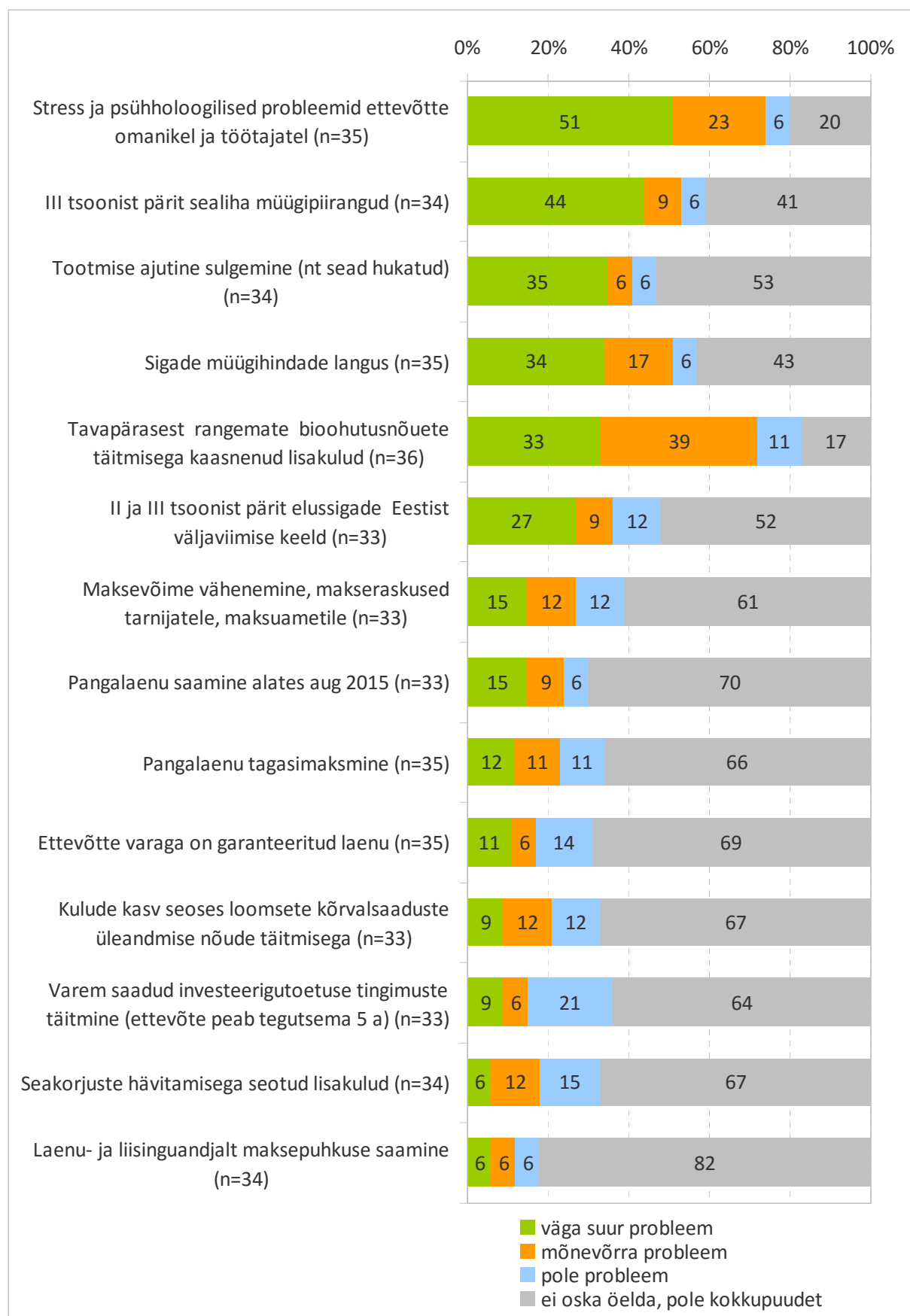
Joonis 7.9. Seakasvatajate hinnangud probleemidele (% vastanutest)

Joonis 7.10. Probleemide olulisus seakasvatajatele (3-palline skaala, keskmised)

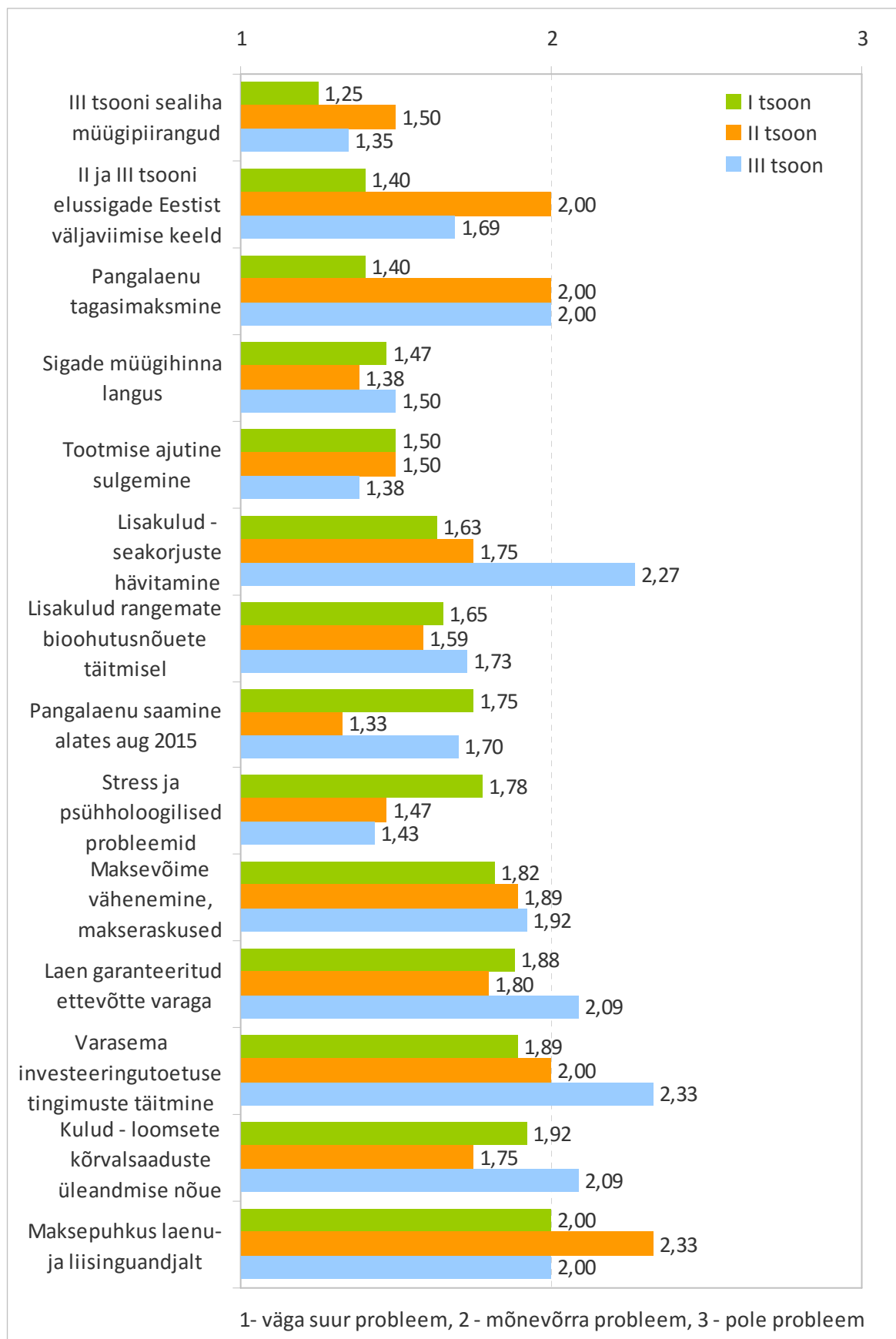

Joonis 7.11. III tsooni seakasvatajate hinnangud probleemidele (% vastanutest)

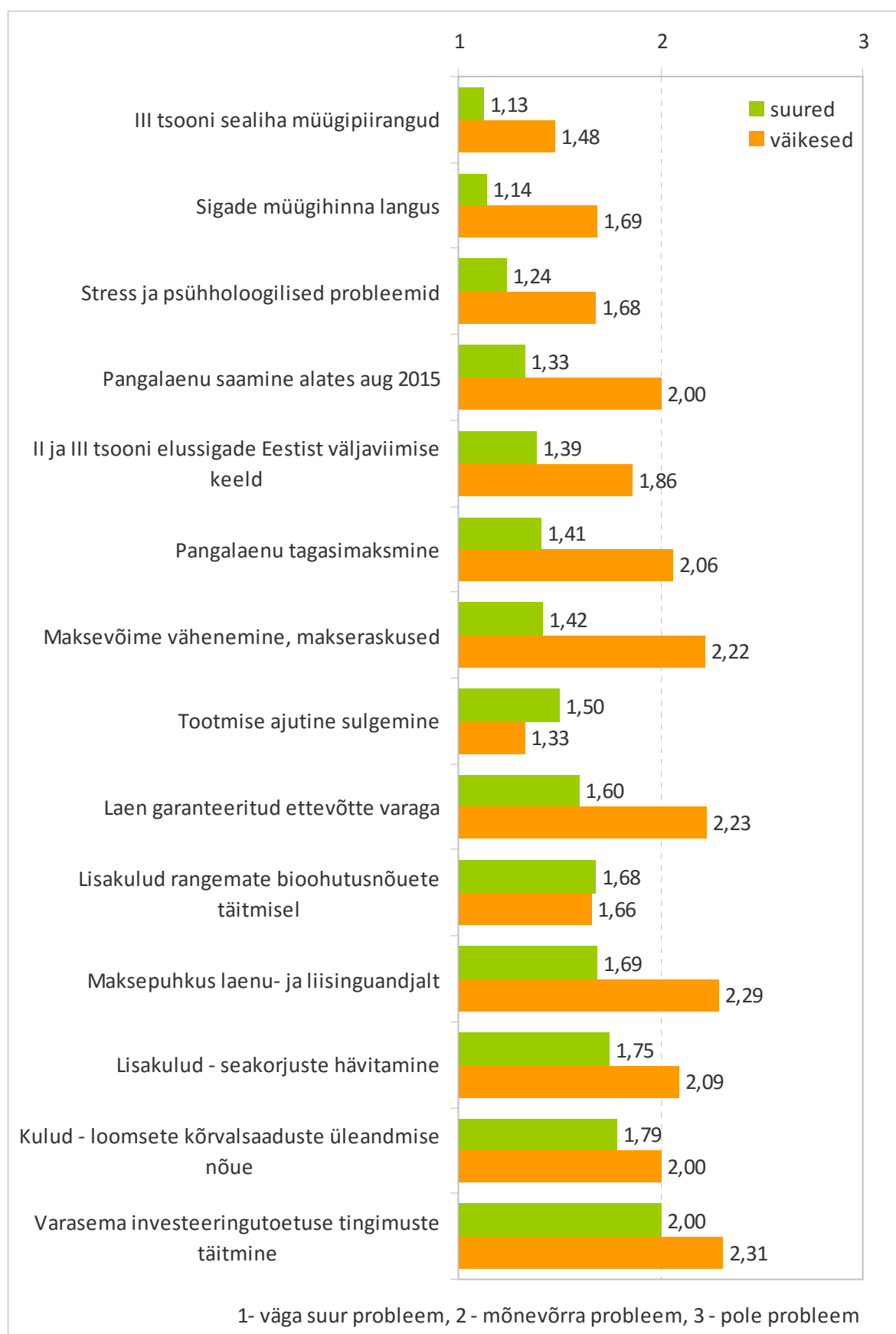

Joonis 7.12. Probleemide olulisus I, II ja III tsooni seakasvatajatele (3-palline skaala, keskmised)

Joonis 7.13. Probleemide olulisus suurtele ja väikestele seakasvatajatele (3-palline skaala, keskmised)

7.4. Mõju majandustulemustele

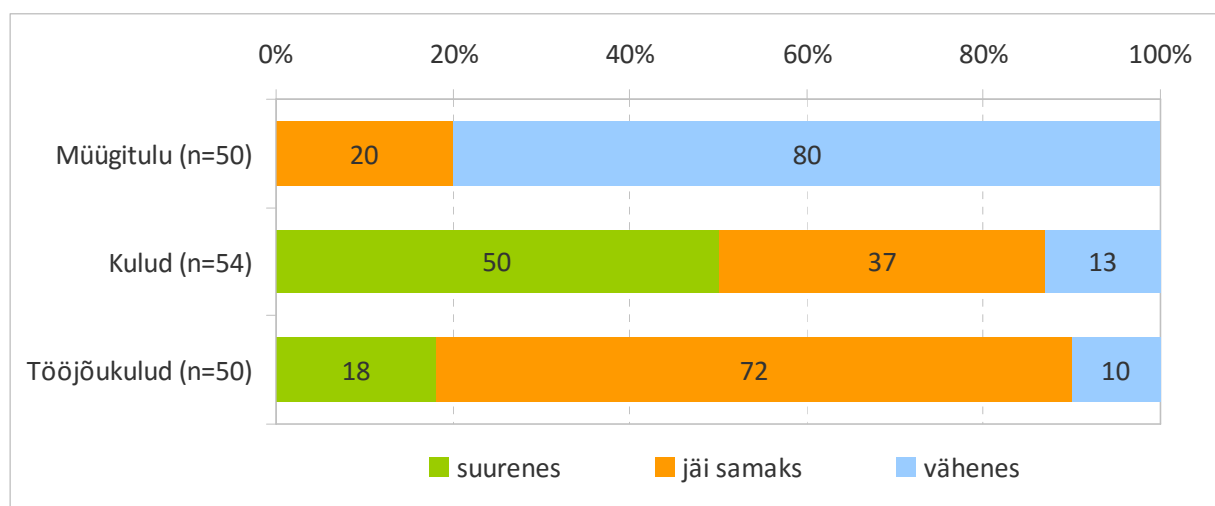
Seakasvatajate hinnangud oma ettevõtte majandustulemustele (müügituludele (käibe), kuludele sh tööjõukuludele) käesoleva augustis ja septembris võrreldes 2014. aasta augusti ja septembriga näitavad, et müügitulu on oluliselt vähenenud ja kulud suurenenud, kuid tööjõukulud on jäänud samaks (joonis 7.14).

Müügitulu(käive) vähenes 80% ettevõtetes, 20%-s ettevõtetes jäi müügitulu samaks ja suurenemist ei märkinud mitte ükski vastaja. Müügitulu vähenes aastaga keskmiselt 36%.

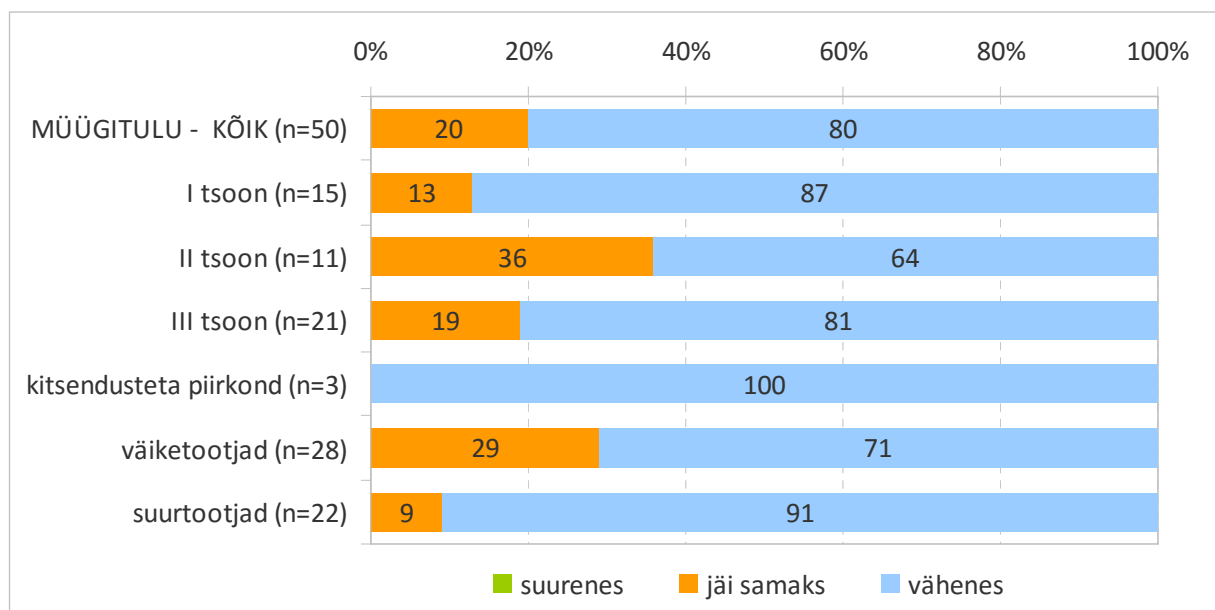
Kulud suurenesid 50% ettevõtetes, 37% jäid kulud samale tasemele ja 13% vähenesid. Kui kulud suurenesid, siis keskmiselt 21%.

72% ettevõtetes jäid tööjõukulud aasta jooksul samaks, 18% ettevõtetes suurenesid ja 10% vähenesid.

Joonis 7.14. Sigade Aafrika katku mõju hinnangud ettevõtte majandustulemustele (% vastanutest)

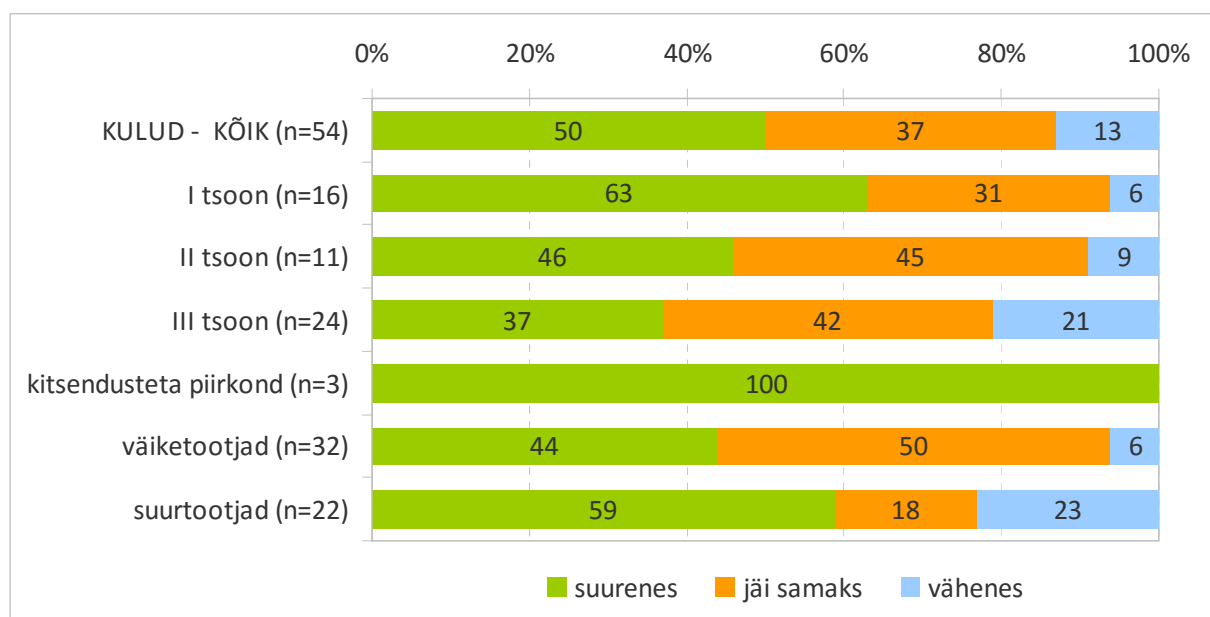
Joonis 7.15. Sigade Aafrika katku mõju hinnangud ettevõtte müügitulule kitsendustsoonide ja seakasvatuse suuruse lõikes (% vastanutest)

Nii kitsendustsoonide kui ettevõtte suuruse lõikes olid hinnangud müügituludele samasuunalised – enamasti müügitulu vähenes või jäi samaks, suurenemist ei märkinud ükski seakasvataja. Hinnalangus ja piirangud on mõjutanud rohkem suuri kui väiketootjaid, väikestest seakasvatajatest märkis müügitulu vähenemist 71%, suurtest seakasvatajatest 91%. Tsoonide lõikes on probleeme tekkinud kõigis tsoonides (joonis 7.15).

Kulusid hindasid väikesed ja suured seakasvatajad samuti erinevalt. Kui väikestest seakasvatajatest märkis 50%, et kulud jäid samaks, 44% tões suurenemist ja 6% kulude vähenemist, siis suured seakasvatajad märkisid sagedamini kulude suurenemist (59%), 23% kulude vähenemist ja 18% ei toimunud aasta jooksul muutust (joonis 7.16).

Joonis 7.16. Sigade Aafrika katku mõju hinnangud ettevõtte kuludele kitsendustsoonide ja seakasvatuse suuruse lõikes (% vastanutest)

Kriis on tabanud paljusid tootjaid seda valusamini, et pikemaajalisi lepinguid kokkuostjatega enamasti ei ole. Kirjalikke eellepingud sigade müügiks omas 16%-17% ettevõtetest. Keskmine lepingu kehtivuse aeg on vähenenud 2014.a. 18 kuult 2015.a augustis 12 kuule. Peale augustit 2015 on ettevõtetel lepingutingimuste osas vähem läbirääkimisruumi, enamasti saab lepingutingimuste osas nüüd vähesel määral kaasa rääkida (63% vastanud ettevõtetest), samas kui 2014. aastal räägiti läbi olulisel määral (58% vastanud ettevõtetest). Reeglina peavad kokkuostjad ja tööstused lepingutingimustest kinni.

Seakasvatusega tegeleva ettevõtte jätkusuutlikkuse tagaks ettevõtjate enda hinnangul sealiha eluskaalu kokkuostuhind **1.90 €/kg**. Ootused on kõrgemad väikestel seakasvatajatel (alla 1000 sea), kus ettevõtte jätkusuutlikkuse tagaks **2.44 €/kg**, suurteil (üle 1000 sea) aga **1.43€/kg**. Väiketootjate poolt soovitud hinda praeguses konjunkturisituatsioonis lootust saada ei ole.

7.5. Seakasvatajate hinnangud lähitulevikule

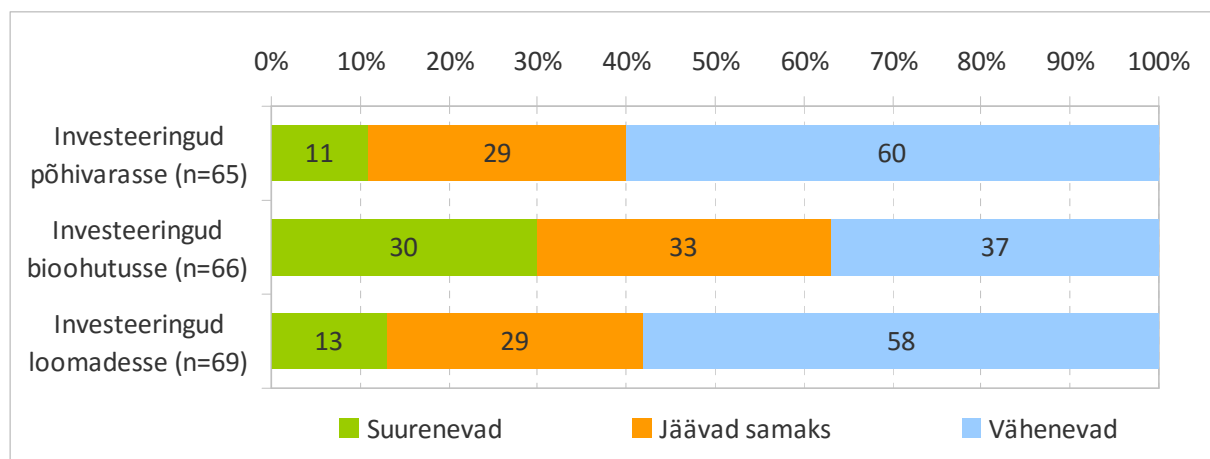
Sigade Aafrika katku mõju investeeringutele lähemal kolmel aastal

Aafrika sigade katku mõjul vähenevad lähemal 3 aastal oluliselt Eesti seakasvatajate poolt tehtavad investeeringud põhivarasse ja loomadesse, investeeringud bioohutusse jäävad enam-vähem samaks. Bioohutusse kavatseb ligi kolmandik seakasvatajaid (30%) investeerida varasemast rohkem, 37% aga senisest vähem (joonis 7.17).

Tabel 7.5. Kuidas mõjutab sigade Aafrika katku levik Eestis Teie seakasvatuse investeeringuid lähema 3 aasta jooksul? (% vastanutest)

	Suurenevad	Jäävad samaks	Vähenevad
Investeeringud põhivarasse	11	29	60
Investeeringud bioohutusse	30	33	37
Investeeringud loomadesse	13	29	58

Joonis 7.17. Aafrika sigade katku mõju seakasvatajate investeeringutele lähemal 3 aastal (% vastanutest)

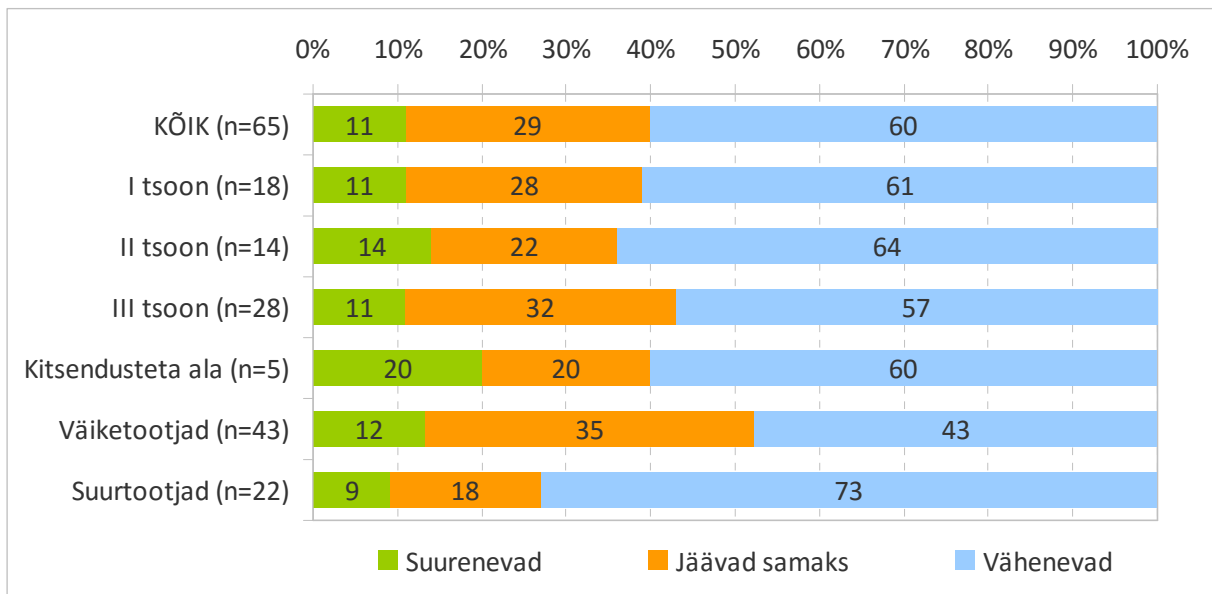

Investeeringud **bioohutusse** suurenevad enamasti neil, kes ennegi on piisavalt bioohutusse panustanud (vastus küsimusele 3 “liigagi” või “piisavalt”), jäävad samaks samuti enamasti neil, kes ennegi bioohutusse investeerinud. Neist, kes on varem investeerinud bioohutusse liialt vähe või üldse mitte on enamik ka tootmise lõpetanud ja tulevikus investeeringuid ei plaani.

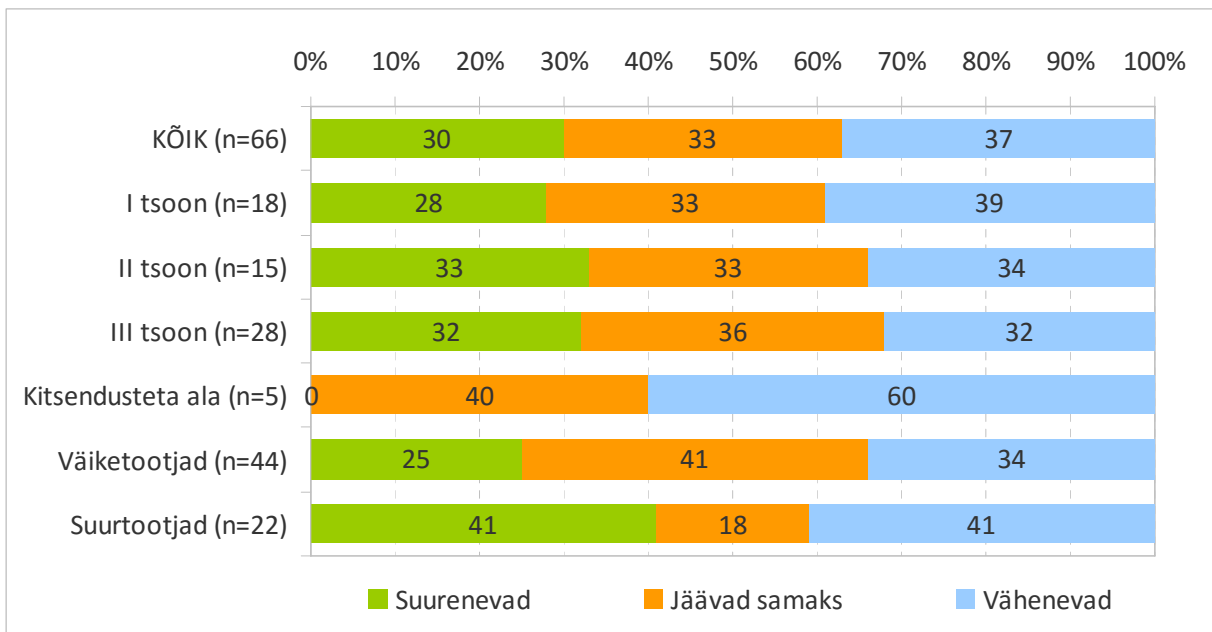
Lähemal 3 aastal suurtootjatel investeeringud **põhivarasse** selgelt vähenevad (73%-l) ja väiketootjatel kalduvad samuti pigem vähenema (43%-l), kuid osa väiketootjaid (kaheksandik) plaanib siiski põhivarasse rohkem investeerida (joonis 7.18).

Investeeringuid bioohutusse suurendatakse lähemal 3 aastal investeeringutest kõige sagedamini – nii hindas 30% tootjatest. Investeeringuid suurendavad rohkem suurtootjad (41% neist) kui väiketootjad (suurendab 25%; joonis 7.19).

Joonis 7.18. Aafrika sigade katku mõju seakasvatajate investeringutele põhivarasse lähemal 3 aastal (% vastanutest)

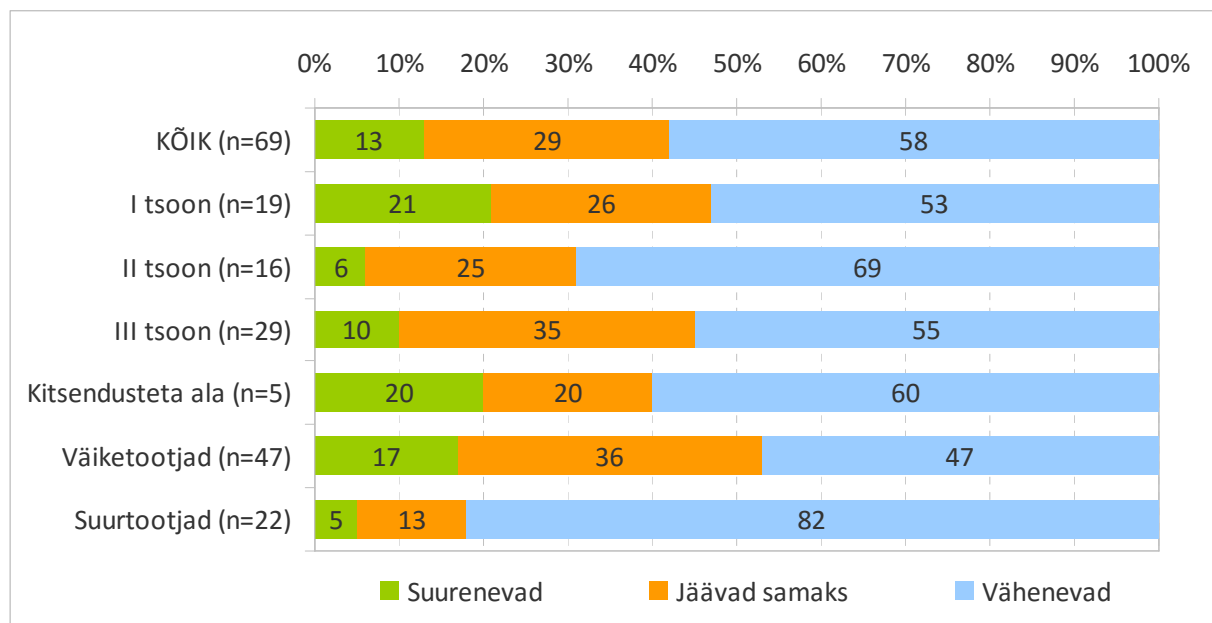

Joonis 7.19. Aafrika sigade katku mõju seakasvatajate investeringutele bioohutusse lähemal 3 aastal (% vastanutest)

Suurtootjad vähendavad lähemal 3 aastal oluliselt investeringuid loomadesse (82% neist). Ka ligi pooled väiketootjad investeerivad loomadesse vähem, kuid iga kuues väiketootja kavatseb investeringuid suurendada, sagedamini I tsoonis ja kitsendusteta alal (joonis 7.20).

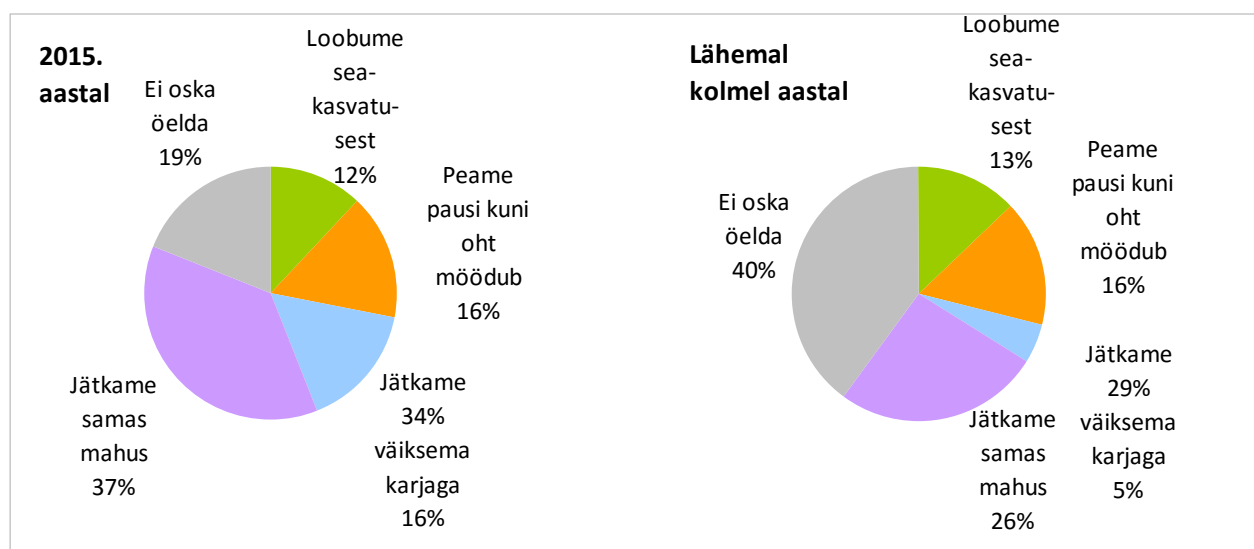
Joonis 7.20. Aafrika sigade katku mõju investeringutele loomadesse lähemal 3 aastal (% vastanutest)

Konkreetsemad plaanid lähikuudeks ja lähemaks 3 aastaks

Üle poole seakasvatajatest ei kavatse esialgu karja vähendada ega seakasvatusest loobuda. Juba sel aastal seakasvatusest loobujaid on kaheksandik (12%), kuuendik (16%) jääb ohu möödumiseni ootele ja teine kuuendik (16%) jätkab väiksema karjaga. Seejuures vähendatakse karja ca 34%. Lähema 3 aasta suhtes on seakasvatajate plaanid paljuski lahtised: 40%-l ei ole veel selgeid plaane ja neljandik (26%) jätkab samas mahus (joonis 7.21, tabel 7.6).

Joonis 7.21. Mida plaanite oma seakasvatusega ette võtta lähikuudel ja lähema 3 aasta jooksul? (% vastanutest)

Juba 2015. aastal seakasvatusest loobujatest (neid on 12%) enamik (60%) ei kavatse lähema 3 aasta jooksul seakasvatust taastada, kuid 30% kavatseb oodata, kuni oht on möödas. Samas plaanib lisaks veel 5% seakasvatajaid sellest tegevusest lähemal 3 aastal loobuda, kuigi 2015. aastal veel tegutsesid (mõned väiksema karjaga).

Tabel 7.6. Mida plaanite oma seakasvatusega ette võtta lähikuudel ja lähemal 3 aastal? (% vastanutest)

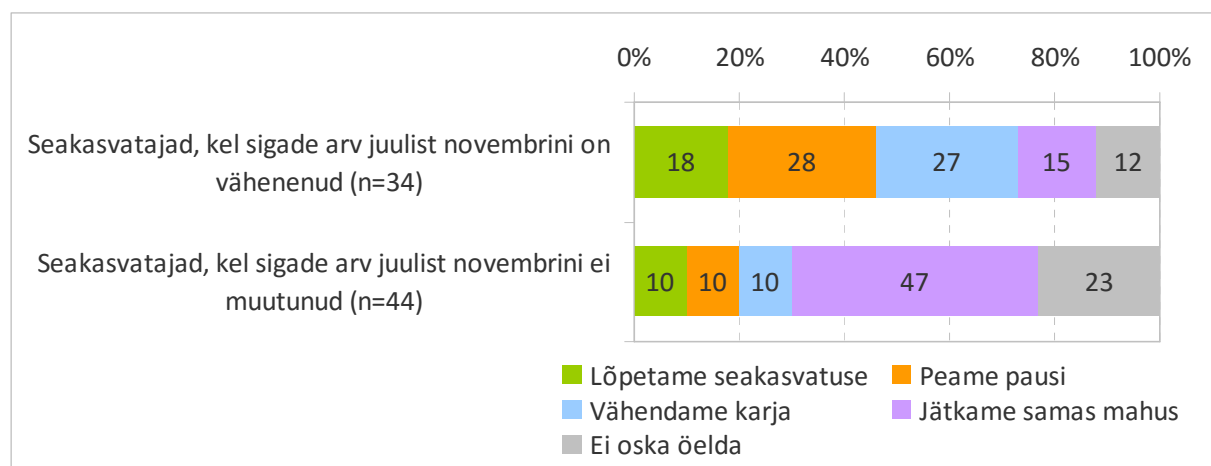
	2015. aastal (n=81)	Lähemal 3 aastal (n=80)
Loobume seakasvatusest	12	13
Peame pausi, kuni oht möödub	16	16
Jätkame väiksema karjaga (sh mitu %)	16 (ca -34%)	5 (ca -29%)
Jätkame samas mahus	37	26
Ei oska öelda	19	10

Seakasvatajate kaugemad plaanid on üsnagi ebaselged. Mõned, kes 2016. aastal kavatsevad seakasvatuse esialgu lõpetada või on juba lõpetanud, loodavad lähematel aastatel võimalust mööda siiski uuesti alustada (vastates “peame pausi”) ja vastupidi, mõned neist, kes on asunud “pausi pidama”, arvavad, et lähematel aastatel nad siiski lõpetavad oma tegevuse. Enamik neist, kes juba sel aastal pausi peab, arvab, et see kestab ka lähema 3 aasta jooksul.

Osadel, kes praegu vähendavad karja või jätkavad samas mahus, ei ole kindlust lähemate aastate suhtes ja mõned neist arvestavad loobumise vajadusega.

Piirangutsoonides kuuluvatel seakasvatajatel oli sigade arv küsitluse ajaks võrreldes juuliga vähenenud 44%-l. **Kõigist neist, kel sigade arv sigade Aafrika katku tõttu piirangutsoonides vähenes, kavatseb juba 2015. aastal seakasvatuse lõpetada 18%, pausi pidama jääda 28%, veelgi sigade arvu vähendada 27%, samas mahus jätkata plaanib 15% ja 12% ei osanud öelda (joonis 7.22).**

Joonis 7.22. Seakasvatajate plaanid piirangutsoonides 2015. a lõpuni (% vastanutest)

Need piirangutsoonides asuvatest seakasvatajad, kel sigade arv Aafrika katku tõttu veel **ei vähenenud** olid optimistlikumad (neid oli 56%, n=44). Sellegipoolest kavatseb 2015. aasta lõpuks 10% neist seakasvatusega lõpetada, 10% on otsustanud pausi pidada, 10% vähendab ise karja. Ligi pooled (47%) jätkavad samas mahus ja 23%-l kindlat plaani polnud.

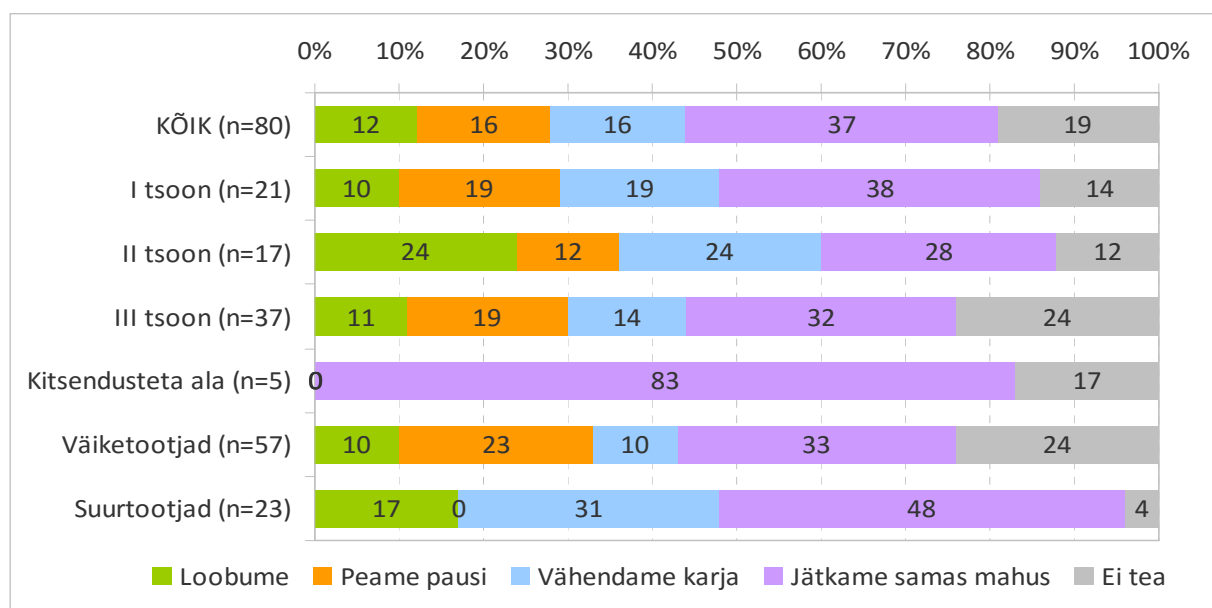
Küsitluse hetkel 26%-l vastanud seakasvatajail sigu enam ei olnud (valim oli tehtud maikuu PRIA registreeringute alusel).

Küsitletud suurtootjaist 17% loobub 2015. aastal seakasvatusest, 31% vähendab sigade arvu (ca 31%), üle poolte (kokku 52%) jätkab samas mahus või ei oma kindlat plaani (sh 4%; joonis 7.23).

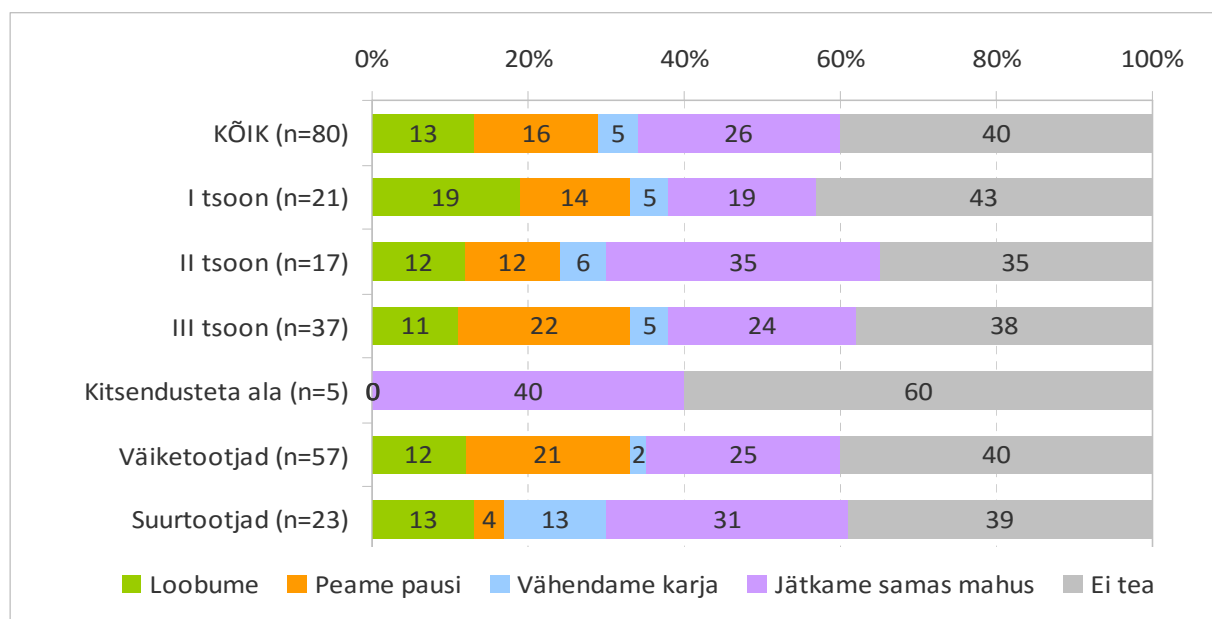
Väiketootjaist loobub juba sel aastal 10%, 23% peab pausi, ja 10% vähendab sigade arvu (ca 38%). I ja II piirangutsoonis on lõpetajaid ja karja vähendajaid veidi rohkemgi kui III tsoonis.

Järgmise 3 aasta suhtes ei oska suur osa tootjatest (40%) veel äriplaane teha. Vaid 26% on kindlad, et jätkavad samas mahus. Loobujaid lisandub - neid on 13%. 16% plaanib pidada pausi ja 5% jätkab karja vähendamist (joonis 7.24).

Joonis 7.23. Seakasvatajate plaanid enda seakasvatusega 2015. a lõpuni (% vastanutest)

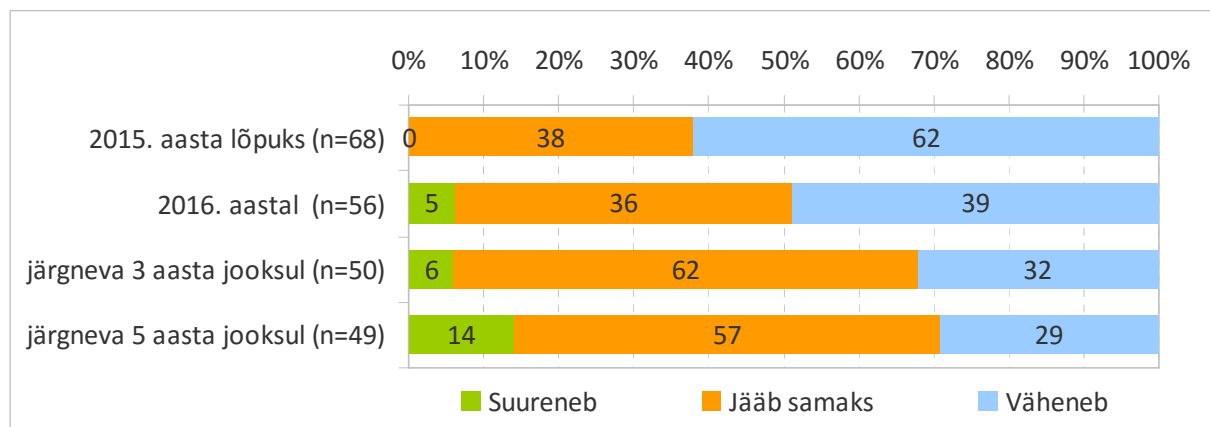
Joonis 7.24. Seakasvatajate plaanid enda seakasvatusega lähemal 3 aastal (% vastanutest)

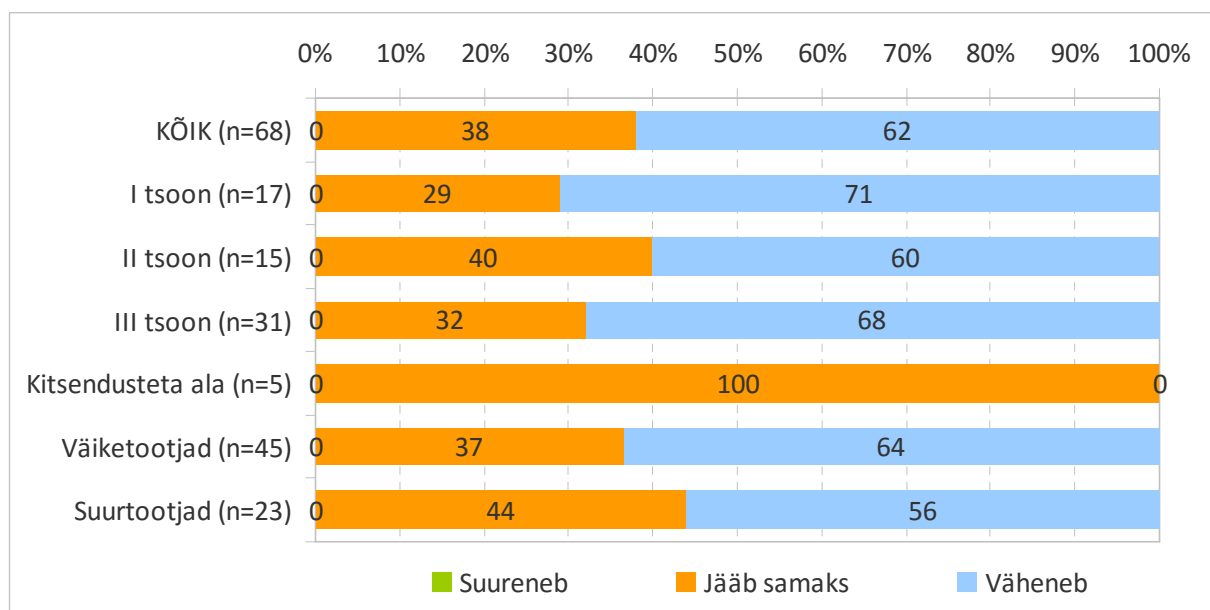
Sigade arvu vähendamise kavatsused

Seakasvatavate hinnangul väheneb sigade arv Aafrika katku tõttu 2015. a lõpuks suuremal osal seakasvatavatel (62%-l). Seejärel peaks olukord hakkama stabiliseeruma ja aasta-aastalt jääb sigade arvu vähendavaid seakasvatavaid vähemaks ning pisitasa hakatakse jälle osades farmides sigade arvu suurendama. Viie aasta pärast võib igal seitsmendal seakasvataval olla sigade arv ehk jälle suurem (keskmiselt 12%; joonis 7.25).

Joonis 7.25. Tootjate prognoositud sigade arv lähitulevikus (% vastanutest)

Joonis 7.26. Sigade arvu muutus ettevõttes sigade Aafrika katku tõttu 2015. a lõpuks (% vastanutest)

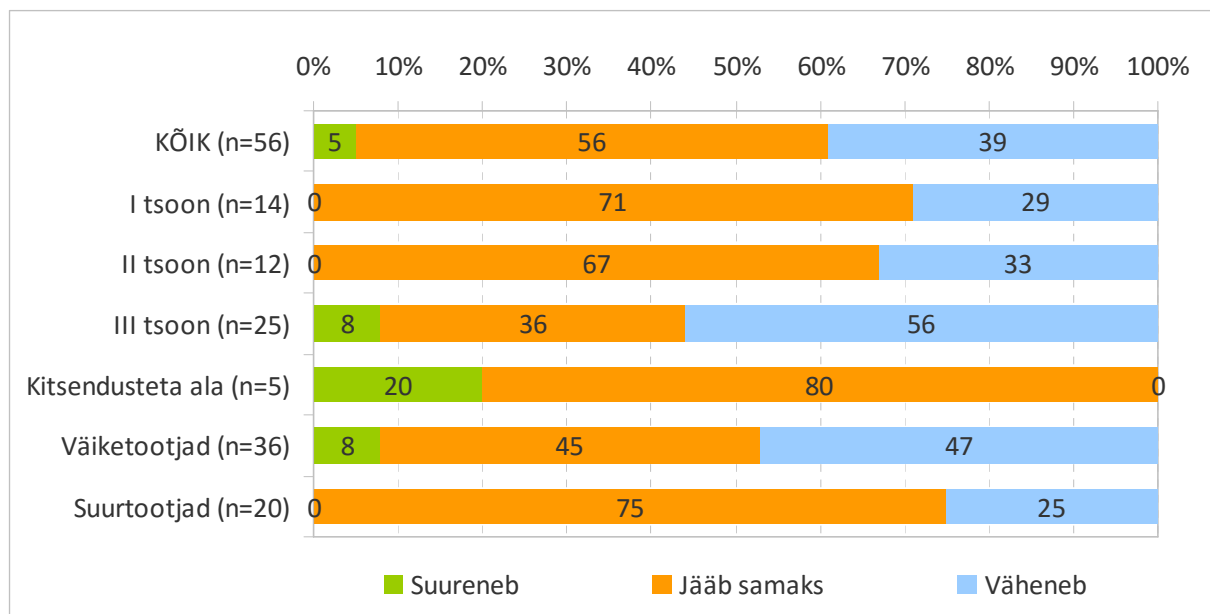

Seakasvatavad loodavad, et järgmise 3 aastaga muutub olukord stabiilsemaks ja sigade arvu vähene mine aeglustub, kuid neid, kes tihkavad prognoosida loomade arvu suurendamist, on üsna vähe.

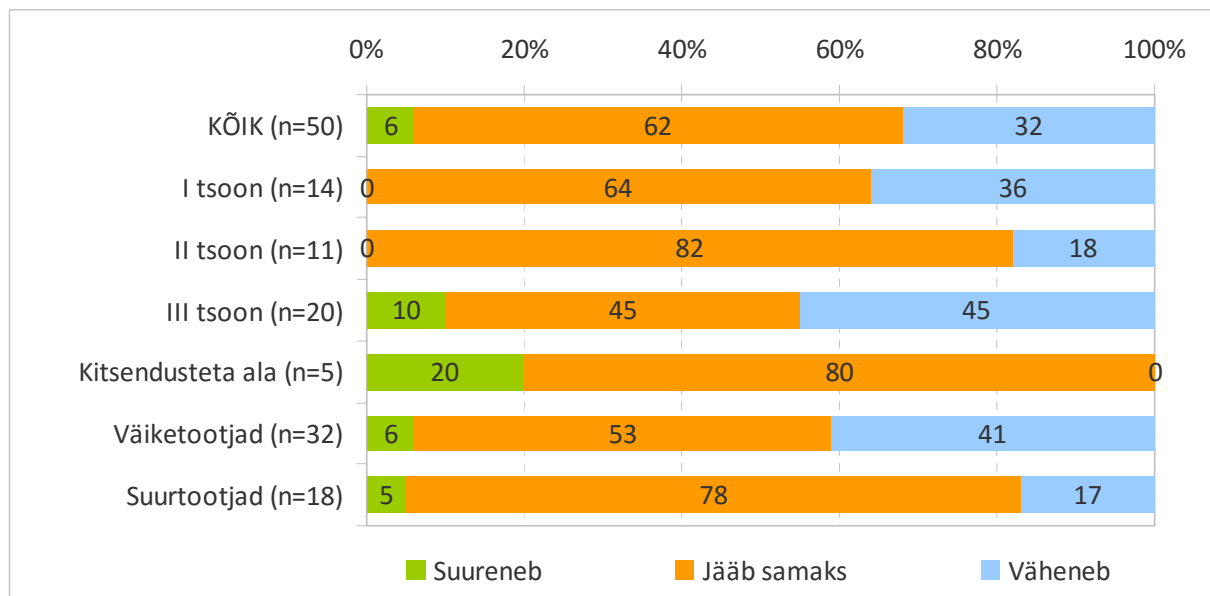
2015. aasta lõpu plaanides tsoonide ja ettevõtete suuruse lõikes olulisi erinevusi ei ole, kuid väike tootjate hulgas on sigade arvu vähendanud ettevõtete osakaal mõnevõrra kõrgem (64%) kui suur tootjatel (56%; joonis 7.26).

2016. aastal jätkub sigade arvu vähenemine, III tsoonis vähendab sigade arvu üle poolte seakasvatajate (56%), I ja II tsoonis kolmandiku ringis. Suurtootjatest enamik (75%) ei tahaks enam sigade arvu vähendada (seda kavatseb neljandik), väiketootjail aga väheneb sigade arv veel päris paljudel (ligi pooltel e 46%-l; joonis 7.27).

Joonis 7.27. Sigade arvu muutus ettevõttes sigade Aafrika katku tõttu 2016. aastal (% vastanutest)

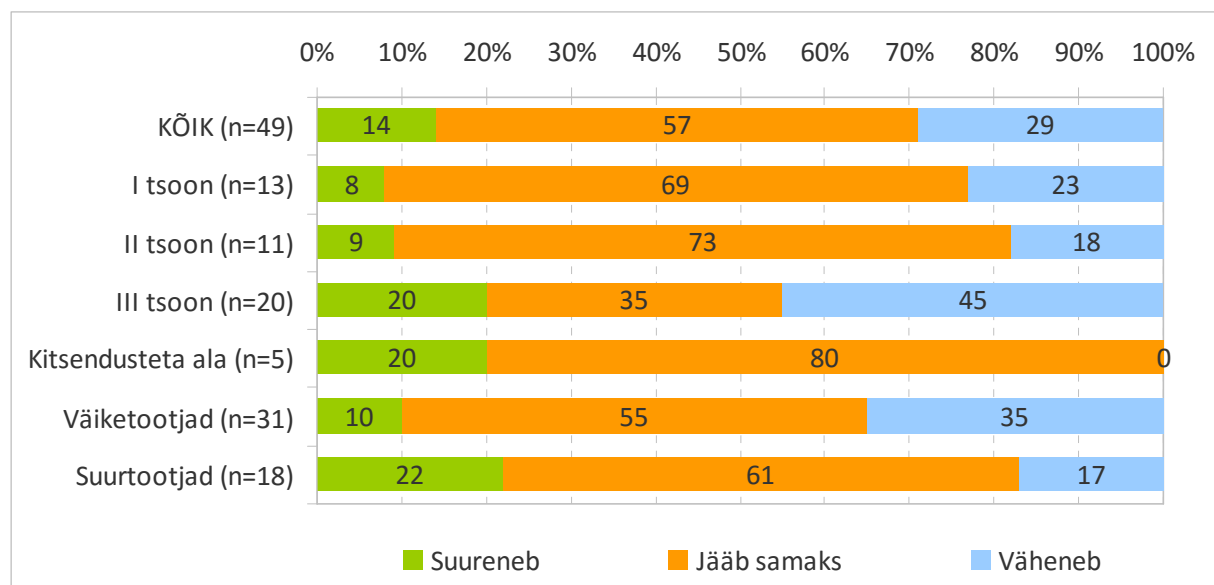
Joonis 7.28. Sigade arvu muutus ettevõttes sigade Aafrika katku tõttu järgneva 3 aasta jooksul (% vastanutest)

Järgneval 3 aastal jooksul tervikuna võib sigade arvu vähenemine piirangutega aladel veel jätkuda, seda peamiselt väiketootjatel. Sigade arvu suurendamist võib kõne alla tulla üksikudel seakasvatajatel kitsendusteta tsoonis (joonis 7.28).

Järgneva viie aasta jooksul, s.o peale 3 aasta möödumist kavatakse osa tootjaid hakata taas vähehaaval karja suurendama, eelkõige suurtootjad (viiesik neist) praeguses III tsoonis. Väiketootjatel võib veel loomade arv pigem väheneda, kuid tervikuna peaks olema sigade arvu vähenemine juba pidurdunud (joonis 7.29).

Joonis 7.29. Sigade arvu muutus ettevõttes sigade Aafrika katku tõttu järgneva 5 aasta jooksul (% vastanutest)

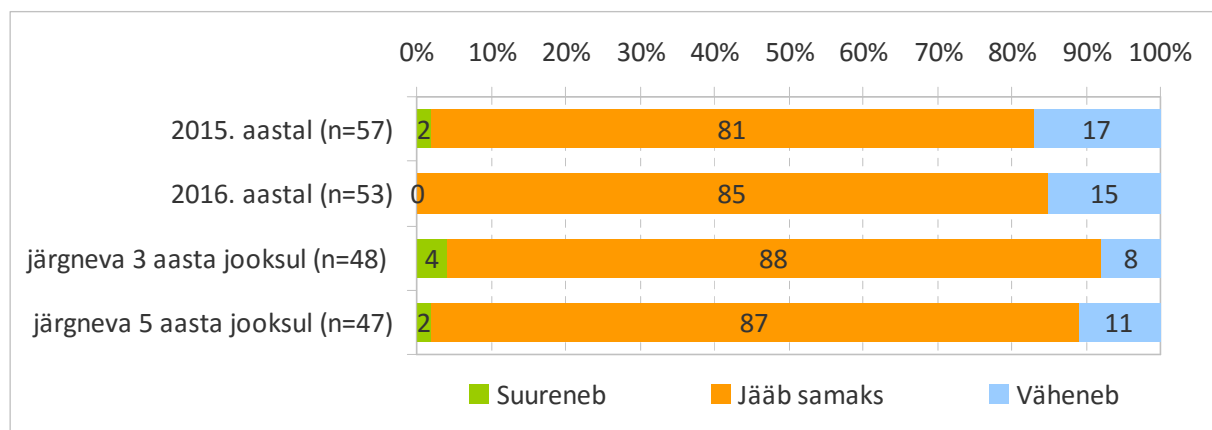
Töötajate arvu muutumine

Töötajate arv väheneb või vähenes 2015. aastal peaaegu igal viiendal seakasvataval (17%-l) ja seda keskmiselt 29% võrra. Järgnevatel aastatel (2016-2018) langeb töötajate arvu vähendavate seakasvatavate osakaal 8% ringi. 3 aastaga on esialgu plaanitav töötajate arvu vähendamine lõppenud ja üksikute seakasvatavatel võib töötajate arv hakata jälle pisut suurenema (joonis 7.30).

Tabel 7.7. Kuidas on sigade Aafrika katk mõjutanud ja mõjutab tulevikus Teie ettevõtte töötajate arvu? (% vastanutest)

	Suureneb (kui palju)	Jääb samaks	Väheneb (kui palju)
2015. aasta lõpuks	2 (ca 12%)	81	17 (ca 29%)
2016. aastal	0	85	15 (ca 18%)
järgneva 3 aasta jooksul	4 (ca 30%)	88	8 (ca 50%)
järgneva 5 aasta jooksul	2 (ca 30%)	87	11 (...)

Joonis 7.30. Sigade Aafrika katku mõju ettevõtte töötajate arvule (% vastanutest)

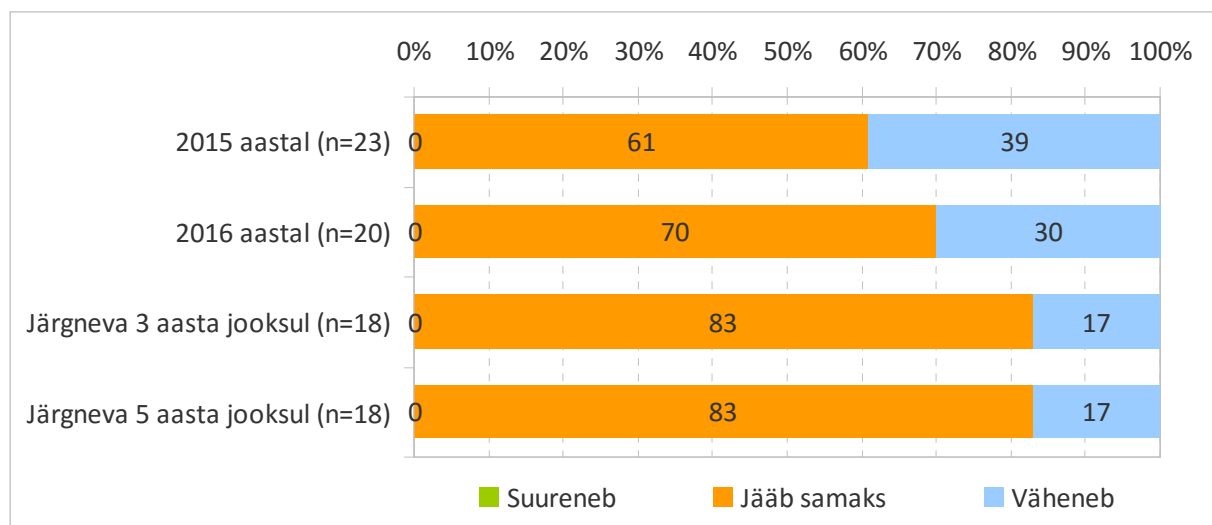

Tervikuna (arvestades muutusi ettevõtete tasandil) on töötajate arv 2015. aastal 8% väiksem kui juulis 2015, kolme aasta pärast aga 10-11% väiksem kui juulis 2015.

III tsoonis väheneb töötajate arv 2015. aastal 19%-l ettevõtetel (keskmiselt 20%).

Töötajate arvu vähenemine puudutab eelkõige **suurettevõtteid**, kellest ligi 40%-l 2015. aastal töötajate arv väheneb (keskmiselt 26%), 2016. aastaks prognoosib vähenemist 29% (keskmiselt 18% piires; joonis 7.31).

Joonis 7.31. Sigade Aafrika katku mõju suurettevõtete töötajate arvule (% vastanutest)

Sigade Aafrika katku mõju seakasvatuse sidusettevõtetele lähemal 3 aastal

Sigade arvu vähenemise tõttu on sigade Aafrika katku puhangul negatiivne mõju peaaegu kõigile seakasvatuse sidusettevõtetele, mis avaldub nende tootmise ja müügi vähenemisenä. Erandiks on teraviljasektor, kus tootmine ja müük peaksid jääma samaks (vt tabel 7.8 ja joonis 7.32).

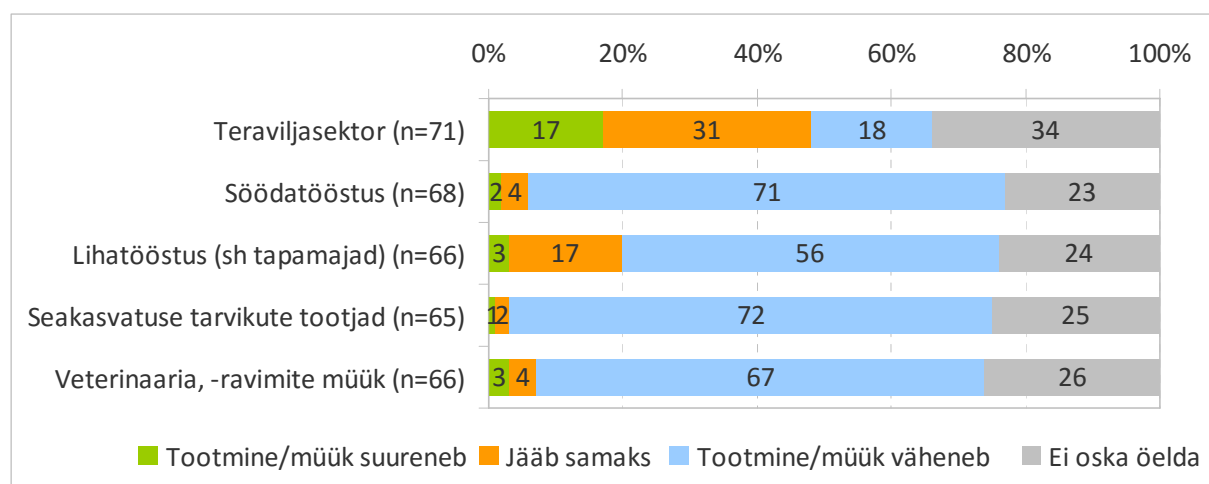
Väheneb nõudlus söötadele, seakasvatuse tarvikutele, veterinaariateenustele ja ravimitele (nii arvab 67-72% vastajaist). Negatiivne mõju lihatööstusele endale võib kujuneda natuke väiksemaks, 17% seakasvatavate arvates lihatööstuse müük ei muutu, vähenemist prognoosib 56%, suurenemist 3% vastanutest.

Teraviljasektori toodang ja müük jääb prognooside kohaselt enam-vähem samaks, 17% vastanutest prognoosib toodangu suurenemist, mida soodustab hea välisõudlus.

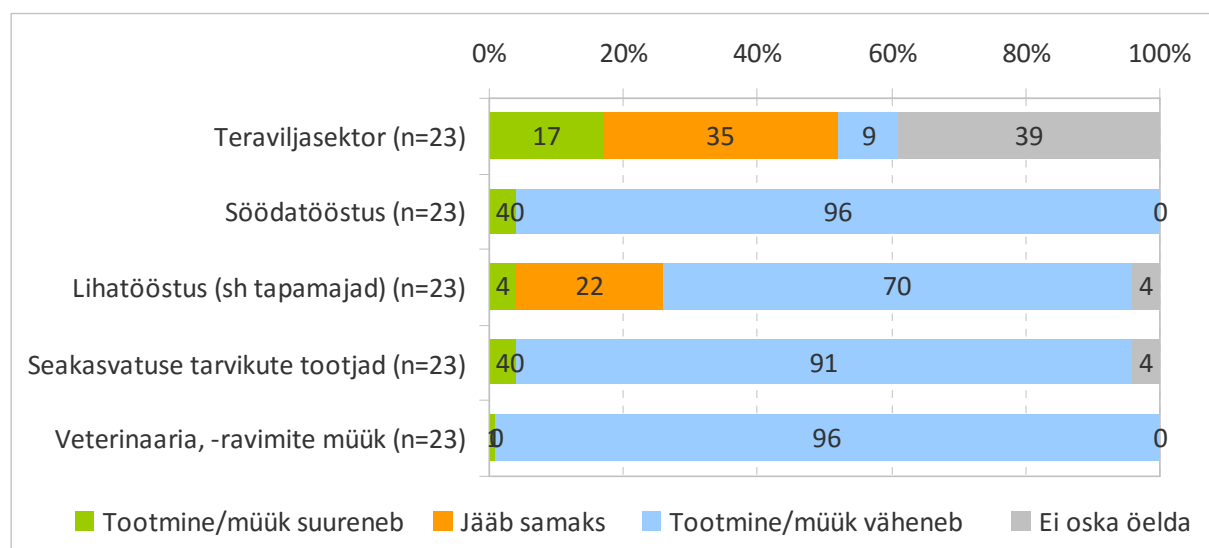
Tabel 7.8. Milline mõju on Teie hinnangul sigade Aafrika katkul Eesti seakasvatuse sidusettevõtetele lähema 3 aasta jooksul? (% vastanutest)

	Tootmine/ müük suureneb	Tootmine/ müük jääb samaks	Tootmine/ müük väheneb	Ei tea, ei oska öelda
Teraviljasektor	17	31	18	34
Söödatööstus	2	4	71	23
Lihatööstus (sh tapamajad)	3	17	56	24
Seakasvatuse tarvikute tootjad	1	2	72	25
Veterinaaria, -ravimite müük	3	4	67	26

Joonis 7.32. Sigade Aafrika katku mõju Eesti seakasvatuse sidusettevõtetele lähemal 3 aastal seakasvatajate hinnangul (% vastanutest)

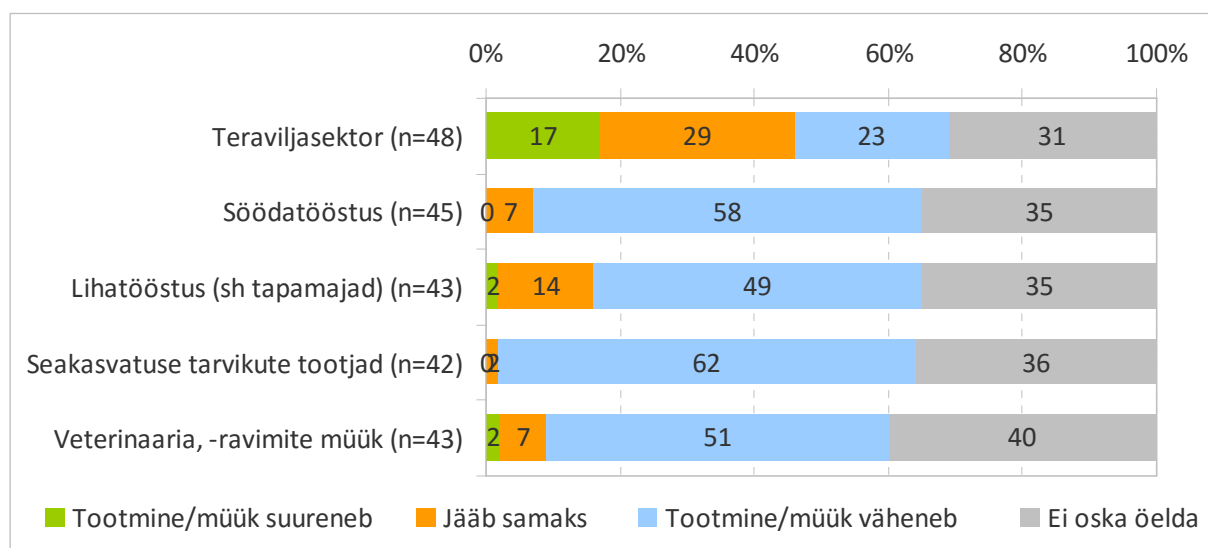

Joonis 7.33. Suurtootjate hinnang sigade Aafrika katku mõjule seakasvatuse sidusettevõtetele (% vastanutest)

Suurtootjad on keskmisest pessimistlikumad (ja realistlikumad?), nende hinnangul sidusettevõtetele käive lähemal 3 aastal kindlasti väheneb. Söödatööstuse, veterinaaria ja ravimite ning tarvikute müügi langust prognoosib üle 90% suurtootjaist ja 50-62% väiketootjaist (joonised 7.33 ja 7.34). Teraviljasektorile prognoosib seevastu langust vaid 9% suurtest seakasvatajatest. Lihatööstuse suhtes ollakse optimistlikumal arvamusel, veerand suurtootjaist seal tootmise vähenemist ei prognoosi. Osa lihatööstusi kasutab toorainena peamiselt importliha ja need ettevõtted võivad odavate impordihindade tõttu kasumlikkust suurendada.

Joonis 7.34. Väiketootjate hinnang sigade Aafrika katku mõjule seakasvatuse sidusettevõtetele (% vastanutest)

Sealiha tootmise perspektiivid Eestis järgmisel viiel aastal

Sealiha tootmine 2016. aastal kindlasti väheneb (v.a kitsendusteta alal), seda kinnitab 87% seakasvatajaist. Vähenemiseks prognoositi 2016. aastaks 15-50% (keskmiselt 26%).

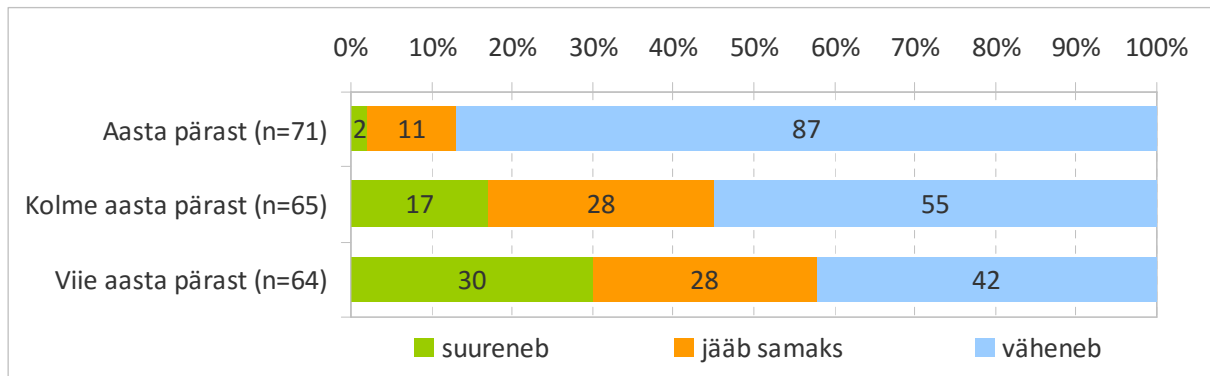
Järgmiste aastate prognoosidesse lisandub vähehaaval taastumise plaane: 17% seakasvatajaid prognoosib 3 aasta pärast praegusest suuremat lihatootmise mahtu, 5 aasta pärast prognoosib sealiha tootmise kasvu juba 30% seakasvatajaid. Kasvu prognoositakse aga väga ettevaatlikult - enamasti 10% piires, samal ajal kui vähenemist prognoositakse 3-5 aasta pärast kolmandiku ringis (keskmiselt 30-33%; tabel 7.9). Mediaankeskmiseks vähenemise määraks prognoositi nii 2016. aastaks kui ka 3 ja 5 aasta pärast 30.

Tabel 7.9. Milline on Teie hinnangul sealiha tootmise perspektiiv Eestis 1, 3 ja 5 aasta pärast? (% vastanutest)

	Suureneb (kui palju)	Jääb samaks	Väheneb (kui palju)
Sealiha tootmine aasta pärast (n=84)	2	11	87 (ca 26%)
Sealiha tootmine 3 aasta pärast (n=76)	17 (ca 10%)	28	55 (ca 30%)
Sealiha tootmine 5 aasta pärast (n=75)	30 (ca 14%)	28	42 (ca 33%)

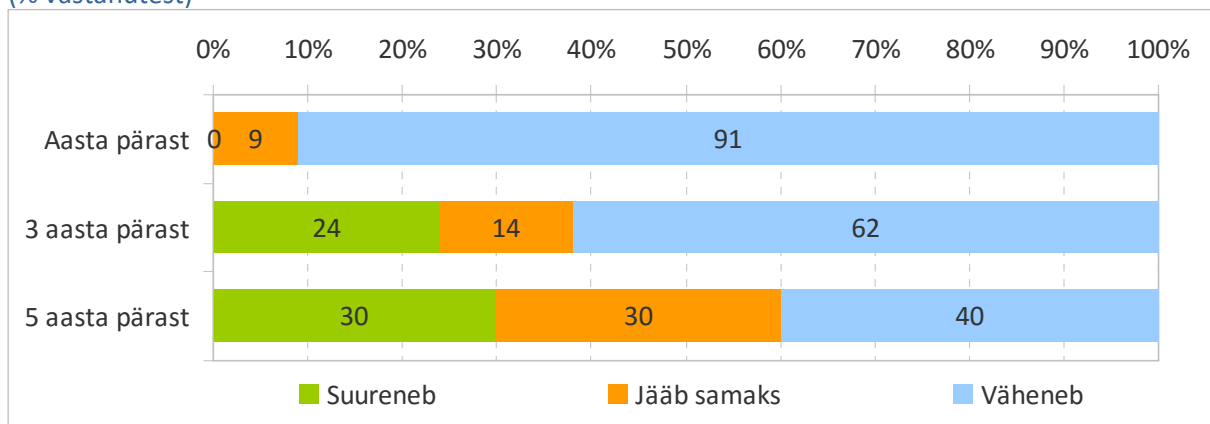
Tootmise languse prognoosijate osakaal on 5 aasta prognoosides kahanenud 42%-le, kuid neid on endiselt rohkem kui kasvu prognoosijaid (keda on 30% vastanutest; vt joonis 7.35). Seega võib sigade Aafrika katku negatiivne mõju sealiha tootmismahutudele kesta veel viie aasta pärastki.

Joonis 7.35. Sealiha tootmise perspektiivid Eestis järgmisel viiel aastal (% vastanutest)

Sealiha tootmise prognoosides on suurtootjad isegi pisut pessimistlikumad kui väiketootjad, vähenemist prognoosib neist 2016. aastaks 91%. 5 aasta pärast peaks sealiha tootmine 30% suurtootjate hinnangul juba suurenema, kuid 40% prognoosib endiselt langust.

Joonis 7.36.. Sealiha tootmise perspektiivid järgmisel viiel aastal suurtootjate hinnangul (% vastanutest)

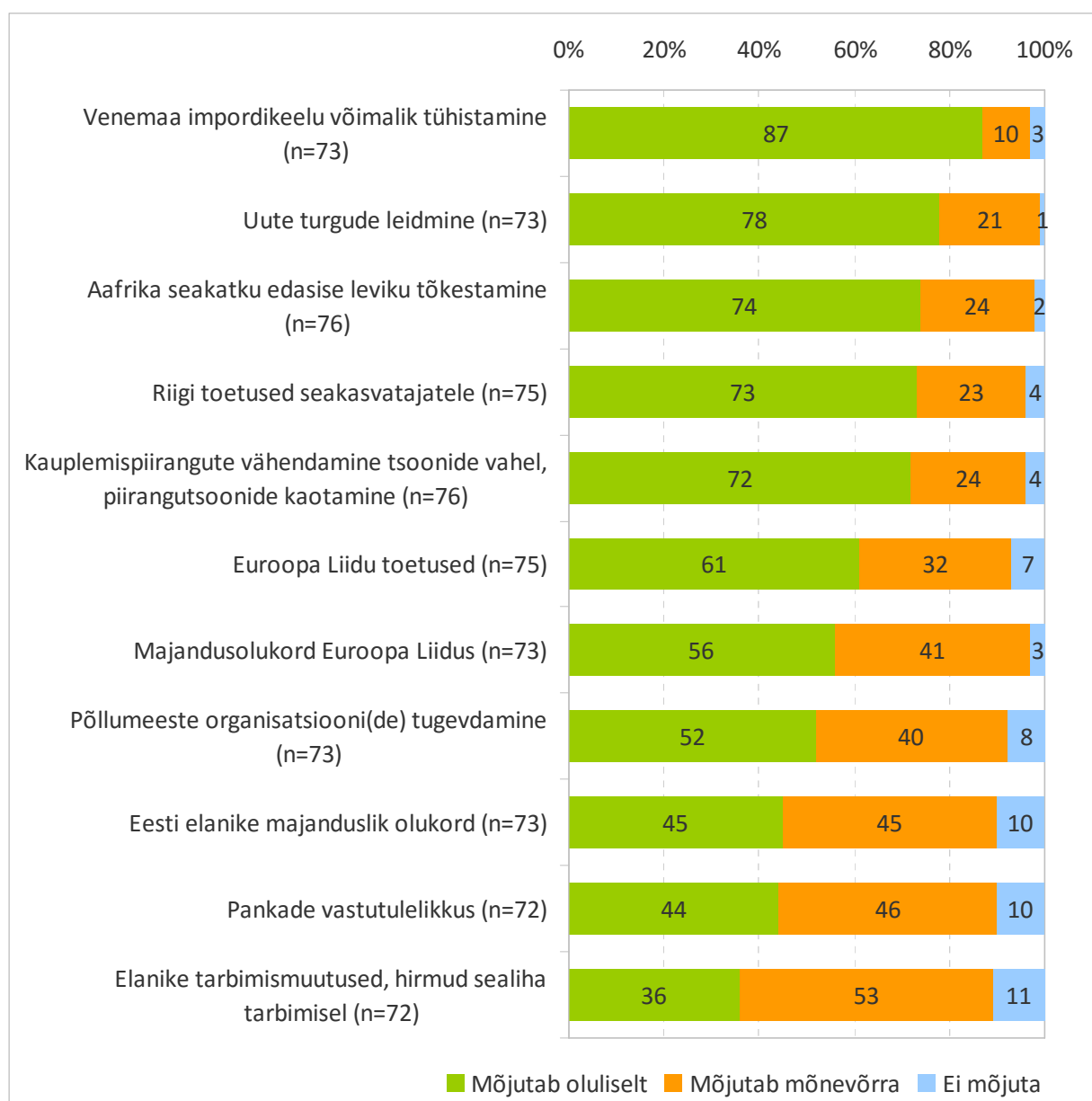

Eesti seakasvatuse tulevikku mõjutavad tegurid

Kõige suuremad ootused on seakasvatajail seotud Venemaa impordikeelu tühistamisega - 87% vastanute arvates mõjutab see oluliselt seakasvatuse tulevikku. Väga oluliseks peetakse ka uute turgude leidmist (nimetas 78% tootjaid; joonis 7.37).

Sigade Aafrika katku leviku tõkestamist ja vastavate tsoonipiirangute vähendamist peetakse seakasvatuse tulevikku seisukohalt ka oluliseks (nimetas 74% seakasvatajaist). Samavõrd tähtsaks hinnatakse riigi toetust seakasvatusele.

Joonis 7.37. Eesti seakasvatuse tulevikku kõige tugevamalt mõjutavad tegurid (% vastanutest)

7.6. Seakasvatajate ootused riigile

Lisaks ootustele riigi suhtes said seakasvatajad anda omapoolse hinnangu riigi reageerimisele ja tegetsemisele kriisiolukorras. Hinnangut küsiti Veterinaar- ja Toiduameti, Maaeluministeriumi, Keskkonnaministeriumi ja AS Vireen tegevuse kohta.

Hinnang riigipoolsele tööle sigade Aafrika katku leviku tõkestamisel

Riigi tegetsemisega kriisiolukorras ei jäänud seakasvatajad rahule – ministeriumide tegetsemisele anti kõige sagedamini hinnang “väga halb”, järgnes “kehv”, alles seejärel “rahuldav” ning harvadel juhtudel “hea”. Pallidesse teisendatuna sai Maaeluministeriumi tegetsemine keskmiseks hindeks 1,72 palli, Keskkonnaministerium 1,84 palli² (skaalal 1- väga halb, 5- väga hea). Veterinaar- ja Toiduamet sai leebema hinnangu osaliseks (2,51 palli), ligi viiendik seakasvatajaid hindas VTA tegevuse sigade Aafrika katku puhkemisel heaks ja 7% isegi väga heaks. AS Vireenile antud hinne (keskmiselt 2,38) kujunes 56% küsitletute arvamusest (tabelid 7.10 ja 7.11).

Suurte ettevõtete antud hinded olid keskmisest madalamad (vt joonis 7.38).

Tabel 7.10. Hinnang riigi poolt tehtud tööle sigade Aafrika katku leviku tõkestamisel Eestis? (% vastanutest; hindepallid skaalal 1- väga halb, 5- väga hea)

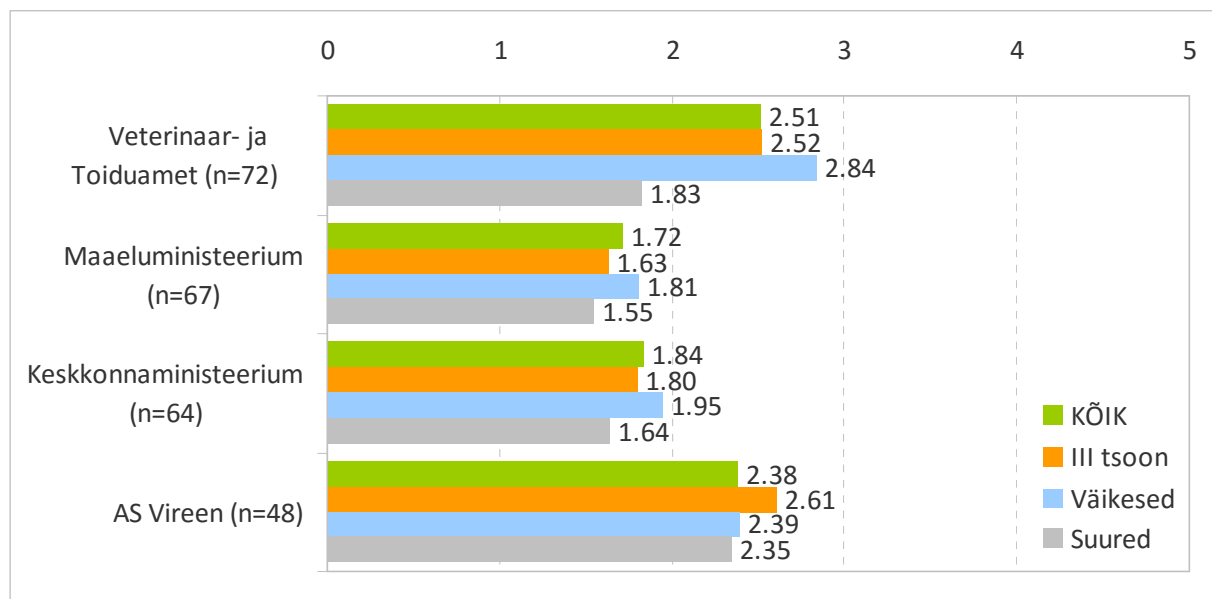
	Väga hea	Hea	Rahuldav	Kehv	Väga halb	Ei oska öelda	Hindepalle	Vastas (n=)
Veterinaar- ja Toiduamet	7	19	20	22	28	4	2,51	72
Maaeluministerium	0	3	10	41	41	5	1,72	67
Keskkonnaministerium	0	3	21	25	40	11	1,84	64
AS Vireen	0	11	19	20	17	33	2,38	48

Tabel 7.11. Hinde pallides riigi poolt tehtud tööle sigade Aafrika katku leviku tõkestamisel Eestis (hinded skaalal 1- väga halb, 5- väga hea)

	Keskmine	I tsoon	II tsoon	III tsoon	Kitsendusteta	Väikesed	Suured
Veterinaar- ja Toiduamet	2,51	2,50	2,69	2,52	2,00	2,84	1,83
Maaeluministerium	1,72	1,94	1,67	1,63	1,80	1,81	1,55
Keskkonnaministerium	1,84	2,13	1,54	1,80	2,00	1,95	1,64
AS Vireen	2,38	2,25	2,00	2,61	2,33	2,39	2,35

² Väga hea – 5 palli, hea - 4 palli, rahuldav - 3 palli, kehv - 2 palli ja väga halb, jätab tugevasti soovida - 1 pall.

Joonis 7.38. Hinnepallides riigi poolt tehtud tööle sigade Aafrika katku leviku tõkestamisel (skaala 1- väga halb, 5- väga hea)

Madala hinnangu põhjendused olid üldjoontes järgmised:

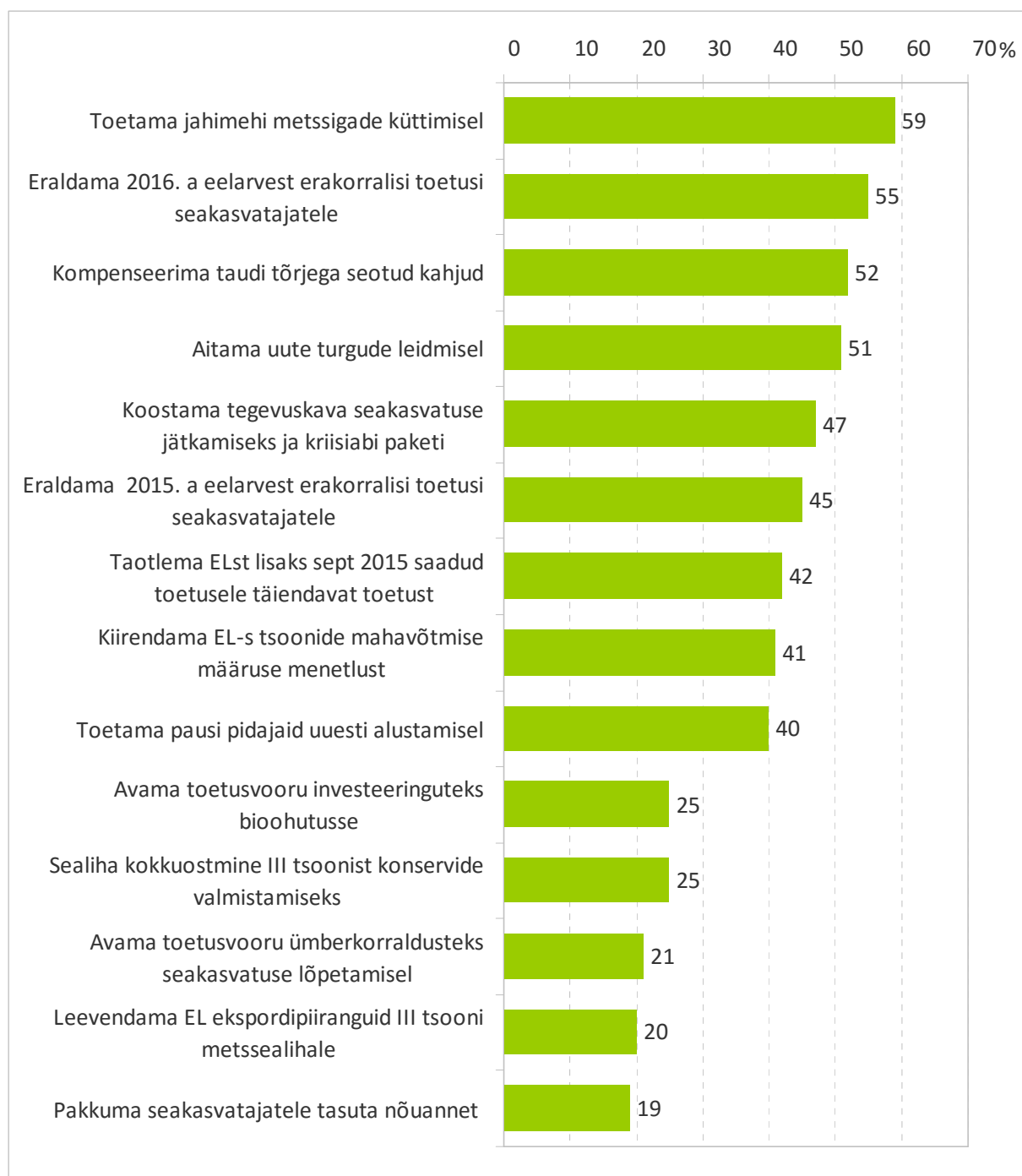
- ohutunnetus jäi hiljaks, metssigade arvukust oleks tulnud hakata piirama palju varem. Olukorda ei osatud adekvaatselt hinnata.
- ametkondade vähene kompetentsus, koostöö puudus ja koordineerimatus, üksteisele näpuga näitamine. Tootjad rääkisid vajalikest meetmetest ammu, kuid neid ei võetud kuulda ja jäädi äraootavale seisukohale midagi reaalselt tegemata. Raha, mis praegu läks kahjude kompenseerimisele, oleks tulnud kulutada bioohutusnõuete täitmiseks ja metssigade populatsiooni vähendamiseks
- ametkondadele heidetakse ette hämmastust, vassimist, valetamist, summutamist
- seakasvatavad olid jäetud iseenese hooleks ja pidid ise enesega hakkama saama. Teavet oli vähe, see oli väga üldsõnaline ja raskesti kättesaadav. Kui SAK kodusigadeni jõudis, siis selle asemel, et väiketootjaid nõustada, hakati neid otsustavalt survestama, et nad päevapealt sigade pidamise lõpetaksid.
- ministeeriumid on maa- ja inimesekauged; tootjad on probleemidega üksi, reageeritakse hilja.
- AS Vireeni vead – tõenäoline tahtmatu nakkuse levitamine, vead matmisel, kõrge hind.
- mõned vastajad kiitsid Veterinaar- ja Toiduameti poolt antud reaalset nõu ja juba mitu aastat tehtud hoiatavat tööd, kuid VTA-le heideti ette ka hämmastust. Vastajate väitel ei olnud näiteks ka kohalikel veterinaararstidel piisavalt teavet.
- Läti, Leedu ja Valgevene kogemusi metssigade arvukuse vähendamisel ei rakendatud

Ootused Eesti riigile sealihasektori ja tema konkurentsivõime säilitamiseks

Seakasvatajatelt küsiti, mis on nende hinnangul praegu kõige olulisem, mida riik peaks tegema nii Eestis kui Euroopa Liidu suunal Eesti sealihasektori ja tema konkurentsivõime säilitamiseks. Etteantud vastusevariantidest võisid vastajad märkida kuni viis olulisemat.

Kõige enam märgiti vajadust toetada jahimehi metssigade küttimisel (59%), vähendamaks taudiohtu. Oluliseks peetakse erakorraliste toetuste eraldamist 2016. aasta eelarvest (55%) ja taudi tõrjega seotud kahjude kompenseerimist (52%). Üle poolte seakasvatajate (51%) leiab, et riik peaks sellises olukorras olema abiks uute turgude otsingul (joonis 7.39).

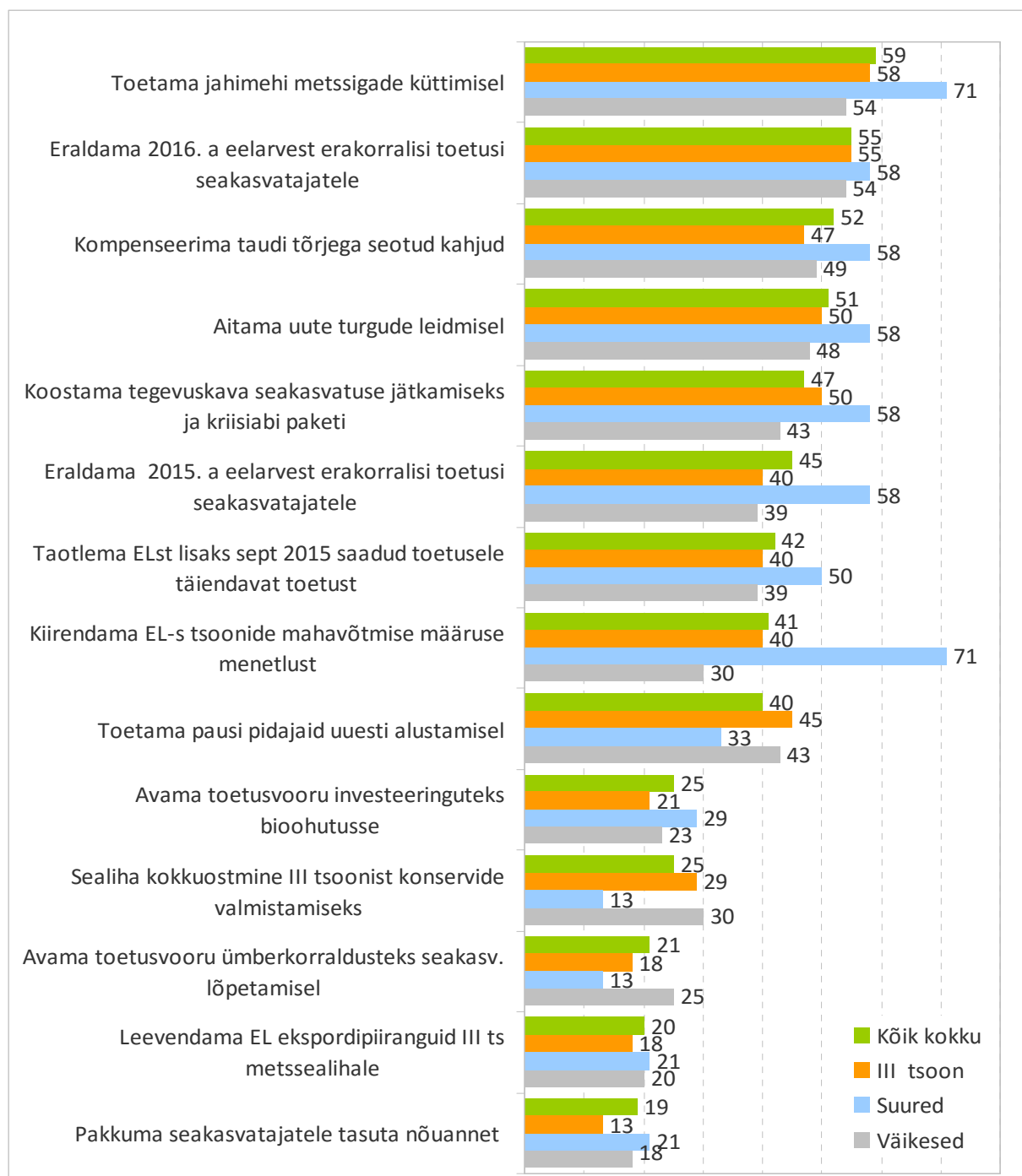
Joonis 7.39. Ootused riigile sealihasektori ja tema konkurentsivõime säilitamiseks (% küsitletutest)

EL suunal kavandatud meetmeid peetakse otsest abist vähemtähtsaks. Täiendavat EL toetust soovib lisaks 2015. aastal saadule taotleda 42% seakasvatajaist, tsoonide mahavõtmise määruse menetlemise kiirendamist soovib 41% seakasvatajaist. Ekspordipiirangute leevendamist III tsoonis kütitud taudivabade ulukite lihale soovitab taotleda 20% vastajaist.

III tsooni ootused ei erine palju üldisest keskmisest. Rohkem soovitakse toetusi peale pausi uuesti nullist alustamiseks. Suurtootjate ootused riigile on keskmisest kõrgemad - loodetakse kiiremat tsoonipiirangute mahavõtmist (71%), abi uute turgude leidmisel (67%), tauditõrjega seotud kulude korvamist (58%) ja tegevuskava seakasvatuse jätkumiseks Eestis (58%), erakorralisi lisatoetusi nii 2015. kui 2016. a eelarvest (58%; joonis 7.40). Väiketootjate ootused on tagasihoidlikumad, keskmisest rohkem loodetakse toetust pärast pausi uuesti alustamisel (43% poolt), liha kokkuostmist III tsoonist konservide valmistamiseks.

Joonis 7.40. Olulisemad ootused Eesti riigile sealihasektori ja tema konkurentsivõime säilitamiseks (% küsitletutest)

8. Sigade Aafrika katku mõjud riigile ja Eesti majandusele ning lihaturu arengustsenaariumid

2015. aasta 7. augustil kinnitas Maaelu Edendamise Sihtasutuse (MES) Nõukogu seakasvatajatele suunatud toetuse taotlemise ja taotluse menetlemise korra. Toetusi hakati vastu võtma alates 10. augustist. MES toetab väikse ja keskmise suurusega ettevõtjaid ning eraisikuid, kes soovivad seakarja likvideerida ja lõpetada seakasvatamise seniks, kuni sigade Aafrika katku oht on möödas või karmistunud bioohutusnõuded on täidetud. Toetust saab taotleda eelkõige põllumajandussaaduste esma- tootjast ettevõtja, kelle aastane müügi käive on väiksem kui 4000 eurot ja füüsiline isik, kes tegeleb seakasvatusega. Toetust makstakse 1€/kg elussea kohta, kuid mitte rohkem kui 4000 eurot ühe taotleja kohta³. Samuti pakuvad MESi konsulendid 2 tunni ulatuses tasuta nõuannet, kus seakasvatajatele pakutakse välja lahendusi kriitilises olukorras toimetulekuks. Väikestele ja keskmise suurusega seakasvatustevõtetele, kes plaanivad seakasvatamisega jätkata, kuid kellel puuduvad vahendid näiteks sigade pidamiseks ettenähtud ohutusnõuete täitmiseks, annab MES soodustingimustel laenu⁴.

2015. aasta 10. novembriks oli MES 107-le seakasvatajale nende toetusmeetmete raames välja maksnud 32,5 tuhat eurot. See summa võib aasta lõpuks suurened.

Lisaks on MESi poolt seakasvatajatele varem antud laenu garantiisid 7,1 mln euro ulatuses. Valdavalt on need seotud suuremate seakasvatajate laenudega. Kui seakasvatajad laenude teenindamisega enam toime ei tule, võivad garantiid käiku minna, mis tähendab riigile suurt lisakulu. 2015. aasta novembri lõpus neid garantiisid veel kasutatud ei olnud.

Tabel 8.1. MESi poolt seakasvatajatele suunatud toetuse kokkuvõtte seisuga 10.11.2015

Maakond	Taotluste arv (tk)	Taotlejate arv	Sigade arv	Sigade kaal (kg)	Toetuste summa (€)	Rahuldatud taotlused	Välja makstud toetused (€)	Rahuldamata taotlused (tk)	Rahuldamata jäetud summas (€)
Hiiumaa	2	2	3	420	420	1	120		
Ida-Virumaa	3	3	5	682	682	2	462	1	220
Järvamaa	9	9	28	2635	2635	6	1365	3	1020
Läänemaa	7	7	17	2160	2160	6	2030		
Põlvamaa	22	19	58	7165	7165	20	4560	1	520
Pärnumaa	29	27	94	9360	9360	26	7060	3	800
Raplamaa	6	6	11	620	620	5	590		
Saaremaa	10	10	39	3335	3335	10	2945		
Valgamaa	14	14	40	5135	5135	14	4095		
Viljandimaa	6	5	66	5380	5380	6	5380		
Võrumaa	12	12	44	4185	4185	11	3905	1	280
Kokku	120	114	405	41077	41077	107	32512	9	2840

Nelja taotluse osas ei ole veel otsust tehtud.

Allikas: Maaelu Edendamise Sihtasutus

³ <http://www.mes.ee/node/173>

⁴ <http://www.mes.ee/toetused>

Põllumajanduse Registre ja Informatsiooni Amet (PRIA) pakkus 2015. aasta 17-31. augustini väikeste põllumajandusettevõtete arendamise toetust seakasvatajatele põllumajandusliku müügikäibega 4000-14 000 eurot. Sellega toetati investeeringuid bioohutusmeetmetesse või majandustegevuse ümberkorraldamiseks seakasvatusest väljumisel. Seakasvatajate taotlusvooru eelarve oli 2,7 mln eurot, maksimaalne toetussumma ühe ettevõtte kohta toetusperioodil oli 15 000 eurot. PRIA andmetel seisuga 22.11.2015 on selle MAK 2014-2020 meetme 6.3 II taotlusvooru raames määratud toetusteks 120 000 eurot 8-le seakasvatajale. Taotlusvooru määramise otsused on kõik tehtud ning toetusteks määratud summa ei suurene.

Sarnast toetust (investeeringutoetust põllumajandusettevõtte tulemuslikkuse parandamiseks) pakuti ka seakasvatajatele põllumajandusliku müügikäibega alates 14 000 eurot. Taotlusvoor oli avatud 17.-31. augustini ja selle eelarve oli 10 mln eurot, maksimaalne toetussumma põllumajandusettevõtte kohta perioodi jooksul oli 500 000 eurot. Toetust määrati 3,47 mln euro ulatuses 31 seakasvatajale.

Mõlemat PRIA toetust rahastatakse 85% ulatuses EL vahenditest, 15% Eesti riigi eelarvest. Eesti riigi panus on eelduseks ELi vahendite kasutamisele.

Riik hüvitab seakasvatajatele ka tauditõrjega seoses tekkinud kahju. Toetused hõlmavad nii kinnitatud taudijuhtumi kui ka taudi esinemise kahtluse korral kantud alljärgnevaid kulusid, tingimusel et taudi esinemine leidis hiljem kinnitust:

- kulud, mis tulenevad tapetud või hukatud loomade väärtuse hüvitamisest omanikele nende loomade turuväärtuse piires, mis oleks saadud juhul, kui nad ei oleks haigestunud;
- loomade hukkamise või tapmise kulud ja sellega seotud transpordikulud;
- kulud, mis tulenevad hävitatud loomsete toodete väärtuse hüvitamisest omanikele, taudikahtluse tekkimisele või kinnituse leidmisele vahetult eelnenud turuväärtuse piires;
- kulud, mis tulenevad põllumajandusettevõtete ja seadmete puhastamisest, desinfitatsioonist või desinfitseerimisest ning mis põhinevad patogeeni epidemioloogial ja tunnustel;
- kulud, mis tulenevad saastunud sööda transpordist ja hävitamisest, ja kui saastunud seadmeid ei ole võimalik desinfitseerida, ka nende hävitamisest kulud, mis on tingitud vaktsiinide ja peibutussöötade ostmisest, säilitamisest, haldamisest või jaotamisest ning vaktsineerimisest enesest, kui komisjon on teinud otsuse või andnud heakskiidu selliseks tegevuseks;
- kulud, mis tulenevad rümpade võimalikust transpordist ja kõrvaldamisest; nõuetekohaselt põhjendatud erandjuhtudel kõik taudi likvideerimise jaoks olulised kulud.

Eesti riik tagab loomapidajatele bioohutusnõuete järgmise korral taudikahju kompenseerimise hukunud ja hukatud loomade ja sööda eest kuni 100% ulatuses. Euroopa Liit kompenseerib Eestile taudikollete likvideerimisega seotud kulud kuni 75% ulatuses.⁵ Kokku eraldati VTA-le sigade Aafrika katkuga seotud kulude katteks 6,3 mln eurot.

2015. aasta 18. novembril saatis Maaeluministerium kooskõlastusringile loomakasvatuse sektori põllumajandustootja erakorralise toetuse nõuded. Seakasvatuse sektoris plaanitakse maksta erakorralist toetust sealihatootjale, kes tänavu 15. septembri seisuga pidas seakatku leviku tõkestamiseks kehtes-

---

⁵ <http://www.agri.ee/et/seakatk>

tatud III piirangutsoonis siga või väljaspool III piirangutsooni emist. Loomapidaja peab olema teatanud põllumajandusloomade registrile 1. mai seisuga peetavate sigade või emiste arvu tegevuskohas. Toetust makstakse sea ja emise kohta. Toetust ei maksta VTA ettekirjutuse alusel hukatud sea kohta, Maaelu Edendamise Sihtasutuselt seapidamise lõpetamise toetust taotlenud sealihatootjatele või kui toetussumma on väiksem kui 100 eurot. Toetusmeetme suurus seakasvatajatele on 2,64 mln eurot.

Kokku suunati tauditõrjeks ja sektorile toetustena ligi 23,5 mln eurot, millest ligi 17,2 mln eurot olid toetused ettevõtetele ning 6,3 mln eurot tauditõrjekomisjoni kulude katteks (riigi poolt pakutud teenused sektorile). Ettevõtetele suunatud toetustest oli 2,64 mln euro väärtuses toetusi 2015. aasta novembri lõpu seisuga veel ettevalmistamisel. Seega novembri lõpuks oli tootjatel võimalik toetusi taotleda 14,52 mln euro eest, kuid toetusi oli määratud 5,41 mln euro väärtuses. Suured käärid eraldatud toetuste eelarve, tegeliku taotlemise ja toetuse määramise vahel olid tingitud seakasvatajatele ebasoodsatest toetuse tingimustest. Näiteks oli investeeringutoetus seotud suhteliselt suure omaosaluse määraga, mis kehva majandusseisu sattunud tootjatele oli ülejõukäiv. Sealihakonservide riiklikku kokkuostu suunatud vahendid ei ole tootjate hinnangul seni suures osas jõudnud III tsoonis kõige keerulisemasse olukorda sattunud seakasvatajateni ehk nendeni, kes pole lihatööstusettevõttega lepinguliselt seotud.

Tabel 8.2. Riigi tauditõrje kulud ja toetused seakasvatajatele seoses sigade Aafrika katkuga 2015. aastal

	Toetuste/kulude eelarve (mln €)			Määratud toetusi (mln €)	Toetust saanute arv
	Kokku	sh Eesti riik	sh .. EL vahendid		
VTA kulud tauditõrjele, nakatunud farmidele kahju hüvitamine, edasine taudi ohjamine	6,3	1,58	4,72	1,39*	15*
MES toetused seakasvatajatele (võimalik, et suureneb aasta lõpuks)	0,04	0,04		0,04	107**
PRIA toetused spetsiaalselt seakasvatajatele (2 meetet)	10	1,5	8,5	3,47	31
Sealihakonservide riiklik kokkuost	2,7	0,4	2,3	0,12	8
Seakasvatajate erakorraline toetus***	1,78	1,78		1,78	
	2,64	0,74	1,9		
Toetused kokku	23,46	6,04	17,42	5,41	

*seisuga 14.10.2015

**seisuga 10.11.2015

***seisuga 30.11.2015 pole veel välja makstud

Allikad: PRIA, MES, Maaeluministeerium

Lisaks nimetatud otsekuludele ja toetustele on riik seoses sigade Aafrika katkuga tellinud ka mitmeid uuringuid. Keskkonnaamet finantseerib SA Keskkonnainvesteeringute Keskuse (KIK) ja Eesti Geoloogiakeskus OÜ (EGK) vahel sõlmitud lepingut „Hukatud sigade võimalike matmiskohtade uuring“. Lepingu kogusumma on 31 720 eurot ilma käibemaksuta.

Maaeluministeerium on seoses sigade Aafrika katkuga tellinud 6 uurimistööd:

1. „Sigade Aafrika katku mõju sealihasektorile“ (käesolev uuring);
2. „III tsooni sigade kokkuostuandmed“ (iganädalaselt alates 2015. aasta 32. nädalast);

3. „Sigade Aafrika katku puhangu ja teiste majanduslike kaasmõjude tõttu seakasvatuse lõpetanud või lõpetamist kavandavate vähemalt 50 loomaga sigalates ümberkorraldamise võimalused“;
4. „Sigade Aafrika katku leviku riskid seoses Eestis kasvatatud söödateraviljaga“;
5. „Täiendava epidemioloogilise uurimise läbiviimine tõenäoliste nakatumisteede selgitamiseks sigade Aafrika katkust tabanud koduseakarjades“;
6. „Sigade aafrika katkust tabanud riikide epidemioloogilise olukorra ja tõenäoliste nakatumisteede võrdlev analüüs“.

Nimetatud uuringute kogumaksumus seisuga 26.11.2015 oli 21 096 eurot. III tsoonist kokkuostuandmete kogumise jätkumisel kulud suurenevad.

Lisaks erinevatele toetusmeetmetele ja otsekuludele on sigade Aafrika katk kaasa toonud riigiametites paljude inimeste töötundide kulu, mida käesolevas töös rahaliselt arvestatud ei ole.

Tabel 8.3. Eesti riigi hinnangulised kulud seoses sigade Aafrika katkuga 2015-2016. aastal ning ettevõtete saamata jäänud tulu ja lisakulud võrreldes 2014. aastaga (mln €)

	Eesti riigi kulu 2015	EL va- hendid 2015	Eesti riigi kulu 2016
Kulud riigile kokku	ca 8,68	17,42	ca 7
sh VTA kulud tauditõrjele, nakatunud farmidele kahju hüvitamine, edasine taudi ohjamine	1,58	4,72	
MES toetused seakasvatajatele (võib suureneeda aasta lõpuks)	0,04		
PRIA toetused spetsiaalselt seakasvatajatele (2 meetet)	3,47	8,5	
	+0,12	+2,3	
Sealihakonservide riiklik kokkuost	1,78		
Seakasvatajate erakorraline toetus	0,74	1,9	
Keskkonnaameti tellitud uuring	0,03		
Maaeluministeeriumi tellitud uuringud	0,02		
Maksutulu vähenemine ja sotsiaalkulude kasv (hinnanguliselt)	0,9		7
Ettevõtjate saamata jäänud tulu ja lisakulud kokku (hinnanguliselt)	ca 7		ca 36
sh sigade müügikäibe langus katku mõjul (hinnanguliselt)	2,8		20-21
seakasvatajate lisakulud (hinnanguliselt)	3,2		7,6
söödatööstuse müügikäibe langus katku mõjul (hinnanguliselt)	1,0		7,5
söödatööstuse lisakulud (hinnanguliselt)	0,2		0,7

Ettevõtjatest on sigade Aafrika katku tõttu kõige suuremat majanduslikku kahju Eestis kannatanud **seakasvatajad** ja eelkõige need, kes sattusid III tsooni ja kes polnud kohalike lihatööstusettevõtete tarnelepingutega seotud. Küsitluse, III tsooni kokkuostu- ja statistikaandmete järgi tehtud arvutuste kohaselt väheneb seakasvatuse müügikäibe sigade Aafrika katku tõttu 2015. aastal hinnanguliselt ligi 3 mln euro võrra (ca -4% võrreldes 2014.a) ning samal ajal suurenevad karmimate bioohutusnõuete tõttu kulud 3,2 mln euro võrra. Müügikäibe languse juures on arvestatud nii III tsoonist pärit sigade kokkuostuhindade madalat taset, selle mõju Eesti keskmisele sigade kokkuostuhinnale kui ka hukatud loomade eest saamata jäänud käive. Kuna aga 2015. aastal on sigade kokkuostuhind olnud kõikjal Euroopas madalam kui 2014. aastal, siis võib tegelik seakasvatajate müügikäibe langus olla siintoodust suurem. Eestis hakati seakarju vähendama juba enne sigade Aafrika katku jõudmist farmidesse,

sest tunda oli Venemaa poolt 2014. aastal kehtestatud impordikeelu mõju. Samuti tajusid tootjad ohtu seoses sigade Aafrika katku levikuga metssigade hulgas Eesti territooriumil. Suurem majanduslik muutus sektoris seisab ees aga 2016. aastal, mil karjade vähendamine 2015. aasta augustist alates mõjutab seakasvatusektorit juba märkimisväärselt – sigade Aafrika katku tõttu saadakse müügikäivet hinnangute järgi 20 mln euro võrra (26% vähem kui 2014.a) vähem ning kulud suurenevad 7-8 mln euro võrra. Kas tegelik seakasvatavate müügikäibe langus tuleb sellest suurem või väiksem sõltub paljuski sealiha kokkuostuhinnast ELis. Siintoodud arvutustes on 2016. aasta turuhinna muutused jäetud arvestamata, sest eesmärgiks oli hinnata sigade Aafrika katku mõju sektorile. 2015. aasta novembri lõpu seisuga võib prognoosida, et tegelik seakasvatavate müügikäibe langus tuleb siintoodust suurem, sest sigade kokkuostuhind ELis on viimastel nädalatel veelgi langenud ning uued arvatavad sekkumisostud hoiavad hinnataset madalal ka järgmise aasta jooksul.

Sidusektoritest mõjutab sigade Aafrika katk kõige enam söodatööstust. 2014. aastal moodustas seasööda müük ligi 80% kogu söodatööstuse toodangu maksumusest, mistõttu sõltub söodatööstuse käekäik Eestis väga palju just seakasvatusest. Kui sigu jääb vähemaks, siis väheneb ka söodamüüjate müügikäive – 2015. aasta jooksul hinnanguliselt 1 mln euro võrra (-3% võrreldes 2014.a) ning 2016. aastal juba 7,5 mln euro võrra (ca -24% võrreldes 2014.a). Lisaks teeb ka söodatööstus seoses sigade Aafrika katkuga varasemast suuremaid kulutusi, et täita bioohutusnõudeid ja pakkuda klientidele kvaliteetset ja ohutut sööta – kuumutatakse teravilja, desinfitseeritakse seadmeid ja transpordivahendeid. Sigade Aafrika katkuga seotud kulud on ettevõtetel väga erinevad.

Teraviljakasvatavatele sigade Aafrika katk tootjate hinnangul olulist mõju ei avalda, kuna üleliigne teravili eksporditakse ja teraviljakasvatavate müügikäive sõltub oluliselt enam teravilja maailmaturu hinnast ning Eesti ilmastikust. Seda aga juhul, kui peamised teravilja ekspordi sihtriigid ei tee poliitilist otsust sigade Aafrika katku piirkonnast teravilja import keelustada. 2014. aastal eksporditi Eestist teravilja 86 mln euro eest, sellest 39,8 mln euro eest otse Saudi-Araabia ja Aafrika riikidesse ja 40 mln euro eest ELi riikidesse, muudesse piirkondadesse vähem. Teravilja ekspordi peatamine Saudi-Araabia või ELi poolt mõjutaks juba oluliselt ka teraviljakasvatavate ja kokkuostjate müügikäivet.

Sigade Aafrika katk mõjutab sidusektoritest veel **seakasvatuse tarvikute tootjate** ning **veterinaariteenuste ja veterinaaravimite müüjate** käivet.

Lihatööstusettevõtete kulud on samuti seoses sigade Aafrika katkuga mõnevõrra suuremad ja tooraine kasutusel tuleb hoolikalt jälgida tsoonidest pärit liha suhtes kehtivaid kitsendusi. Kuid tehtud kulud kompenseerib senisest madalam sealiha kokkuostuhind nii Eestis kui ELis. Lihatööstusettevõtete edukat majanduslikku toimetulekut sigade Aafrika katk praegusel ajal ei ohusta.

Euroopa Komisjoni loomatervishoiu alalises komitees kiideti 28 EL liikmesriigi poolt heaks uus seakatku tsoneerimise eelnõu, mis hakkab arvatavasti kehtima 2015. aasta detsembris. Selle kohaselt saab edaspidi viia elussigu ja aretusmaterjali III tsoonist nii Eestis kui teises seakatku nakatunud riigis asuvasse II tsooni edaspidiseks pidamiseks ning teatud aja möödumisel neid ja nendest valmistatud tooteid turustada piiranguteta. Euroopa Komisjoni töödokument määrab kindlaks täpsemad tsoonide määramise alused ning tingimused tsoonide vähendamiseks ja lõpetamiseks. Nende kohaselt võib

lugada III tsooni kuuluva ala II tsooniks peale 12 kuu möödumist viimasest kodusigade haiguspuhan- gust ning II tsooni muuta I tsooniks 12 kuud peale viimast seakatku diagnoosi metssigade hulgas.⁶ Seega kui kodusigadel Eestis rohkem sigade Aafrika katku ei leita, siis võivad III tsooni kitsendused lõppeda kõige varem 2016. aasta septembri lõpus. Kuid II tsooni kitsendused jäävad kehtima seniks, kuni metssigadel sigade Aafrika katku leitakse. Neid leitakse senini iganädalaselt.

Eesti sealiha turu arengustsenaariumid 3 aasta perspektiivis:

1. stsenaarium – kodusigadel katku rohkem ei leita, ülalkirjeldatud eelnõu seadustatakse

- III tsooni ala ei laiene, II tsooni ala laieneb praktiliselt Eesti kogu mandriosale, bioohutusmeet- meid tarvitusele võtmata võimalik, et ka saartele.
- 2016. aasta septembri lõpus kaotatakse Eestis III tsooni kitsendused ning Eesti mandriosa jääb kitsenduste II tsooni.
- Sigade arv väheneb 2016. aastal ca 250 tuhande peani, impordikogused suurenevad. 2017-2018. aastal olukord Eesti sealihaturul oluliselt ei muutu võrreldes 2015. aasta lõpuga, kui metssigadel leitakse endiselt katku. Mõningast leevenemist võib kaasa tuua vaid sigade kokkuostuhinna tõus ELis, mis tavapäraselt peale mõõna järgneb. Seda 2016. aasta I poolaastal veel ei prognoosita.
- Suur osa väiketootjatest lõpetab seakasvatuse liiga suurte kulude, kehva turuolukorra ja suure nakatumisriski tõttu. Ainult oma tarbeks seapidamine väheneb oluliselt. Suuremad tootjad jätka- vad seakasvatusega, kuid väiksemas mahus.
- Seakasvatajate ja söodatootjate müügi käive väheneb 2016. aastal võrreldes 2014. aastaga ca 36 mln euro võrra, töötajate arv väheneb. Seetõttu jääb riigil saamata makse ning tekib vajadus sot- siaalkulusid suurendada kokku ligikaudu 7 mln euro väärtuses.

2. stsenaarium – kodusigadel leitakse 2016. aastal uuesti sigade Aafrika katku, ülalkirjeldatud eelnõu seadustatakse

- 2016. aastal leitakse uuesti sigade Aafrika katku kodusigade farmis, tõenäolisemalt suve teises pooles. III tsooni kitsenduste kehtivus pikeneb või laieneb, olenevalt juhtumi asukohast. 2017. aastal on III tsooni ala tõenäoliselt väiksem kui 2015. aastal, sest tootjad ja ametkond on prob- leemi tõsidusest paremini teadlikud. Kuid väiksema III tsooni eeltingimus on, et VTA inspekteerib seatootjaid senisest sagedamini ja on bioohutusnõuete täitmise osas karmim, et kaitsta nõudeid täitvaid tootjaid.
- II tsooni ala laieneb praktiliselt Eesti kogu mandriosale, bioohutusmeetmeid tarvitusele võtmata võimalik, et ka saartele.
- Sigade arv väheneb veelgi drastilisemalt kui 1. stsenaariumis toodu, sest uued juhtumid annavad väikestele ja keskmistele investeeringuid vajavatele seakasvatajatele veelgi rohkem motivatsioo- ni sektorist väljuda. Saamata jäänud müügi käive seakasvatajatel ja söodatootjatel ning riigil saa- mata jäänud maksusummad suurenevad võrreldes 1. stsenaariumis tooduga.

---

⁶ <http://www.agri.ee/et/uudised/uus-seakatku-tsoneerimise-eelnou-kiideti-heaks/18.11.2015>

Kokkuvõtte, järeldused

Olukord ELi sealihaturul

- Peale Venemaa poolt kehtestatud impordipiiranguid ELi põllumajandussaadustele, sh lihatoodetele, leidsid ELi sealiha eksportijad uue turu Aasias – Filipiinidel, Hiinas, Lõuna-Koreas, Gruusias. ELi sealiha ekspordimaht on 2015. aastal suurenenud aastatagusega võrreldes ligikaudu 7%.
- Madalate sealiha kokkuostuhindade tõttu avati 2015. aasta märtsis ELis eraladustamine, millega kõrvaldati turult 0,5% ELi sealiha toodangu mahust, kuid mis aitas kaasa hindade stabiliseerumisele. 2015. aastal on ELis sealiha kokkuostuhind olnud 4% madalam viimase 5 aasta keskmisest.

Olukord Eesti sealihaturul enne sigade Aafrika katku farmides

- Eesti sealihaturgu on viimasel neljal aastal (2012-2015) tugevalt mõjutanud mitmed tootjast sõltumatud tegurid: Venemaa poolne impordikeeld elussigadele (2012.a märts), Venemaa poolne impordikeeld sealihale (2014.a veebr), Venemaa poolne impordikeeld ELi põllumajandustoodetele (2014.a aug), sigade Aafrika katku leid Eesti metssigadel (2014.a sept) ja sigade Aafrika katku leid Eesti kodusigadel (2015.a juuli). Sellega seoses on Eesti seakasvatajad pidanud oma tegemisi vastavalt turuolukorrale viimastel aastatel pidevalt ümber korraldama. Suurendati sigade müüki kodumaistele lihatööstusettevõtetele, sealiha import mõnevõrra vähenes, hakati vähendama karjasid. Enne 2015. aasta augustit tapeti Eestis 7% rohkem sigu, kui aasta tagasi. Elussigadele leiti Venemaa asemel uus turg Lätis, Leedus ja Poolas ning sealihale Lätis, Leedus, Soomes, Rootsis, Taanis, Horvaatias, Prantsusmaal, Gruusias, Norras, Hollandis ja Hispaanias, kuid see ei katnud varem Venemaale eksporditud elussigade ja sealiha väljaveo mahtu. Kokku olid elussigade (tapakaaluks arvestatuna) ja sealiha ekspordikogused 2015. aasta 7 esimesel kuul summeeritult ligi 4% väiksemad kui aasta tagasi, 9 kuu andmetel juba ligi 5% väiksemad.

Sektori ettevõtete majandustulemused

- Seakasvatusettevõtete majandustulemused olid 2014. aastal viimaste aastate kehvemad, kui kogutoodangu väärtus kattis 93% ulatuses ettevõttes tehtud kulud. Kui aga lisada kogutoodangu väärtusele ka toetused (va investeringuteks), siis toetuste abil tulid seakasvatajad 2014. aastal ots-otsaga kokku. 2010. aastast alates oli kogutoodangu suhe kuludesse 2014. aastal madalaim (0,93). Viimase viie aasta jooksul on see kahel aastal (2010 ja 2013) olnud ka 1,0.
- Eesti lihatööstusettevõtted on tegutsenud kasumlikult vähemalt viimased 10 aastat, erandiks oli vaid 2009. aasta, mil sektor oli kahjumis.

Olukord Eesti sealihaturul peale sigade Aafrika katku farmides

- Euroopa Komisjon kehtestas I, II ja III tsoonid 2014. aastal. Sigade Aafrika katku avastamisega Eesti kodusigadel 2015. aasta juuli lõpus ja sellega seoses suhteliselt suurel osal Eesti territooriumist III tsooni määramisega sai Eesti sealihasektor uue šoki. Eelkõige puudutas see seakasvatajaid, kes polnud lihakäitlemisettevõtete lepingulised seakasvatajad ning kes jäid III tsooni. Neil tekkisid toodangu realiseerimisega tõsised raskused, sest päevapealt keelati nii elussigade kui sealiha eksport. Lisaks lõpetasid, katkestasid või vähendasid kohalikud kokkuostjad III tsoonist sigade kokkuostu eellepinguteta tootjatelt. Tapetud sigade arv lihakäitlemisettevõtetes ja sealiha kokkuostukogus vähenes 2015. aasta augustis 13% võrreldes juuliga. Septembris vastavad näitajad suurenesid augusti tasemelt vastavalt 5% ja 3% - tootjad vähendasid karjasid. 2014. aastaga

võrreldes osteti 2015. aasta augustis-septembris 1000 siga vähem kokku kui mullu samal ajal. Järsku tekkinud ülepakkumine III tsoonis, sealt pärit sealiha töötlemisele erinõuete kehtimine ja ekspordikeeld tekitasid olukorra, kus III tsoonist pärit sealiha kokkuostuhind langes paari nädalaga enam kui 2 korda madalamaks turu keskmisest kokkuostuhinnast.

- 2015. aasta augustis peale sigade Aafrika katku avastamist kodusigadel Eesti sealiha ekspordikogus juuliga võrreldes vähenes 14,5%, kuid ekspordihind püsis juulikuisel tasemel. Septembrikuine sealiha eksport oli taas 5% suurem kui augustis, ent juulikuisest jäi siiski 10% väiksemaks. Sigade Aafrika katku levik farmidesse kahandas elussigade eksporti Eestist veelgi. Kui 2015. aasta augustis jäi ekspordikogus 37%, siis septembris juba 65% väiksemaks kui 2014. aasta samadel kuudel.
- Seoses sigade Aafrika katku avastamisega kodusigadel hukati 3 kuuga (2015.a juuli-sept) Eestis üle 22 tuhande sea. See oli seakasvatajatele raske nii majanduslikult kui ka vaimselt.
- Prognooside kohaselt võib sigade arv Eestis 2016. aastal väheneda 250 tuhandeni, mis tähendab ligikaudu 30%-list vähenemist võrreldes 2014. aastaga. Sealiha impordimaht kasvab ning sealiha, kui toorainega isevarustatus langeb 90%-lt 60-65%-le.

Sigade Aafrika katku mõju Eesti seakasvatusele

- Ettevõtjatest on sigade Aafrika katku tõttu kõige suuremat majanduslikku kahju Eestis kannatanud seakasvatavad ja eelkõige need, kes sattusid III tsooni ja kes polnud kohalike lihatööstusettevõtete tarnelepingutega seotud. Seakasvatuse müügi käibe vähenemine sigade Aafrika katku tõttu 2015. aastal hinnanguliselt ligi 3 mln euro võrra (ca -4% võrreldes 2014.a) ning samal ajal suurenevad karmimate bioohutusnõuete tõttu kulud 3,2 mln euro võrra. Tegelik seakasvatavate müügi käibe langus on selgelt suurem, kuna 2015. aastal on sigade kokkuostuhind olnud kõikjal Euroopas madalam kui 2014. aastal.
- Sigade Aafrika katku levikuga metssigade hulgas Eesti territooriumil suurenes oht ka seakasvatusele. Sellest tingitult vähendasid seakasvatavad karja suurust juba 2015. aasta esimeses pooles enne sigade Aafrika katku avastamist Eesti kodusigadel. Suurem majanduslik muutus sektoris seisab ees aga 2016. aastal, mil karjade vähendamine mõjutab seakasvatusektorit juba märkimisväärselt – sigade Aafrika katku tõttu saadakse müügi käivet hinnangute järgi 20-21 mln euro võrra (26% vähem kui 2014.a) vähem ning kulud suurenevad 7-8 mln euro võrra. Kas tegelik seakasvatavate müügi käibe langus tuleb sellest suurem või väiksem sõltub paljuski sealiha kokkuostuhinnast ELis ja haiguse edasisest levikust. 2015. aasta novembri lõpu seisuga võib prognoosida, et tegelik seakasvatavate müügi käibe langus 2016. aastal tuleb sellest suurem, sest sigade kokkuostuhind ELis on viimastel nädalatel veelgi langenud ning uued arvatavad sekkumisostud hoiavad hinnataset madalal ka järgmise aasta jooksul.
- I, II ja III tsooni seakasvatuse ettevõtted on vähendanud töötajate arvu 2015. aasta juulist oktoobri lõpuni 5%. Töötajate arv ei muutunud taudivabas piirkonnas, nt saartel.
- 2015. aasta juulist novembri alguseni vähendasid väikesed seakasvatused ning II ja III tsoonis asuvad seakasvatused sigade arvu selgelt enam võrreldes suurte seakasvatuste, I tsooni ja kitsendustevaba piirkonnaga. Sigade Aafrika katku perioodi aitavad väiksematel ettevõtetel üle elada lisategevusalad, sest iga kümnes väiketootja tegeles ainult seakasvatusega, ülejäänud (90%) tegutsesid ka muudes valdkondades.
- 63% küsitluse hetkel sigu omanud seakasvatavatest hindas investeeringuid bioohutusse piisavaks, 7% oli investeerinud liigagi palju, kuid 21% vajaks lisainvesteeringuid ja investeeringud bioohutusse puudusid 9%-l (viimastest eranditult kõik olid väikesed).

- Pea kõik seakasvatavad on kokku puutunud stressi ja psühholoogiliste probleemidega ning kandnud rangetest bioohutusnõuetest tingitud lisakulusid. Tõsiseid probleeme on tekitanud sigade müügihindade langus, pangalaenu tagasimaksmine, maksevõime vähenemine ja makseraskused tarnijatele või maksuametile. III tsoonis asuvad seakasvatavad märkisid suuremate probleemidega eriti III tsooni sealiha müügipiiranguid, tootmise ajutist sulgemist, stressi ja psühholoogilisi probleeme, sigade müügihinna langust ning II ja III tsooni elussigade väljaviimise keeldu Eestist. Väikestele seakasvatajatele (alla 1000 sea) valmistas enim probleeme tootmise ajutine sulgemine, III tsooni sealiha müügipiirangud, lisakulud rangemate bioohutusnõuete täitmisel, stress ja psühholoogilised probleemid ning sigade müügihinna langus. Suurte seakasvatajate (üle 1000 sea) hinnangud olid enim kantud murest taudiga kaasnevate võimalike kahjude pärast - probleeme tajuti teravamalt, kuna riskid on suuremad.
- Paljudel tootjatel ei ole enam pikemaajalisi lepinguid kokkuostjatega. Kirjalikke eellepingud sigade müügiks omas 16-17% ettevõtetest. Keskmine lepingu kehtivuse aeg on vähenenud 2014.a 18 kuult 12 kuule 2015.a augustis. Peale 2015. aasta augustit on seakasvatuse ettevõtetel lepingutingimuste osas vähem läbirääkimisruumi.

Sigade Aafrika katku mõju teistele sektoritele

- Sidussektoritest mõjutab sigade Aafrika katk kõige enam söödatööstust - söödamüüjate müügi käive väheneb 2015. aasta jooksul hinnanguliselt 1 mln euro võrra (-3% võrreldes 2014.a) ning 2016. aastal juba 7,5 mln euro võrra (ca -24% võrreldes 2014.a). Lisaks teeb ka söödatööstus seoses sigade Aafrika katkuga varasemast suuremaid kulutusi, et täita bioohutusnõudeid ja pakkuda klientidele kvaliteetset ja ohutut sööta.
- Lihatööstusettevõtete kulud on samuti seoses sigade Aafrika katkuga mõnevõrra suuremad ja tooraine kasutusel tuleb hoolikalt jälgida tsoonidest pärit liha suhtes kehtivaid kitsendusi. Kuid tehtud kulud kompenseerib senisest madalam sealiha kokkuostuhind nii Eestis kui ELis. Lihatööstusettevõtete edukat majanduslikku toimetulekut sigade Aafrika katk praegusel ajal ei ohusta.

Seakasvatajate prognoosid tulevikuks

- Eesti seakasvatajate poolt tehtavad investeeringud põhivarasse ja loomadesse vähenevad lähemal 3 aastal sigade Aafrika katku mõjul oluliselt, investeeringud bioohutusse jäävad enam-vähem samaks. Investeeringuid bioohutusse suurendavad rohkem suurtootjad (41% neist) kui väiketootjad (25%).
- Juba sel aastal kavatakse seakasvatusest loobuda kaheksandik seakasvatajaist (12%), kuuendik (16%) plaanib ohu möödumiseni pausi pidada, teine kuuendik jätkab vähendatud karjaga. Üle poolte seakasvatajate (57%) esialgu karja vähendada ega loobuda ei kavata. Lisaks III tsoonile on juba sel aastal loobujaid või pausi pidajaid rohkesti ka II ja I tsoonis (III tsoonis 30%, II tsoonis 36%, I tsoonis 29%), väiketootjate seas on neid rohkem (33%) kui suurtootjate seas (17%).
- Suurtootjatest ligi kolmandik jätkab järgmisel aastal vähenenud karjaga ja 17% loobub juba sel aastal seakasvatusest. Väiketootjaist iga neljas jääb pausi pidades ootele, kümnendik lõpetab ja kümnendik vähendab karja. Järgmise kolme aasta suhtes on plaanid paljuski ebaselged.
- Seakasvatajate hinnangul sealiha tootmine 2016. aastal kindlasti väheneb, seejuures keskeltläbi 26%. Järgmistel aastatel võib vähenemine jätkuda. Kolme aasta pärast prognoosib aga juba 17% tootjaist liha tootmise kasvu.

- 2015. aasta lõpuks võib töötajate arv seakasvatuses olla tervikuna 8% väiksem kui juulis. Ligi 40% suurettevõtetest vähendab töötajate arvu 2015. aasta juuli seisuga võrreldes. Väiketootjail töötajate arv üldjuhul ei muutu.
- Seakasvatuse tulevik sõltub seakasvatavate hinnangul kõige enam Venemaa impordikeeldude tühistamisest, teiseks uute turgude leidmisest. Peaaegu sama oluline on sigade Aafrika katku edasise leviku tõkestamine ja riigi toetused seakasvatavatele. Kauplemisspiirangute vähendamist tsoonides peetakse samuti väga vajalikuks.

Sigade Aafrika katkuga seotud riigipoolsed toetusmeetmed ja kulud

- Maaeluministerium töötas välja mitmed toetusmeetmed seakasvatavate olukorra leevendamiseks. Kokku suunati tauditõrjeks ja sektorile toetustena ligi 23,5 mln eurot, millest 17,16 mln eurot olid toetused, millest omakorda 2,64 mln eurot oli 2015. aasta novembri lõpu seisuga veel ettevalmistamisel. Seega novembri lõpuks oli tootjatel võimalik toetusi taotleda 14,52 mln euro eest, kuid toetusi oli määratud 5,41 mln euro väärtuses. Suured käärid eraldatud toetuste eelarve, tegeliku taotlemise ja toetuse määramise vahel olid tingitud seakasvatavatele ebasoodsatest toetuse tingimustest. Näiteks oli investeeringutoetus seotud suhteliselt suure omaosaluse määraga, mis kehva majandusseisu sattunud tootjatele oli ülejõukäiv. Seakasvatavatel oli ka pretensioon nn konservimeetme tõhususe ja sihtgrupini mittejäudmise kohta.
- Lisaks erinevatele toetusmeetmetele ja otsekuludele on sigade Aafrika katk kaasa toonud riigiametites paljude inimeste töötundide kulu.
- Haiguspuhanguga seoses jääb riigil 2015. aastal saamata makse ning seoses seakasvatusektoris töötajate arvu vähenemisega suurenevad sotsiaalkulud kokku hinnanguliselt 0,9 mln euro väärtuses. 2016. aastaks suurenevad need summad juba ligikaudu 7 mln euroni.

Seakasvatavate rahulolu riigiametite tegevusega

- Seakasvatavad ei jäänud ministeriumide tegevusega kriisiolukorras rahule, enamik antud hinnangutest jäi alla rahuldava taseme. Hinnang hindepallides jäi üsna madalaks – Maaeluministerium 1,72, Keskkonnaministerium 1,84 (hindepallid skaalal 1 - väga halb, 5 - väga hea). VTA ja AS Vireeni tegevusega jäädi veidi rohkem rahule (hinded 2,51 ja 2,38), VTA tööd ka kiideti.
- Madala hinnangu põhjendused olid paljudel juhtudel järgmised:
  - ohutunnetus jäi hiljaks, metssigade arvukust oleks tulnud hakata juba varem piirama;
  - ametkondade vähene kompetentsus, koostöö puudus, üksteisele näpuga näitamine;
  - seakasvatavad olid jäetud iseenese hooleks ja pidid ise enesega hakkama saama;
  - probleemide lahendamise asemel hakati seakasvatavaid survestama, hämati, valetati.
- Praeguses olukorras, kus on oluline sealihasectori ja tema konkurentsivõime säilitamine, ootavad seakasvatavad riigilt sel eesmärgil kõige rohkem seda, et riik toetaks jahimehi metssigade arvukuse piiramisel. Väga oluliseks peetakse ka seda, et riik aitaks kompenseerida taudi tõrjega seotud kahjusid ja eraldaks erakorralisi toetusi 2016. aasta eelarvest. Üle poolte seakasvatavate leiab, et riigi abi oleks vajalik uute turgude leidmisel. Ligi pooled seakasvatavad peavad väga oluliseks riikliku tegevuskava ja kriisiabi paketi koostamist seakasvatuse jätkamiseks. Oluliseks peetakse ka toetusi peale pausi uuesti alustamise puhuks.

Lisa 1. Sealiha (KN 0203) eksport Eestist aastatel 2011-2015

	Eksportikogus (tonni)				Eksportikäive* (tuh €)				Eksportihind (€/tonn)			
	2012	2013	2014	2015	2012	2013	2014	2015	2012	2013	2014	2015
Jaanuar	635,9	1415,2	580,8	794,7	1422,8	2727,5	1447,1	1497,4	2238	1927	2492	1884
Veebruar	599,0	1285,8	609,8	766,3	1285,8	2398,0	1433,0	1537,8	2146	2428	2350	2007
Märts	847,5	1915,1	782,7	828,0	1915,1	3028,1	1761,0	1758,8	2260	2209	2250	2124
Aprill	1131,7	2632,2	738,2	791,1	2632,2	2225,5	1589,6	1607,8	2326	2108	2153	2032
Mai	1031,6	2521,9	767,3	748,4	2521,9	3160,1	2031,2	1538,7	2445	2450	2647	2056
Juuni	1103,4	2656,8	554,6	849,0	2656,8	2005,9	1405,2	1741,9	2408	2331	2534	2052
Juuli	1049,1	2328,9	567,8	920,8	2328,9	2403,5	1447,2	1833,5	2220	2493	2549	1991
August	1298,3	3020,2	539,8	784,9	3020,2	2430,2	1353,2	1565,5	2326	2482	2507	1995
September	1282,4	2842,2	688,9	826,7	2842,2	2575,2	1541,7	1688,8	2216	2654	2238	2043
Oktoober	1272,7	2971,9	750,7		2971,9	2749,7	1529,6		2335	2593	2038	
November	1229,7	2838,4	623,8		2838,4	1788,0	1332,9		2308	2829	2137	
Detsember	1413,2	3348,2	759,4		3348,2	2115,1	1644,1		2369	2648	2165	
Kokku	12894,4	12384,5	7964,0	7309,9	29784,5	29606,9	18515,9	14770,2	2310	2391	2325	2021

* Rahalised arvutused on tehtud eurodes

Allikas: Statistikaamet

Lisa 2. Sealiha (KN 0203) import Eestisse aastatel 2012-2013

	Impordikogus (tonni)			Impordikäive* (tuh €)			Impordihind (€/tonn)					
	2012	2013	2014	2015	2012	2013	2014	2015	2012	2013	2014	2015
Jaauar	1999,5	2083,4	1483,4	1713,4	3944,0	4454,1	3238,8	3080,0	1972	2138	2183	1798
Veebruar	2411,0	1977,2	1585,4	1574,0	4987,7	4307,3	3364,5	2970,9	2069	2178	2122	1888
Märts	2412,1	2411,0	1895,5	2189,1	4956,8	5226,2	3960,3	4133,9	2055	2168	2089	1888
Aprill	2053,8	2302,4	1688,1	1902,0	4576,1	4819,9	3441,7	3594,5	2228	2093	2039	1890
Mai	1828,1	2222,8	1841,1	1682,4	4106,2	4608,4	4066,8	3155,3	2246	2073	2209	1875
Juuni	1814,4	1853,3	1858,8	2324,0	3977,7	4039,4	4334,7	4450,1	2192	2180	2332	1915
Juuli	1592,9	2045,2	1994,7	1997,6	3431,2	4619,9	4488,2	3489,7	2154	2259	2250	1747
August	2070,3	2112,4	1908,0	1966,1	4605,0	4767,7	4140,2	3696,3	2224	2257	2170	1880
September	2012,8	2278,5	1604,1	2180,4	4715,5	5430,9	3266,3	3752,3	2343	2384	2036	1721
Oktoober	2155,9	2231,2	1562,8		5010,4	5162,1	3088,4		2324	2314	1976	
November	1911,9	1844,0	1682,9		4327,9	4162,3	3340,3		2264	2257	1985	
Detsember	2169,3	2104,2	1617,8		4650,7	4744,4	3302,6		2144	2255	2041	
Kokku	24432,1	25465,7	20722,7	17529,0	53289,2	56342,7	44032,7	32322,9	2181	2212	2125	1844

* Rahalised arvutused on tehtud eurodes

Allikas: Statistikaamet

Lisa 3. Elussigade (KN 0103) eksport Eestist aastatel 2012-2015

	Eksportikogus (tonni eluskaalus)					Eksportikäive* (tuh €)					Eksportihind (€/tonn)				
	2012	2013	2014	2015	2016	2012	2013	2014	2015	2016	2012	2013	2014	2015	2016
Jaauar	1871,0	1481,8	1193,0	641,4	2548,5	1878,9	1437,7	556,7	1362	1268	1205	868			
Veebruar	1761,1	1419,0	807,5	819,2	2387,0	1737,7	918,4	793,7	1355	1225	1137	969			
Märts	1938,9	1680,0	931,8	845,3	2449,4	2105,9	1006,2	934,5	1263	1254	1080	1106			
Aprill	743,4	1615,3	1075,8	580,2	918,0	2068,6	1334,2	648,1	1235	1281	1240	1117			
Mai	879,7	1044,5	898,8	524,0	1137,5	1266,0	1149,8	584,2	1293	1212	1279	1115			
Juuni	920,0	1163,1	929,8	726,9	1170,2	1470,5	1207,8	822,2	1272	1264	1299	1131			
Juuli	998,6	1176,1	919,1	621,6	1275,9	1555,4	1228,0	644,2	1278	1322	1336	1036			
August	888,6	1378,4	724,1	455,7	1142,5	1938,5	839,2	445,5	1286	1406	1159	977			
September	1290,4	1440,6	831,6	289,7	1832,4	1869,5	929,2	302,8	1420	1298	1117	1045			
Oktoober	985,6	1563,1	902,5		1396,5	2087,5	936,0		1417	1336	1037				
November	1267,2	1239,9	927,8		1750,6	1553,8	932,1		1381	1253	1005				
Detsember	918,2	1238,6	605,1		1237,0	1545,2	561,0		1347	1248	927				
Kokku	14462,8	16440,5	10747,0	5504,0	19245,6	21077,6	12479,5	5731,9	1331	1282	1161	1041			

* Rahalised arvutused on tehtud eurodes

Allikas: Statistikaamet

Lisa 4. Elussigade (KN 0103) eksport Eestist aastatel 2012-2015 riigiti (tonni eluskaalus) 1

	2012			2013			2014			2015		
	Venemaa	Läti	Poola	Läti	Leedu	Poola	Läti	Leedu	Poola	Läti	Leedu	Poola
Jaauar	1871,0	0	0,0	293,6	1131,7	56,6	122,8	838,1	232,1	234,3	372,3	34,7
Veebruar	1761,1	0	0,0	344,7	990,4	83,9	20,0	704,6	82,9	188,7	555,5	74,9
Märts	1813,2	62,4	43,3	278,3	1280,1	121,7	118,4	686,6	126,8	244,7	543,6	57,0
Aprill	424,5	424,5	299,9	274,7	1320,5	20,1	91,4	875,7	108,8	143,0	406,5	30,7
Mai	315,5	315,5	484,1	183,7	819,1	41,7	30,6	832,3	35,9	168,1	321,3	34,6
Juuni	253,3	253,3	423,0	108,1	811,5	243,5	15,8	865,8	48,2	144,9	507,2	74,8
Juuli	381,3	381,3	494,1	164,2	743,0	268,9	57,3	812,6	49,1	0	547,2	74,4
August	139,9	139,9	488,0	112,8	932,5	333,1	20,9	645,0	58,2	0	362,2	93,5
September	377,6	377,6	807,4	191,7	981,1	267,8	65,2	751,6	14,9	0	258,4	31,3
Oktoober	118,1	118,1	763,2	169,2	952,7	441,2	222,8	646,0	33,7			
November	364,7	364,7	817,5	158,8	823,4	257,7	220,7	672,6	34,6			
Detsember	239,8	239,8	640,3	148,2	870,5	219,9	65,6	513,1	26,5			
Kokku	5445,4	2677,1	5260,7	2428,1	11656,4	2356,0	1051,4	8843,9	851,7	1123,8	3874,2	506,0
Osakaal (%)	37,6	18,5	36,4	14,8	70,9	14,3	9,8	82,3	7,9	20,4	70,4	9,2

Allikas: Statistikaamet

1 Esialgsed arvutused on tehtud kilogrammides, mistõttu võib kokkuvõtte real esineda vahesid

Lisa 5. Sealiha (KN 0203) eksport Eestist riigiti aastatel 2012-2015

	Eksportikogus (tonni)					Eksportihind (€/tonni)				
	2012	2013	2014	2015 9 kuud	2012	2013	2014	2015 9 kuud		
Läti	5095,5	7142,6	3997,5	2890,6	2017	2202	2182	2001		
Leedu	1510,1	1000,3	1213,5	2038,5	2683	2112	1793	1500		
Soome	3055,3	1113,0	1433,3	1174,9	2566	3125	2887	2431		
Rootsi	308,8	599,1	602,8	566,5	3813	3506	3609	3440		
Rumeenia		30,0	106,2	198,2		852	1461	1261		
Prantsusmaa				63,0				1241		
Elevandiluurannik	132,3	273,3	176,3	52,0	330	459	490	275		
Taani	97,4	169,5	99,8	45,0	2153	2721	2160	1333		
Holland	0,1	1,9		37,6	2080	2872		2678		
Hispaania	19,7			36,1	1890			1840		
Gruusia				33,5				2537		
Kreeka	115,9	51,0	25,0	31,0	2692	4423	2432	4585		
Horvaatia			69,6	29,3			1901	1882		
Poola	137,7	22,5	14,1	24,0	2862	3055	1375	1292		
Austria			29,9	22,7			3996	2468		
Venemaa	2208,3	1298,3	71,2	2,1	2179	2942	3003	3605		
Itaalia	12,7	351,9			1843	1819				
Ungari	5,0	140,2			4687	1749				
Teised	195,4	190,9	124,7	65,0	2966	2971	2406	2727		

Allikas: Statistikaamet

Lisa 6. Sealihha kokkuost ja eksport Eestis aastatel 2012-2015 (tonni)

	Sigade kokkuost (tapakaalus)				Sealiha eksport (KN 0203)				Elussigade eksport (üa tapakaalule)			
	2012	2013	2014	2015	2012	2013	2014	2015	2012	2013	2014	2015
Jaauar	2315	2772	2880	3100	635,9	1415,2	580,8	794,7	1345,3	1065,4	857,7	461,2
Veebruar	2256	2499	2855	2944	599,0	1285,8	609,8	766,3	1266,2	1020,3	580,6	589,0
Märts	2436	2524	2954	3379	847,5	1915,1	782,7	828,0	1394,0	1207,9	669,9	607,8
Aprill	2820	2793	3047	3243	1131,7	2632,2	738,2	791,1	534,5	1161,4	773,5	417,2
Mai	2892	2723	2734	2882	1031,6	2521,9	767,3	748,4	632,5	751,0	646,3	376,7
Juuni	2574	2515	2745	2918	1103,4	2656,8	554,6	849,0	661,5	836,2	668,5	522,7
Juuli	2582	2666	2830	3264	1049,1	2328,9	567,8	920,8	718,0	845,6	660,8	447,0
August	2596	2592	2682	2796	1298,3	3020,2	539,8	784,9	638,9	991,1	520,6	327,7
September	2406	2486	3037	2977	1282,4	2842,2	688,9	826,9	927,8	1035,8	597,9	208,3
Oktoober	2870	2794	3220		1272,7	2971,9	750,7		708,7	1123,9	648,9	
November	2581	2601	2876		1229,7	2838,4	623,8		911,1	891,5	667,1	
Detsember	2753	2853	3109		1413,2	3348,2	759,4		660,2	890,6	435,1	
Kokku	31081	31818	34969	27503	12894,4	12384,5	7964,0	7309,9	10398,8	11820,7	7727,1	3957,4

Allikas: Statistikaamet, EKI arvutused

Lisa 7. Sealihaseadus, eksport ja import Eestis aastatel 2012-2015 (tonni)

	Sealiha kokkuost (tapakaalus)					Sealiha eksport (KN 0203+KN 0103, tapakaalus)					Sealiha import (KN 0203)				
	2012	2013	2014	2015	2016	2012	2013	2014	2015	2016	2012	2013	2014	2015	2016
Jaauar	2315	2772	2880	3100	3100	1981,2	2480,6	1438,5	1255,9	1255,9	1999,5	2083,4	1483,4	1713,4	1713,4
Veebruar	2256	2499	2855	2944	2944	1865,3	2008,1	1190,4	1355,3	1355,3	2411,0	1977,2	1585,4	1574,0	1574,0
Märts	2436	2524	2954	3379	3379	2241,5	2578,5	1452,6	1435,7	1435,7	2412,1	2411,0	1895,5	2189,1	2189,1
Aprill	2820	2793	3047	3243	3243	1666,1	2216,9	1511,8	1208,2	1208,2	2053,8	2302,4	1688,1	1902,0	1902,0
Mai	2892	2723	2734	2882	2882	1664,0	2040,8	1413,6	1125,2	1125,2	1828,1	2222,8	1841,1	1682,4	1682,4
Juuni	2574	2515	2745	2918	2918	1764,9	1696,8	1223,2	1371,7	1371,7	1814,4	1853,3	1858,8	2324,0	2324,0
Juuli	2582	2666	2830	3264	3264	1767,1	1809,9	1228,7	1367,8	1367,8	1592,9	2045,2	1994,7	1997,6	1997,6
August	2596	2592	2682	2796	2796	1937,2	1970,3	1060,5	1112,5	1112,5	2070,3	2112,4	1908,0	1966,1	1966,1
September	2406	2486	3037	2977	2977	2210,2	2006,0	1286,9	1035,0	1035,0	2012,8	2278,5	1604,1	2180,4	2180,4
Oktoober	2870	2794	3220			1981,4	2184,4	1399,6			2155,9	2231,2	1562,8		
November	2581	2601	2876			2140,8	1523,5	1290,9			1911,9	1844,0	1682,9		
Detsember	2753	2853	3109			2073,4	1689,4	1194,5			2169,3	2104,2	1617,8		
Kokku	31081	31818	34969	27503	27503	23293,2	24205,2	15691,1	11267,3	11267,3	24432,1	25465,7	20722,7	17529,0	17529,0

Allikas: Statistikaamet

Lisa 8. Sealiha kokkuostu-, ekspordi- ja impordihinnad Eestis 2012-2015. aastal (€/tonn)

	Kokkuostuhind				Ekspordihind				Impordihind			
	2012	2013	2014	2015	2012	2013	2014	2015	2012	2013	2014	2015
Jaanuar	1720	1799	1763	1495	2238	1927	2492	1884	1972	2138	2183	1798
Veebruar	1663	1771	1743	1472	2146	2428	2350	2007	2069	2178	2122	1888
Märts	1729	1747	1688	1517	2260	2209	2250	2124	2055	2168	2089	1888
Aprill	1721	1759	1707	1528	2326	2108	2153	2032	2228	2093	2039	1890
Mai	1737	1794	1740	1546	2445	2450	2647	2056	2246	2073	2209	1875
Juuni	1741	1774	1741	1549	2408	2331	2534	2052	2192	2180	2332	1915
Juuli	1756	1803	1769	1561	2220	2493	2549	1991	2154	2259	2250	1747
August	1761	1833	1745	1529	2326	2482	2507	1995	2224	2257	2170	1880
September	1828	1884	1727	1531	2216	2654	2238	2043	2343	2384	2036	1721
Oktoober	1893	1867	1685		2335	2593	2038		2324	2314	1976	
November	1880	1828	1588		2308	2829	2137		2264	2257	1985	
Detsember	1852	1783	1598		2369	2648	2165		2144	2255	2041	
Aastakeskmise	1776	1804	1706	1525	2310	2391	2325	2021	2181	2212	2125	1844

Allikas: Statistikaamet

Lisa 9. Eesti lihatööstusettevõtete majandusnäitajad (lühiajastatistika alusel, mln €)

	2013	2014	2013.a I pa	2014.a I pa	2015.a I pa	2013 9 kuud	2014 9 kuud	2015 9 kuud	Muutus 2015 9 k/ 2014 9k +/- mln €	%
Müügi käive	301,7	310,4	145,4	148,2	150,1	223,0	232,2	229,2	-3,0	-1,3
Kogukulud	290,9	293,6	140,2	143,2	141,8	214,7	219,4	215,6	-3,8	-1,7
sh tööjõukulud	33,7	39,8	16,3	18,1	21,6	24,6	28,6	32,5	+3,9	13,6
Tööjõukulude osakaal kogukuludes (%)	11,6	13,6	11,6	12,6	15,2	11,5	13,0	15,1	+0,8	6,3
Kogukasum (-kahjum)	10,8	16,8	5,2	5,0	8,3	8,3	12,8	13,6	+4,7	11,4
Puhas lisandväärtus	44,5	56,6	21,4	23,1	29,9	32,9	41,4	46,1	+112	3,9
Tööga hõivatute arv	2724	2902	2714	2752	2958	2722	2858	2970	+80	9,7
Keskmine brutopalk kuus (€)	771	856	748	822	913	753	832	912	+1,2	8,4
Töövõljalikus hõivatatu kohta puhta lisandväärtuse alusel (tuh €)	16,3	19,3	7,9	8,3	10,1	12,1	14,3	15,5		

Allikas: Statistikaamet

Lisa 10. Seatootjate küsitluse üldjaotused

SIGADE AAFRIKA KATKU MÕJU UURING EESTI SEALIHA SEKTORILE

TAUST

1. Palun iseloomustage oma ettevõtet:

Töötajate arv <u>seisuga 01.07.2015 (keskmine):</u>	8,82	<u>hetkel (keskmine):</u>	8,35
Sigade arv <u>seisuga 01.07.2015:</u>		<u>hetkel:</u>	
emised (keskmine):	432	emised (keskmine):	352
kesikud, nuumikud (keskmine):	1246	kesikud, nuumikud (keskmine):	1015
põrsad (keskmine):	822	põrsad (keskmine):	761
Kasutusel oleva põllumajandusmaa hektarite arv (nii omandis kui renditud) (keskmine):			237 ha
Seakasvatuse müügitulu 2014. aastal (keskmine):	671594 €		
Kas seakasvatus on Teie ettevõtte ainus tegevusala?			
jah	22		
ei	78 ->	Tegeleme veel:	
		sigade tapmine	10
		lihatööstus	1
		teraviljakasvatus	53
		loomakasvatus	24
		juur-, köögivilj, kartulikasvatus	11
		muu	7
Pangalaenu olemasolu (hetkel):	jah 43	ei	57
<u>Elussigade</u> eksport Euroopa Liidust välja enne aug 2015:	jah 8	ei	92
<u>Elussigade</u> eksport Euroopa Liidu riikidesse enne aug 2015:	jah 16	ei	84
<u>Sealiha</u> eksport Euroopa Liidust välja enne aug 2015:	jah 1	ei	99
<u>Sealiha</u> eksport Euroopa Liidu riikidesse enne aug 2015:	jah 1	ei	99
<u>Elussigade</u> eksport Euroopa Liidust välja septembris 2015:	jah -	ei	100
<u>Elussigade</u> eksport Euroopa Liidu riikidesse septembris 2015:	jah 5	ei	95
<u>Sealiha</u> eksport Euroopa Liidust välja septembris 2015:	jah 1	ei	99
<u>Sealiha</u> eksport Euroopa Liidu riikidesse septembris 2015:	jah 1	ei	99
Ettevõtte kuulub lihatööstusele:	jah 3	ei	97
Kas realiseerite sigu/sealiha tootjate ühistu kaudu?	jah 10	ei	90

2. Kui suure osa sigadest realiseerisite 2015. a jaanuarist juulini tööstustele, kellel on oma tapamaja ja kui suure osa mujale?

Eestis asuvatele lihatööstusele, kellel on oma tapamaja	(keskmiselt)	49%
Mujale (sh oma tapapunkt, teistele tootjatele, ekspordi vms)	(keskmiselt)	51%
	kokku	100%

3. Kuidas Te hindate oma ettevõtte seakasvatuse praegust seisut ja tehtud investeeringuid põhivarasse (ehitistesse ja seadmetesse) ja loomadesse?

	On investeeritud liiga palju	On investeeritud piisavalt	On investeeritud, kuid liialt vähe	Investeeringud puuduvad
Investeeringud põhivarasse	5	42	42	11
Investeeringud bioohutusse	7	63	21	9
Investeeringud loomadesse	8	63	21	8

PROBLEEMID

4. Palun hinnake millist mõju on avaldanud Teie ettevõttele sigade Aafrika katku avastamine Eesti kodusigadel. Märkige oma hinnang iga järgneva probleemi kohta!

	Väga suur probleem	Mõnevõrra probleem	Pole probleem	Ei oska öelda, pole kokkupuudet
sigade müügihindade langus	44	16	7	33
II ja III tsoonist pärit elussigade Eestist väljaviimise keeld	31	9	12	48
III tsoonist pärit sealiha müügipiirangud (erimärgistus, kuumtöötlemise nõuded)	38	5	5	52
tavapärasest rangemate bioohutusnõuete täitmiseiga kaasnenud lisakulud	39	37	10	14
seakorjuse hävitamisega seotud lisakulud	13	13	10	64
kulude kasv seoses loomsete kõrvalsaaduste üleandmise nõude täitmiseiga (väljaspool farmi lekkekindlalt)	15	16	9	60
stress ja psühholoogilised probleemid ettevõtte omanikel ja töötajatel	49	29	9	13
tootmise ajutine sulgemine (nt sead hukatud)	32	5	5	58
varem saadud investeeringutoetuse tingimuste täitmine (ettevõtte peab tegutsema 5 aastat)	14	8	19	59
ettevõtte varaga on garanteeritud laenu	16	9	12	63
pangalaenu tagasimaksmine	22	12	10	56
laenu- ja liisinguandjalt maksepuhkuse saamine	9	11	7	73
maksevõime vähenemine, makseraskused tarnijatele, maksuametile	20	19	11	50
pangalaenu saamine alates aug 2015	24	7	7	62

5. Palun kirjeldage kõige pakilisemat probleemi oma ettevõttes seoses sigade Aafrika katkuga (ei pea olema eelmise küsimuse loetelust).

58 vastust (vt lisa)

6. Palun hinnake sigade Aafrika katku mõju Teie ettevõtte majandustulemustele käesoleva aasta augustis ja septembris võrreldes aastatagusega (2014. a aug/sept). Märkige oma hinnang iga näitaja kohta!

	Suurenes	keskmiselt ... %	Jäi samaks	Vähenes	keskmiselt ... %
Müügitulu	-	-	20	80	36
Kulud	50	21	37	13	44
Tööjõukulud	18	20	72	10	40

TULEVIK

7. Kuidas mõjutab sigade Aafrika katku levik Eestis Teie seakasvatuse investeeringuid lähema 3 aasta jooksul?

	Suurenevad	Jäävad samaks	Vähenevad
Investeeringud põhivarasse	11	29	60
Investeeringud bioohutusse	30	33	37
Investeeringud loomadesse	13	29	58

8. Mida plaanite oma seakasvatusega ette võtta lähikuudel ja pikemas perspektiivis?

Lähikuudel, 2015. aasta lõpuni

Kavatseme seakasvatusest väljuda ja majandustegevuse ümber korraldada	12
Peame pausi kuni Aafrika katku oht on möödunud	16
Jätkame, kuid vähendame karja (keskmiselt)	34%
Jätkame samas mahus	37
Ei oska öelda	19

Lähema 3 aasta jooksul

Kavatseme seakasvatusektorist väljuda ja majandustegevuse ümber korraldada		13
Peame pausi kuni Aafrika katku oht on möödas		16
Jätkame, kuid vähendame karja (keskmiselt)	29%	5
Jätkame samas mahus		26
Ei oska öelda		40

9. Kuidas muutub Teie hinnangul sigade Aafrika katku tõttu sigade arv Teie ettevõttes lähitulevikus?

	Suureneb	keskmiselt ... %	Jääb sa- maks	Väheneb	keskmiselt ... %
2015. aasta lõpuks	-	-	38	62	56
järgmisel aastal	5	102	56	39	60
järgneva 3 aasta jooksul	6	10*	62	32	81
järgneva 5 aasta jooksul	14	12	57	29	78

10. Kuidas on sigade Aafrika katk mõjutanud ja mõjutab tulevikus Teie ettevõtte töötajate arvu?

	Suureneb	keskmiselt ... %	Jääb sa- maks	Väheneb	keskmiselt ... %
2015. aastal	2	12*	81	17	29
järgmisel aastal	-	-	85	15	18
järgneva 3 aasta jooksul	4	30*	88	8	51
järgneva 5 aasta jooksul	2	30*	87	11	51

11. Milline mõju on Teie hinnangul sigade Aafrika katkul Eesti seakasvatuse sidusettevõtetele lähema 3 aasta jooksul?

	Tootmine/müük suureneb	Tootmine/müük jääb samale tasemele	Tootmine/müük väheneb	Ei tea, ei oska öelda
Teraviljasektor	17	31	18	34
Söödatööstus	2	4	71	23
Lihatööstus (sh tapamajad)	3	17	56	24
Seakasvatuse tarvikute tootjad	1	2	72	25
Veterinaaria, -ravimite müük	3	4	67	26
Muu (4 vastust, vt lisa)				

12. Milline on Teie hinnangul sealiha tootmise perspektiiv Eestis 1, 3 ja 5 aasta pärast?**Sealiha tootmine Eestis aasta pärast**

suureneb	2	ca	+ - %
jääb samaks	11		0%
väheneb	87	ca	- 26%

Sealiha tootmine Eestis kolme aasta pärast

suureneb	17	ca	+ 10%
jääb samaks	28		0%
väheneb	55	ca	- 30%

Sealiha tootmine Eestis viie aasta pärast

suureneb	30	ca	+ 14%
jääb samaks	28		0%
väheneb	42	ca	- 33%

13. Millised tegurid mõjutavad Eesti seakasvatuse tulevikku kõige tugevamalt?

	Oluliselt	Mõnevõrra	Ei mõjuta
Majandusolukord Euroopa Liidus	56	41	3
Kauplemispiirangute vähendamine sigade Aafrika katku piirangutsoonide vahel, piirangutsoonide kaotamine	72	24	4
Venemaa impordikeelu võimalik tühistamine	87	10	3
Sigade Aafrika katku edasise leviku tõkestamine	74	24	2
Eesti elanike majanduslik olukord	45	45	10
Euroopa Liidu toetused	61	32	7
Riigi toetused seakasvatajatele	73	23	4
Pankade vastutulelikkus	44	46	10
Elanike muutunud tarbimisharjumused, hirmud sealiha tarbimisega seoses	36	53	11
Uute turgude leidmine	78	21	1
Põllumeeste esindusorganisatsiooni(de) tugevdamine seakasvatajate huvide eest seismisel	52	40	8
Muu (9 vastust, vt lisa)			

OOTUSED RIIGILE**14. Kuidas Te hindate seni riigi poolt tehtud tööd sigade Aafrika katku leviku tõkestamisel Eestis?**

	Veterinaar- ja Toiduamet	Maaelu- ministeerium	Keskkonna ministeerium	AS Vireen
Väga hea	7	-	-	-
Hea	19	3	3	11
Rahuldav	20	10	21	19
Kehv	22	41	25	20
Väga halb, jätab tugevasti soovida	28	41	40	17
Ei oska öelda	4	5	11	33

Palun põhjendage, miks Te sellise hinnangu andsite: (42 vastust, vt lisa)

15. Mis on Teie hinnangul praegu kõige olulisem, mida Eesti riik peaks tegema nii Eestis kui Euroopa Liidu suunal Eesti sealihassektori ja tema konkurentsivõime säilitamiseks? Märkige kuni 5 olulisemat!

Koostama seakasvatuse jätkamiseks tegevuskava ja kriisiabi paketi	47
Toetama jahimehi metssigade küttimisel	59
Eraldama veel 2015. aastal riigieelarvest erakorralisi toetusi seakasvatajatele	45
Eraldama 2016. aastal riigieelarvest erakorralisi toetusi seakasvatajatele	55
Avama uue toetusvooru investeringuteks bioohutusmeetmetesse	25
Avama uue toetusvooru majandustegevuse ümberkorraldamiseks seakasvatusektorist väljumisel	21
Toetama rahaliselt sunnitud pausi pidavaid seakasvatajaid, et uuesti alustada (jätkuvalt kuni aasta möödumiseni uuesti alustamisest)	40
Pakkuma seakasvatajatele soovi korral tasuta nõuannet	19
Aitama seakasvatajaid täiendavate turgude leidmisel	51
Sealiha kokkuostmine III tsoonist konservide valmistamiseks	25
Kompenseerima taudi tõrjega seotud kahjud	52
Kiirendama Euroopa Liidus tsoonide mahavõtmise määruse menetlust	41
Levendama Euroopa Liidu ekspordipiiranguid III tsoonist pärit taudivabale metssealihale	20
Taotlema Euroopa Liidust lisaks septembris 2015 saadud toetusele veel täiendavat toetust seakasvatajatele	42
Midagi muud: 8 vastust (vt lisa)	

16. Kui Teil on veel mõtteid, soovitusi või ettepanekud sigade Aafrika katku teema osas, siis palun kirjutage!
12 vastust (vt lisa)